

Мы создаём
правовую культуру
Международная организация
по праву развития

Верховный суд
Кыргызской
Республики

Высшая школа правосудия
при Верховном суде
Кыргызской Республики

Европейский банк
реконструкции и развития

СУДЬЯЛАР ҮЧҮН ОКУТУУ КУРАЛЫ

«МЕДИАЦИЯНЫН НЕГИЗДЕРИ. СОТ ПРОЦЕССИНДЕГИ МЕДИАЦИЯ»

Верховный суд
Кыргызской
Республики

Высшая школа правосудия
при Верховном суде
Кыргызской Республики

**Европейский банк
реконструкции и развития**

Долбоорду Европа реконструкциялоо жана өнүктүрүү банкы (ЕРӨБ) Эл аралык Өнүктүрүү Укук Уюму (IDLO) менен биргеликте каржылайт жана ишке ашырат. ЕРӨБ Акционерлеринин атайын фонду тарабынан колдоого алынган

СУДЬЯЛАР ҮЧҮН ОКУТУУ КУРАЛЫ

«МЕДИАЦИЯНЫН НЕГИЗДЕРИ. СОТ ПРОЦЕССИНДЕГИ МЕДИАЦИЯ»

© Европа реконструкциялоо жана өнүктүрүү банкы

One Exchange Square London EC2A 2JN Улуу Британия Вебсайт: ebrd.com

Бул окуу колдонмо Европа реконструкциялоо жана өнүктүрүү банкы (ЕРӨБ) тарабынан жана Өнүктүрүү укугу боюнча Эл аралык уюму (IDLO) менен биргеликте Кыргыз Республикасындагы Коммерциялык медиация долбоорунун алкагында даярдалган (2-фаза) «COVID-19га жооп». Европа реконструкциялоо жана өнүктүрүү банкы (ЕРӨБ) тарабынан IDLO менен биргеликте ишке ашырылган жана ЕРӨБ тарабынан каржыланган. Бул басылманын мазмуну айрым авторлордун көз карашын чагылдырат жана сөзсүз түрдө ЕРӨБдүн көз карашын чагылдырбайт.

Бул колдонмону даярдоо ЕРӨБ кеңешчиси Юлия Шаповалованын жалпы координациясында эксперттер тобу тарабынан жүргүзүлдү, анын курамында:

Шереметова Галина Сергеевна – Урал мамлекеттик юридикалык университетинин (УМЮУ) медиация борборунун жетектөөчү эксперти, медиатор, доцент УМЮУнун жарандык процесс кафедрасы, юридикалык илимдеринин кандидаты;

Шин Галина Алексеевна - Бишкек шаарынын Свердлов райондук сотунун судьясы, юридикалык илимдеринин кандидаты;

Максимбекова Дилбара Ибрахимовна - Өнүктүрүү укугу боюнча Эл аралык уюмунун Кыргыз Республикасындагы филиалынын директору редакциясынын астында.

Бул техникалык кызматташуу долбоору ЕРӨБ ишке ашырып жаткан Укуктук реформалар программасынын бир бөлүгү болуп саналат. Кененирээк маалымат алуу үчүн шилтемени басыңыз: <https://www.ebrd.com/what-we-do/sectors/legal-reform.html>

Бул колдонмо Кыргыз Республикасынын Жогорку сотуна караштуу Сот адилеттигинин Жогорку мектеби тарабынан макулдашылган.

Эксперттик кызматкерлер:

Шереметова Галина Сергеевна – Урал мамлекеттик юридикалык университетинин (УМЮУ) медиация борборунун жетектөөчү эксперти, медиатор, доцент УМЮУнун жарандык процесс кафедрасы, юридикалык илимдеринин кандидаты (ченемдик укуктук базанын тизмеси, окутуунун максаттары, күтүлүүчү жыйынтыктар, 1-бөлүм (1.2-пункттан тышкары), 2-бөлүмдүн 2.1 жана 2.2-пункттары, 1-тиркеме (Г. А. Шин менен биргеликте), окутуунун тапшырмалары, контролдук суроолор, 2, 3-тиркемелер).

Шин Галина Алексеевна - Бишкек шаарынын Свердлов райондук сотунун судьясы, юридикалык илимдеринин кандидаты (1-бөлүктүн 2-бөлүмүнүн 1.2-пункту (2.1 жана 2.2-пункттардан тышкары), 1-тиркеме (Г. С. Шереметова менен биргеликте), 4-тиркеме).

МАЗМУНУ

ЧЕНЕМДИК-УКУКТУК БАЗА	6
СУНУШТАЛГАН АДАБИЯТТАР	7
ОКУТУУНУН МАКСАТЫ	8
КҮТҮЛҮҮЧҮ ЖЫЙЫНТЫКТАР	8
1- бөлүм. МЕДИАЦИЯНЫН ЖАЛПЫ ЖОБОЛОРУ	9
1.1. Медиация талаштарды чечүүнүн альтернативалуу жолу катары	9
1.2. Медиацияны укуктук жөнгө салуу	12
а) Эл аралык жөнгө салуу	12
б) Улуттук ченемдик укуктук актылар	18
1.3. Медиациянын принциптери	21
1.4. Талаш-тартыштын медиабельдүүлүк түшүнүгү	24
1.5. Медиациянын баскычтары	25
1.6. Медиатор тарабынан колдонулуучу техникалар	32
1.7. Коммерциялык талаш-тартыштар боюнча медиациянын өзгөчөлүктөрү (коммерциялык медиациянын мисалдары менен)	34
1-бөлүмдүн ачкычтуу жоболору	40
2-бөлүм. СОТ ИШИНДЕГИ МЕДИАЦИЯ	41
2.1. Медиацияны өнүктүрүүдө соттун ролу	41
2.2. Ишти карап жаткан судья тарабынан талаштын медиабельдүүлүгүн аныктоо	43
2.3. Талашты медиация жолу менен жөнгө салуу укугун түшүндүрүү	53
2.4. Медиациянын жыйынтыгы: процесстик тариздөө	61
2.5. Медиация келишимдерин мажбурлап аткартуунун тартиби	67
2-бөлүмдүн ачкычтуу жоболору	70

Контролдук суроолор	71
1-бөлүм боюнча тест суроолору	72
2-бөлүм боюнча тест суроолору	74
Тест суроолоруна жооптор	76
Окуу тапшырмалары	77
Окуу тапшырмаларына жооптор	84
<i>1-тиркеме. Медиациянын типтүү артыкчылыктары (Судья үчүн эскертме)</i>	87
<i>2-тиркеме. Медиацияны колдонуу мүмкүнчүлүгү бар жарандык иштердин болжолдуу тизмеси . . . . .</i>	89
<i>3-тиркеме. Кырдаалдын медиабелдүүлүгүн баалоодогу аракеттердин алгоритми . . . . .</i>	91
<i>4-тиркеме. Процесстик документтердин үлгүлүү үлгүлөрү:</i>	93
1) Сот жыйналышынын протоколу	93
2) Өндүрүштү токтото туруу жөнүндө аныктама	95
3) Иш боюнча өндүрүштү кайра жандандыруу жөнүндө аныктама	97
4) Жарашуу келишимин бекитүү жөнүндө аныктама	98
5) Доону кароосуз калтыруу жөнүндө аныктама	100
6) Өндүрүштү токтотуу жөнүндө аныктама	101
Медиатордун үлгүлүү документтеринин үлгүлөрү	103
1) Медиацияны колдонуу жөнүндө келишим	103
2) Медиатордон сотко берген кат	107
3) Медиацияны токтотуу жөнүндө арыз	108
4) Медиацияны колдонуу жөнүндө келишимге макулдашуу	109

ЧЕНЕМДИК-УКУКТУК БАЗА

Эл аралык актылар:

1. 1965-жылдын 18-мартындагы Мамлекеттердин жана башка мамлекеттердин жеке же юридикалык жактарынын ортосундагы инвестициялык талаш-тартыштарды жөнгө салуу жөнүндө Конвенция.
2. 2002-жылдын 19-ноябрындагы Эл аралык коммерциялык макулдашуу жөнүндө ЮНСИТРАЛдын моделдик мыйзамы.
3. ЮНСИТРАЛ макулдашуу жобосу 23.07.1980.
4. Европарламенттин жана Кеңештин № 2008/52/ЕС “Жарандык жана коммерциялык иштер боюнча медиациянын айрым аспектилери жөнүндө” 21.05.2008-ж.
5. Европа Кеңешинин Министрлер комитетинин «Соттордогу ашыкча жүктөмдү болтурбоо жана азайтуу боюнча чаралар жөнүндө» 16.09. 1986-ж. № R (86)12 сунушу.
6. Медиаторлордун Европалык жүрүм-турум кодекси 02.07.2004-ж.
7. Медиация (талаштарды соттон тышкары чечүү) жөнүндө типтүү мыйзам (КМШга мүчө мамлекеттердин Парламенттер аралык ассамблеясынын 39- пленардык жыйынында кабыл алынган (2013-жылдын 29-ноябрындагы №39-14 токтому).

Улуттук мыйзамдар:

1. Кыргыз Республикасынын Конституциясы (11.04.2021-ж. референдумда кабыл алынган, 05.05.2021-ж. Мыйзамы менен күчүнө кирген).
2. Кыргыз Республикасынын “Медиация жөнүндө” Мыйзамы 2017-жылдын 28-июлундагы No 161
3. Кыргыз Республикасынын Жарандык процесстик кодекси 2017-жылдын 25-январындагы No 14
4. Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодекси 2017-жылдын 2-февралындагы No 20
5. Кыргыз Республикасынын Кылмыш-жаза кодекси 2017-жылдын 31-январындагы No 17
6. 2018-2040-жылдарга Кыргыз Республикасын өнүктүрүүнүн Улуттук стратегиясы.
7. «2019-2022-жылдарга Кыргыз Республикасынын сот тутумун өнүктүрүү» Мамлекеттик максаттуу программасынын концепциясы.
8. Кыргыз Республикасынын Президентинин “Кыргыз Республикасынын Президентине караштуу Соттук жана укук коргоо органдарынын ишин өркүндөтүү боюнча кеңеш жөнүндө” 2021-жылдын 31-мартындагы № 83 Жарлыгы.

СУНУШТАЛГАН АДАБИЯТТАР

1. Аболонин В.О. Соттук медиация: теория, практика, перспективалар. - М.: Инфотропикалык медиа, 2014.
2. Абрамсон, Г.И. Медиация процедурасында тараптарды коштоо. Юристер жана юридикалык кеңешчилер үчүн колдонмо. – М.: МЦУПК, 2013.
3. Аллахвердова О., Карпенко А. Медиация – конфликттик кырдаалда сүйлөшүүлөр. - Санкт-Петербург: «Академия» басма борбору, 2010-ж.
4. Бесемер Х. Медиация. Конфликттерде медиация. - Калуга: Руханий билим, 2004.
5. Здрок О.Н. Медиация: окуу китеби. – Минск: Төрт квартал, 2018-жыл.
6. Кимберли К.Ковач. Медиация: кыска курс - 2-бас. – М.: Инфотропикалык медиа, 2013.
7. Коммерциялык ортомчулук: теория жана практика: макалалар жыйнагы. / ред. С.К. Загайнова, В.О. Аболина. – М.: Инфотропикалык медиа, 2012.
8. Мастенбрук V. Сүйлөшүүлөр. - Калуга, 1993.
9. Медведев И.Р. Шаардык конфликттерди чечүү. – М.: Инфотропикалык медиа, 2017.
10. Нотариалдык иш-аракеттердеги медиация: практикалык колдонмо / С.К.Загайнова, Н.Н. Тарасов, В.В. Ярков. – М.: Инфотропикалык медиа, 2012.
11. Мета Г., Похмелкина Г., Рукерт К. Медиация – конфликттерди чечүү искусствосу. Теория, метод жана профессионалдык технологиялар менен таанышуу. – М.: Верте, 2004.
12. Носырева Е.И. АКШдагы талаш-тартыштарды чечүүнүн альтернативасы. – М.: Городец, 2005.
13. Паркинсон. Үй-бүлөлүк ортомчулук. – М.: МЦУПК, 2010.
14. Пел М. Медиацияга чакыруу: чыр-чатакты медиация жолу менен чечүү жолдорун натыйжалуу сунуштоо боюнча практикалык колдонмо. – М.: МЦУПК, 2009.
15. Сталберг Д., Любовь Л. Үчүнчү үн. Ийгиликтүү чыр-чатактын медиациясы. - М: МЦУПК, 2014.
16. Уилер М. Сүйлөшүү искусствосу: белгисиздик шартында жана сценарийсиз адамдар менен кантип сүйлөшүү керек. – М.: МЦУПК, 2016.
17. Фишер Р., Юрий В. Макулдашууга же жеңилбестен сүйлөшүүлөргө жол. - Ужгород: Свит, 2001.

ОКУТУУНУН МАКСАТТАРЫ

Максаты болуп укуктук талаш-тартыштарды жөнгө салуунун жолу катары медиация жөнүндө ар тараптуу түшүнүктү калыптандыруу жана судьянын тараптарды жараштыруу тапшырмасын медиацияда талаш-тартышты жөнгө салуу укугун түшүндүрүү аркылуу ишке ашыруу эрежелери саналат. Бул чөйрөдө соттун ишинде натыйжалуулугун жогорулатуу үчүн судьялар төмөнкүлөрдү түшүнүшү зарыл:

- медиациянын маңызы, анын принциптери жана соттук териштирүүлөрдөн айырмачылыктары;
- медиация жол-жобосунда медиатордун ролу, медиацияны жүргүзүүдө ал колдонгон ыкмалары, бул жол-жобонун баскычтары жана этаптары;
- кырдаалдын медиация дүүлүгүнүн критерийлери жана аларды аныктоо ыкмалары;
- медиатор - ортомчунун жардамы менен талашты жөнгө салуу укугун түшүндүрүүнүн өзгөчөлүктөрү;
- талашты медиацияга өткөрүп берүүнүн процесстик тариздөө эрежелерин;
- медиацияда жарашуунун натыйжалары жана аларды бекемдөөнүн процесстик варианттары, медиациянын соттук териштирүүгө тийгизген таасири.

КҮТҮЛҮҮЧҮ ЖЫЙЫНТЫКТАР

Бул модульду аяктагандан кийин угуучулар:

- медиациянын талаштарды чечүүнүн башка ыкмаларынан айырмасын аныктай;
- конкреттүү талаш-тартыштын ортомчулугун аныктай;
- талаш тараптардын кызыкчылыктарын таап көрсөтө;
- талаш-тартышты медиатордун жардамы менен чечүү укугун түшүндүрө;
- талаш-тартышты медиацияга өткөрүп берүүгө байланышкан зарыл процесстик аракеттерди жасай;
- каралып жаткан иштин алкагында жарашуу жол-жобосунун натыйжаларын тариздөө менен байланышкан зарыл процесстик аракеттерди жасай;
- медиацияны колдонуу менен белгилүү бир талаш-тартышты кароону коштогон зарыл процесстик документтерди түзө алышат.

1. БӨЛҮМ. МЕДИАЦИЯ БОЮНЧА ЖАЛПЫ ЖОБОЛОР

1.1. Медиация талаштарды чечүүнүн альтернативдүү ыкмасы катары

Азыркы замандагы коом экономикалык эркиндик идеясынын жигердүү ишке ашырылышы, ишкердик байланыштардын санынын көбөйүшү жана адам күн сайын кириптер болуп жаткан укуктук мамилелердин санынын көбөйүшү менен мүнөздөлөт. Бул сөзсүз түрдө жарандык жүгүртүүнүн татаалдашы жана чыр-чатактык кырдаалдардын санынын көбөйүшү менен коштолот.

Талаш-тартыштарды чечүүнүн салттуу ыкмасы болуп, талаш-тартыштуу укук мамилелерине укук ченемдерин колдонуу аркылуу чыр-чатактарды өкүмдүк чечүүнүн жолу катары, сот саналат.

Ошол эле учурда, ар кандай мамлекеттер соттордун иштеринин жүктөмдүүлүгүнө көбүрөөк дуушар болушат, бул сот адилеттигин ишке ашыруунун сапатына гана таасирин тийгизбестен, жарандык жүгүртүүнүн туруктуулугуна жана коомдун турмушунун сапатына да таасирин тийгизет.

Мындай шарттарда соттук териштирүүгө татыктуу альтернатива издөө жана укуктук жактан жөнгө салуу зарылчылыгы келип чыгууда. Мындай изденүү изилдөөчүлөрдү, алардан кийин ар кайсы мамлекеттердин мыйзам чыгаруучуларын «талаштарды чечүүнүн альтернативдик ыкмаларынын»¹ пайда болуусуна алып келген, алардын ичине салттуу түрдө сүйлөшүүлөрдү, бейтараптык териштирүүнү, медиацияны жана башкалар камтылат.

Ошентип, эл аралык документтерде жана ар кайсы мамлекеттердин мыйзамдарында уламдан-улам бекемделүүчү соттук териштирүүгө альтернативалардын бири болуп медиация саналат. Ушуга байланыштуу биз бул процедуранын түшүнүгү жана мүнөздүү белгилери менен таанышууну зарыл деп эсептейбиз.

“Медиация” деген сөздүн өзү латынча “mediare” сөзүнөн келип чыккан, ал “арачылык кылуу, ортодо болуу” дегенди билдирет.

Медиация түшүнүгүнүн кыйла көп сандагы аныктамалары бар, бул процедурага изилдөөчүлөрдүн чоң кызыгуусун көрсөтүп турат. Биз бул иштин

---

¹ Талаштарды чечүүнүн альтернативасы, кыскартылганда ТЧА (англисче альтернативдик талаштарды чечүү, ADR) жамааттык термин, ал тараптардын өз алдынча же башка адамдардын жардамы менен алардын ортосундагы пикир келишпестиктерди чечүүнүн ар кандай жолдорун билдирет. Бул ыкмалардын бардыгына мүнөздүү өзгөчөлүк, алар соттордо мамлекеттик талаш-тартыштарды чечүүнүн альтернативасы, сот адилеттигине альтернатива болуп саналат.

максаттары үчүн бул процедуранын мазмунун ачып берген төмөнкү аныктаманы тандоону туура деп эсептейбиз:

 Медиация – бул атайын субъект – медиатордун катышуусу менен өзгөчөлүк менен уюштурулган сүйлөшүүлөр, ал келишпестиктерди жоюга жана укуктук талаштын тараптарынын кызыкчылыктарына жооп берген макулдашууга жетишүүгө жардам берет.²

Жалпысынан ушундай эле аныктама Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында бекитилген.

 Ошентип, Кыргыз Республикасынын “Медиация жөнүндө” Мыйзамынын (мындан ары – КР “Медиация жөнүндө” Мыйзамынын) 2-беренесинде **медиация – талашкан тараптардын өз ара алгылыктуу макулдашуусуна жетишүү максатында алардын кызыкчылыктарын макулдашуу жолу менен медиатордун (медиаторлордун) көмөк көрсөтүүсүндө талашты жөнгө салуу жол-жобосу деп айтылган.**

Көрүнүп тургандай, жогоруда көрсөтүлгөн эки аныктама негизги жоболору боюнча окшош (медиатордун (медиаторлордун милдеттүү түрдө көмөгү), талаш-тартышты тараптардын кызыкчылыктарынын негизинде жөнгө салуу, максаты - макулдашууга жетишүү), бирок биринчи аныктамада бул процедуранын маңызы - медиациянын сүйлөшүү жаратылышын көрсөтөт, ал анын өзгөчөлүктөрүн түшүнүү үчүн өтө маанилүү деп эсептейбиз.

Медиация мамлекеттик соттордо талаштарды кароодон аны айырмалоочу төмөнкүдөй белгилер менен мүнөздөлөт:

- *Медиация талаш-тартыштарды жөнгө салуунун юрисдикциялык эмес ыкмаларына кирет.* Бул мамлекеттик сотто талаш-тартышты чечүүдөн айырмаланып, анда судья мыйзам боюнча тараптар үчүн милдеттүү болгон чечимди чыгарууга ыйгарым укукка ээ жана так ушундан улам укуктук мамилелер талашсыз болуп каларын, медиацияда медиатор талашты өз чечими менен чечүүгө укук берилбегенин түшүндүрөт.

- *Медиацияда талаш тараптардын кызыкчылыктарын шайкеш келтирүүнүн негизинде, ал эми сотто – укуктун ченемдерин колдонуунун негизинде жөнгө салынат.*

² Нотариустун практикасында медиация / жооптуу ред. С.К. Загайнова, Н.Н. Тарасов, В.В. Ярков. – М.: Инфотропикалык медиа, 2012. С. XXV.

Медиацияда албетте, укуктук ченемдер маанилүү экени шартсыз, бирок талаш-тартышты жөнгө салууда тараптар келе турган акыркы жыйынтыкты тариздештирүү үчүн көбүрөөк мааниге ээ. Талаш-тартыштар болсо тараптардын кызыкчылыктары макулдашуунун негизинде жөнгө салынат. Бул жагдайда «кызыкчылык» деген термин кыймылдатуучу мотивди, эмне үчүн тараптар тигил же буну алууга умтулуп, белгилүү бир талаптарды коюшканын билдирет³;

- *Медиация соттук териштирүүдөн айырмаланып азыраак формалдашкан.* Медиациянын бул өзгөчөлүгү анын сүйлөшүүлүк жаратылышы менен алдын ала аныкталган. Чынында эле, сүйлөшүүлөр белгилүү бир структурага ээ болгону менен, ыңгайлуу инструмент болуу үчүн жана сүйлөшүү процессине киришкен айрым субъекттердин, белгилүү бир жагдайдын өзгөчөлүгүн эске алуу үчүн ийкемдүү болууга тийиш;

- *Медиация жол-жобосунун алкагында тараптардын мамилелери, соттук териштирүүгө мүнөздүү болгон атаандаштыктын негизинде эмес, кызматташуунун негизинде түзүлөт.* Медиацияда тараптар бири-бирине карама-каршы коюлган эмес, алардын бул процедурадагы милдети бири-бирин жеңүү эмес, талаш-тартыштуу жагдайды чечүүнүн жолун табуу болуп саналат. Көбүнчө «Бири-бирине каршы эмес, чогуу көйгөйгө каршы» деген сөздү угууга болот, бул медиациядагы тараптардын ортосундагы өз ара мамилелердин маңызын так сүрөттөйт.

Процедураны уюштурууга мындай мамиле кылуу, медиациядан кийин тараптар соттук териштирүүдөн кийинкиге караганда нормалдуу өз ара мамилелерди сактап калуу ыктымалдуулугу жогору деп айтууга мүмкүндүк берет. Коммерциялык талаш-тартыштар чөйрөсүндө бул өнөктөштүктү өнүктүрүүгө мүмкүндүк берет, ишкердик жүгүртүүнүн маданиятын калыптандырууга жана пайда болгон талаш-тартыштарды тынчтык жолу менен чечүүгө мүмкүндүк берет;

- Медиация тараптардын кызматташтыгына негизделет жана чечимди тараптар өздөрү кабыл алгандыгына байланыштуу, медиациянын натыйжасы «*утуш-утуш*» модели менен мүнөздөлөт. Корутунду келишим тараптардын ортосундагы пикир келишпестиктерди жөнгө салат жана аны тараптар макулдашылган шарттар менен канааттанган учурда гана түзүшөт. Анын үстүнө келишимдин мазмуну тараптардын өзүнөн көз каранды жана алар тарабынан көзөмөлдөнөт. Ушуга ылайык, алар ар кандай нюанстарды ойлонуштуруп, милдеттенмелерди аткарууга кепилдиктерди жазышат, ж.б.у.с. Соттук териштирүүдө тараптар бири-бири менен атаандашышат жана бул күрөштүн

---

³ "Кызыкчылыктар" түшүнүгү жөнүндө кененирээк 1.4-пунктта "Талаштарды ортого алуу: коммерциялык талаш-тартыштардын түшүнүгү жана аныктоо критерийлери" талкууланат.

натыйжасы “утуш-утулуш”, соттук териштирүүнүн жыйынтыгына эч кимиси канааттанбаганда “утулуш-утулуш” болушу мүмкүн.

Бул колдонмонун 1-тиркемесинде судьялар үчүн медиациянын типтүү артыкчылыктары менен эскертме иштелип чыккан, медиациянын өзгөчөлүктөрүн жакшыраак түшүнүү үчүн ушул параграфты окугандан кийин ага кайрылууну сунуштайбыз.

1.2. Медиацияны укуктук жөнгө салуу

а) Эл аралык жөнгө салуу

Эл аралык мамилелерде талаш-тартыштарды тынчтык жолу менен чечүү чоң мааниге ээ, анткени эл аралык талаш-тартыштарды тынчтык жол менен чечүү жөнүндөгү эреже эл аралык укуктун принциптеринин бири болуп саналат. Бул принцип түрдүү эл аралык келишимдерде бекитилген; талаш-тартыштын тараптарына бул талашты чечүү үчүн эң ылайыктуу деп эсептеген тынчтык жолдорун тандоо эркиндигин берүүчү БУУнун Уставында; Эл аралык укуктун принциптери жөнүндө 1970-жылдагы Декларациясында; ЕККУнун Корутунду актысында ж.б. Иш жүзүндө ал көбүнчө эл аралык талаш-тартыштарды жана пикир келишпестиктерди дипломатиялык сүйлөшүүлөр жолу менен жөнгө салуу аркылуу ишке ашырылат.

Талаштарды жөнгө салуу үчүн макулдашуу жол-жобосун колдонуу мүмкүнчүлүгүн караган эл аралык документтердин биринчилеринен болуп, **мамлекеттер менен башка мамлекеттердин жеке же юридикалык жактарынын ортосундагы инвестициялык талаш-тартыштарды жөнгө салуу жөнүндө Конвенция болгон⁴.**

Бул Конвенция өкмөттөрдүн кароосуна Эл аралык реконструкция жана өнүктүрүү банкынын жетекчилиги тарабынан берилген жана 1965-жылы 18-мартта Вашингтондо кабыл алынган жана 1966-жылдын 14-октябрында күчүнө кирген.

Конвенция инвестицияны кабыл алуучу мамлекет менен жеке чет өлкөлүк инвестордун ортосунда жеке эл аралык инвестиция чөйрөсүндө келип чыгышы мүмкүн болгон талаш-тартыштарды жөнгө салуу үчүн укуктук шарттарды түзүү максатында кабыл алынган. 1965-жылдагы Конвенциянын жоболоруна ылайык

⁴ Россия Федерациясында чет өлкөлүк инвестицияларды коргоо (документтер жана комментарийлер). «Россия Федерациясынын Жогорку Арбитраждык сотунун жарчысы» журналынын китепканасы. N 7 атайын тиркеме, 2001-ж. М., 2001. С. 74 - 92.

Эл аралык реконструкциялоо жана өнүктүрүү банкынын жетекчилиги астында инвестициялык талаш-тартыштарды жөнгө салуу боюнча Эл аралык борбор түзүлгөн, анын милдети Келишим түзүүчү мамлекеттер менен башка Келишим түзүүчү мамлекеттердин жеке же юридикалык жактарынын ортосундагы инвестициялык талаштарга байланыштуу макулдашуу жана арбитраж үчүн түзүмдөрдү камсыз кылуу болуп саналат. (Инвестициялык талаштарды жөнгө салуу боюнча эл аралык борбор) Дүйнөлүк банктын уюмдар тобуна кирет, Эл аралык реконструкциялоо жана өнүктүрүү банкынын штаб-квартирасында жайгашкан, өзүнө Административдик кеңешти жана Катчылыкты камтыйт. Борбор өз алдынча чечим кабыл алууга жөндөмдүү, укук, соода, өнөр жай же финансы чөйрөсүндө жогорку моралдык мүнөздөгү жана таанылган компетенттүү квалификациялуу адамдарды камтыган элдештирүүчүлөрдүн жана арбитрлердин тизмесин жүргүзөт.

Конвенция элдештирүүчүлөрдү дайындоонун эрежелерин, элдештирүү жол-жобосунун жалпы принциптерин, элдештирүүчүлөрдүн ыйгарым укуктарын, жетишилген макулдашууларды белгилөө тартибин жөнгө салат жана элдештирүү жол-жобосун жүргүзүүдө белгилүү болгон маалыматтардын купуялуулугуна кепилдиктерин карайт.

Элдештирүү жол-жоболоруна болгон суроо-талапты, алардын эл аралык кызматташтыкты өнүктүрүү үчүн маанисин эске алуу менен 1978-жылы **териштирүүнү камсыз кылуу боюнча кошумча жол-жобо кабыл алынган (Вашингтон конвенциясынын кошумча протоколу менен киргизилген)**. Кошумча жол-жоболор Конвенцияга катышпаган мамлекеттерге карата жарашуу жана арбитраж үчүн түзүлгөн түзүмдөрдү колдонууга мүмкүндүк берди, ошондой эле ИТЖСБЭБдун компетенциясын кеңейтти, анын инвестициялык талаш-тартыштардан башкаларын да кароо ыйгарым укуктарын жайылтты. Конвенцияны 2011-жылдын октябрына карата 147 мамлекет ратификациялады. Кыргыз Республикасы бул Конвенцияны 1997-жылдын 15-июлунда ратификациялаган.

Элдештирүү жол-жоболорун өнүктүрүүгө Бириккен Улуттар Уюмунун деңгээлинде көп көңүл бурулат, атап айтканда, Эл аралык соода укугу боюнча комиссия соода жана башка мамилелер чөйрөсүндөгү эл аралык талаш-тартыштарды тынчтык жолу менен жөнгө салууга тиешелүү бир нече актыларды иштеп чыккан.

Ошентип, 1980-жылдын 23-июлунда БУУнун Эл аралык соода укугу боюнча комиссиясынын 241-жыйынында **ЮНСИТРАЛдын макулдашуу регламенти** кабыл алынган. Макулдашуу регламенти келишим эрежелери келишимдик же башка укуктук мамилелерден келип чыккан же ага байланыштуу талаштарды

жөнгө салуу максатында иштелип чыккан, эгерде Тараптар талашты тынчтык жолу менен жөнгө салууга умтулуп, ЮНСИТРАЛдын макулдашуу эрежелерин колдонууга макул болгон учурларда (1-берене). Бул документте тараптардын алардын коммерциялык мамилелерине байланыштуу макулдашуу жол-жобосун өткорүү үчүн макулдашууну кабыл алуу боюнча аракеттерин жөнгө салуучу жол-жоболук абалдары каралган. Регламент макулдашуунун бардык аспектилерин камтыйт, анын ичинде макулдашуу жол-жобосунун типтүү эскертмесин, макулдашуу качан башталат жана качан токтотулду деп эсептелинерин аныктап, ошондой эле элдештирүүчүлөрдү дайындоо жана ролуна байланыштуу аспектилерди жана макулдашуу жол-жобосунун алып баруунун жалпы маселелерин тактайт.

Макулдашуу регламентин өнүктүрүүгө жана талаштарды жөнгө салуунун жол-жоболору боюнча мыйзамдардын жана эл аралык коммерциялык макулдашуунун көндүмдөрүнө конкреттүү муктаждыктардын бирдейлигинин максатында, 2002-жылдын 19-ноябрында **Эл аралык коммерциялык макулдашуу жол-жобосу боюнча ЮНСИТРАЛдын Типтүү Мыйзамы** (ЭКМП Типтүү Мыйзамы) кабыл алынган.

Бул мыйзам типтүү мыйзам макулдашуу жол-жоболорун колдонуу практикасын түзгөн эмес мамлекеттерге да сунушталган, ал эл аралык экономикалык мамилелердин өз ара ылайыкталынып өнүгүшүнө оң таасирин тийгизет.

ЭКМП типтүү мыйзамы 1980-жылдагы Макулдашуу регламентине салыштырганда предмети жана маалыматтын көлөмү жагынан да, ошондой эле макулдашууну жөнгө салуучу мурдагы эл аралык документтерден айырмаланып, купуялуулуктун кепилдиктерин кеңейтти. Анда адегенде жарашуу келишимин аткаруу боюнча маселе көтөрүлдү. Ошентип, 14-беренеге ылайык түзүлгөн тынчтык келишими милдеттүү болуп саналат жана аткарылышы мүмкүн. Бирок, типтүү мыйзамды кабыл алуучу мамлекет өзүнүн улуттук мыйзамдарына жарашуу келишимдерин аткаруу тартибинин сыпаттамасын камтыйт же мындай аткарууну жөнгө салуучу жоболорду көрсөтөт.

Европарламент жана Европа Биримдигинин Кеңеши тарабынан 2008-жылдын 21-майында **“Жарандык жана коммерциялык иштер боюнча медиациянын айрым аспектилери жөнүндө” 2008/52 Директивасынын** кабыл алынышы Европа Биримдигинин Кеңешинин өлкөлөрүнүн медиация жаатындагы мыйзамдарын ылайыктаныш жолунда маанилүү кадам болуп калды. Директива медиацияны колдонууга көмөк көрсөтүү жана медиация менен соттук териштирүүнүн ортосундагы тең салмактуу мамилени камсыз

кылуу аркылуу талаш-тартыштарды чечүүнүн жеткиликтүүлүгүн жеңилдетүү максатында кабыл алынган. Тактап айтканда, талаш-тартышты медиация алкагында чечүүгө берүүдөгү эскирүү мөөнөттөрүн токтото туруу сыяктуу маанилүү маселелерди чечүүнү козгойт; жетишилген медиация макулдашууларынын аткарылышын мажбурлап аткартуунун механизмдерин иштеп чыгуу боюнча; жол-жоболордун өзүнүн купуялуулук принцибин камсыз кылуу кепилдиктери жөнүндө; мамлекеттердин медиаторлор жана медиация кызматын көрсөтүүчү уюмдар менен кантип байланышуу жөнүндө, ошондой эле медиациянын алкагында жетишилген макулдашууну күбөлөндүрүү милдети жүктөлгөн ыйгарым укуктуу соттор жана уюмдар жөнүндө коомчулукка маалымдоо милдети тууралуу.

Бул Директива жарандык жана коммерциялык талаш-тартыштарда медиацияны жөнгө салуучу Европа Биримдигине мүчө мамлекеттердин улуттук мыйзамдарын андан ары өнүктүрүү үчүн негиз болуп кызмат кылган. Учурда Европиримдиктин 13 өлкөсү аны улуттук мыйзамдарга киргизген⁵.

Европа Комиссиясынын колдоосу менен практик медиаторлор тобу тарабынан 2004-жылдын 2-июнунда Брюсселде өткөн конференцияда кабыл алынган **Медиаторлордун жүрүм-турумунун Европалык кодексин** иштеп чыгылган. Бул кодекс жарандык жана коммерциялык иштер боюнча медиациянын бардык түрлөрү үчүн иштелип чыккан. Анда медиаторду дайындоонун тартиби, коюлуучу талаптар, медиатордун ишмердигине негиз боло турган принциптерди аныкталган. Тактап айтканда, бул документте медиаторлор компетенттүү жана медиация чөйрөсүндөгү керектүү билимге ээ болушу керек деп көрсөтүлгөн. Маанилүү факторлор болуп – медиация тармагында тиешелүү окутуу жана теориялык жана практикалык көндүмдөрдү үзгүлтүксүз өркүндөтүү саналат. Медиатор көз карандысыз жана бейтарап болушу жана купуялуулукту сакташы керек. Медиаторлордун жүрүм-турумунун Европалык кодекси башка мамлекеттердеги иштеп жаткан медиаторлордун коомдоштуктары тарабынан колдонулушу мүмкүн.

Медиация маселелерин жөнгө салуучу дагы бир маанилүү эл аралык документ болуп **БУУнун Медиация алкагында жетишилген эл аралык жөнгө салуу келишимдери жөнүндө Конвенциясы** саналат. 2018-жылдын декабрь айында кабыл алынып, ошондой эле «**Медиация боюнча Сингапур конвенциясы**» деп аталып белгилүү болгон, ал медиация жолу менен жетишилген эл аралык жөнгө салуу макулдашууларына («жарашуу келишими») карата колдонулат. Конвенция жарашуу макулдашууларына кайрылуу укугун

---

⁵ Жак Вотъенин V европалык-азиялык юридикалык конгрессте жасаган докладынан. Екатеринбург, 20-май, 2011-жыл.

камсыз кылуу үчүн, ошондой эле алардын аткарылышына ырааттуу укуктук базаны түзөт. Конвенциянын негизги максаты эл аралык соодага көмөк көрсөтүү жана соода талаш-тартыштарын чечүүнүн альтернативдүү жана эффективдүү ыкмасы катары медиацияга дем берүү.

Ошентип, макулдашуу жол-жоболору эл аралык мамилелерде активдүү колдонулат жана улуттук мыйзамдарды калыптандыруу үчүн багыт болуп саналат.

Кээ бир чет мамлекеттерде медиацияны өнүктүрүү.

Кыргыз Республикасында медиацияны өнүктүрүүнүн келечегин жакшыраак түшүнүү үчүн чет мамлекеттерде талаш-тартыштарды чечүүнүн бул формасынын түзүлүшүнүн өзгөчөлүктөрүн карап чыгуу зарыл.

АКШдагы медиация. Ыктыярдуу медиаторлорду колдонуу менен эксперименталдык медиация программалары Кошмо Штаттарда 1970-жылдардын башында бир нече ири шаарларда башталган. Алар ушунчалык ийгиликтүү болгондуктан, кийинки жыйырма жыл ичинде өлкө боюнча жүздөгөн башка программалар өткөрүлдү жана медиация практикасы азыр Америка Кошмо Штаттарында кеңири жайылган.

АКШнын соттук практикасы көпчүлүк талаш-тартыштар соттук териштирүүгө чейин өз ыктыяры менен чечилет, ал эми судья болсо процессти үзгүлтүккө учуратып, тараптарга медиатор менен иштөөгө кеңеш бере алат дегенге багытталган. Бул өлкөдө экономика, саясат жана бизнес чөйрөсүндө медиаторлорсуз бир дагы олуттуу сүйлөшүү процесстери жүрбөйт. Талаштарды чечүү боюнча Улуттук институт бар медиациянын жаңы ыкмаларын иштеп чыгуу менен алектенген, жеке жана мамлекеттик медиация кызматтары бар. Америкалык Арбитраждык Ассоциациясынын чоң таасири бар, ал бейтараптык териштирүүлөрдүн (арбитраж) эрежелерин бекиткен, алар ички талаш-тартыштарды кароодо да колдонулат.

Европадагы медиация. Азыркы учурда, Европа Биримдигинин бардык мүчө-мамлекеттери кандайдыр бир ченде мыйзам деңгээлинде кабыл алып, медиацияны өнүктүрүүнү колдошот. Медиация деталдуу жөнгө салынган өлкөлөрдө, мисалы, Австрияда, Францияда мамлекеттик колдоо максатында жана юридикалык белгисиздикти болтурбоо үчүн, медиация процесси, кесипке кабыл алуу, медиация келишимин аткаруу милдети ж.б.у.с. кеңири баяндалган. Медиация практикасын колдоо максатында медиацияны минималдуу жөнгө салуу (Англия, Нидерланды) жүргүзгөн өлкөлөр бар.

Евробиримдиктин көпчүлүк өлкөлөрүнүн процесстик мыйзамдары талаш-тартышты жөнгө салууга жетишүүгө көмөктөшүүгө багытталган жоболорду, анын ичинде тараптарды жарашууга үндөгөн чараларды камтыйт. Судья процесстин кайсы этабында болбосун тараптарды жараштыруу үчүн активдүү чараларды көрүүгө тийиш экендиги жалпы кабыл алынган. Мисалы, Германиянын Граждандык процесстик кодексинин 279-беренесине ылайык, сот бүткүл соттук териштирүүдө талаш-тартышты тынчтык жолу менен чечүү үчүн көмөк көрсөтүүгө милдеттүү. Франциянын Жарандык процесстик кодексинин 21-беренесине ылайык, судья тараптардын жарашуусуна көмөк көрсөтүүгө милдеттүү. Ошол эле, Италиянын Жарандык процесстик кодексинин 183, 350-беренесинде айтылган.

Негизги иши тараптардын жарашуусуна көмөктөшүү болуп саналган судьянын же сот аппаратынын башка кызматкеринин өзгөчө кызмат ордун уюштуруу жолу менен сотторго бир кыйла активдүү жараштыруу функциясын жүктөгөн мамлекеттер бар. (Италиядагы, Грециядагы, Испаниядагы тынчтык судьясы, Франциядагы соттук элдештирүүчү). Элдештирүү жол-жобосу соттук териштирүүнүн милдеттүү баскычы болуп саналган өлкөлөр бар (Финляндияда – бардык жарандык иштер боюнча). Соттун жетекчилиги астында жарашуудан тышкары, тараптар медиаторго кайрыла алышат, кээ бир өлкөлөрдө буга жөн эле уруксат берилет (Бельгия, Франция), башкаларында кубатталат (Италия, Испания), үчүнчүдөн, бул талаш-тартыштардын айрым категориялары боюнча милдеттүү түрдө (Франция, Англия)⁶.

КМШ өлкөлөрүндөгү медиация. Биздин кошуналарыбызга тиешелүү, судьянын жарашууга көмөк көрсөтүү, анын ичинде медиация жолу менен «Медиация жөнүндө» Казакстан Республикасынын мыйзамдарында, Россия Федерациясынын «Медиация менен талаш-тартыштарды чечүүнүн альтернативалуу тартиби жөнүндө» федералдык мыйзамында каралган. медиатордун катышуусу (медиация процедурасы)”. Азыркы учурда медиацияны мыйзамдык жөнгө салуу Тажикстан Республикасын жана Түркмөнстанды кошпогондо, КМШнын дээрлик бардык өлкөлөрүндө каралган. Кээ бир жерлерде медиация боюнча өзүнчө мыйзамдар кабыл алынган (Өзбекстан Республикасы), башка өлкөлөрдө медиация боюнча нормалар процесстик мыйзамдарга (Грузия) киргизилген.

---

⁶ Д.Л. Давыденко «Европалык укуктук салттагы макулдашуу процедуралары»

b) Улуттук жөнгө салуу

Медиация – бул Кыргыз Республикасынын укук системасына жаңыдан киргизилип жаткан салыштырмалуу жаңы көрүнүш.

Медиация институтунун мыйзамдык негизи 2010-жылы кабыл алынган Кыргыз Республикасынын **Конституциясында** каралган, мамлекет жарандын укуктарын жана эркиндиктерин коргоонун соттон тышкаркы жана сотко чейинки ыкмаларын жана формаларын иштеп чыгууну камсыз кылуусу белгилөө жолу менен.

Ошондой эле, **«2013-2017-жылдарга Кыргыз Республикасынын сот системасын өнүктүрүү» мамлекеттик максаттуу программасында** талаш-тартыштарды сотко чейинки жана соттон тышкаркы жөнгө салуу жана элдештирүү механизмдерин ишке киргизүү маселелеринин бири болуп аныкталган.

Кыргыз Республикасынын “Медиация жөнүндө” Мыйзамы 2017-жылдын 28-июнунда кабыл алынып, ал 2018-жылдын 11-февралында күчүнө кирген.

Ушул Мыйзам Кыргыз Республикасында медиацияны уюштуруу жагындагы коомдук мамилелерди жөнгө салат. Атап айтканда, медиация жол-жобосунун негизги түшүнүктөрүн жана принциптерин, аны колдонуу чөйрөсүн аныктайт, тараптардын медиация жол-жобосун колдонуусунун юридикалык кесепеттерин белгилейт, ошондой эле медиаторлордун ишинин укуктук базасы түзүлгөн, медиатордун статусу, анын укуктары жана милдеттери аныкталган.

Ошол эле учурда медиация жөнүндө ченемдер **Жарандык процесстик кодекс**те (151-берененин 5-пункту, 153-берененин 13-пункту, 171-берененин 1-бөлүгү, 174-берененин 2-бөлүгү, 216-берененин 8-пункту) белгиленген. **Жазык-процесстик кодекси** (5-берененин 18,19-пункттары, 35-берененин 1-бөлүгүнүн 22-пункту, 39-берененин 1-бөлүгүнүн 12-пункту, 39-берененин 2-пункту, 41-берененин 4-бөлүгүнүн 24-пункту, 45-беренесинин 1-бөлүгүнүн 23-пункту, 14-пунктунун 1-бөлүгү, 47-беренеси, 62-беренесинин 2-бөлүгү, 500-беренеси) жана **Кыргыз Республикасынын Жазык-аткаруу кодексинин** (13.14-пункттары, 2-беренесинин 1-бөлүгү, 16-беренеси, 27-беренесинин 4-пунктунун 1-бөлүгү), 40-берене, 114-берене). Бул ченемдер медиациянын укуктук аныктамасын берет, медиатордун статусун аныктайт, тараптарды медиацияга жиберүүнүн жол-жобосун, соттун жана башка органдардын буга байланыштуу

ыйгарым укуктарын жөнгө салат, тараптардын укуктарын белгилейт жана жол-жобонун өзүнүн процесстик тартибин бекитет⁷.

Учурда Кыргыз Республикасынын Президентинин 2021-жылдын 31-мартындагы «Кыргыз Республикасынын Президентине караштуу Сот-укуктук жана укук коргоо органдарынын ишин өркүндөтүү боюнча кеңеш жөнүндө» №83 Жарлыгынын негизинде, Кеңешке сот ишмердигине тиешелүү ченемдик укуктук актыларды өркүндөтүү боюнча стратегиялардын долбоорлорун, анын ичинде «Медиация жөнүндө» мыйзамдын колдонулушуна талдоо жүргүзүүнү, даярдоо жана кароого киргизүү тапшырылды.

Албетте, медиация институтун мындан ары өнүктүрүү зарыл жана бул сот системасы менен тыгыз кызматташууда гана мүмкүн.

Алсак, 2013-2017-жылдарга **Кыргыз Республикасын туруктуу өнүктүрүүнүн Улуттук стратегиясында** сот системасынын ишмердүүлүгүн өркүндөтүү боюнча милдеттердин бири чыр-чатактарды чечүүнүн альтернативдүү механизмдерин иштеп чыгуу болуп саналары, мамлекеттик институттар менен катар, анын ичинде медиация институтун өнүктүрүү жана талаш-тартыштарды чечүүнүн соттон тышкаркы ыкмаларын өнүктүрүүнү камсыз кылуу деп көрсөтүлгөн. Ушул эле идея 2018-2040-жылдарга Кыргыз Республикасын өнүктүрүүнүн Улуттук стратегиясында да улантылган.

Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин 2020-жылдын 26-февралындагы токтому менен бекитилген **«2019-2022-жылдарга Кыргыз Республикасынын сот тутумун өнүктүрүү»** Мамлекеттик максаттуу программасынын концепциясында да, соттук процесстин катышуучуларына талаштарды жана иштерди соттон тышкаркы чечүү мүмкүнчүлүгү менен камсыз кылуу боюнча чаралар каралган.

Бүгүнкү күндө дүйнөлүк практикада соттордун медиация борборлору менен өз ара аракеттенүүсүнүн бир нече варианттары бар.

Кыргыз Республикасында төмөнкүдөй ыкма тандалган: медиацияны жүргүзүү үчүн адистештирилген уюмдарды же жеке медиаторлорду тартуу. Бул моделди тандоо жеке жана коомдук кызыкчылыктардын тең салмактуулугун камсыз кылуу зарылчылыгы менен шартталган. Бир жагынан, соттордун иштеринин агымын кыскартуудагы муктаждыктарын эске алуу зарыл, мунун натыйжасында соттордо калган талаш-тартыштар сапаттуу каралат. Экинчи жагынан, медиация достук, өнөктөштүк мамилелерди чыңдоого, ишкердик

---

⁷ Жарандык иштер боюнча медиацияны колдонуунун процессуалдык эрежелерин кеңири талкуулоо ушул колдонмонун 2-бөлүмүндө берилген.

этиканы калыптандырууга жана коомдук мамилелерди шайкеш келтирүүгө багытталганын унутпашыбыз керек.

Улуттук медиация институтунун өзгөчөлүктөрүнүн бири болуп 2018-жылдын 3-майында башкаруу функциялары менен ыйгарылган уюштуруучу жана координациялоочу орган болуп саналган **“Кыргыз Республикасынын Медиаторлорунун республикалык коомдоштугу”** коомдук бирикмесинин түзүлүшү саналат.

Республикалык медиаторлор коомдоштугунун негизги функциялары:

- медиация жаатындагы ченемдик укуктук базаны өркүндөтүүгө катышат;
- медиаторлорду окутуунун стандарттарын жана типтүү программаларын сунуштайт;
- медиатордун Кесиптик этика кодексин кабыл алат;
- медиатордун күбөлүгүн берет;
- медиаторлордун жалпы республикалык реестрин жүргүзөт;
- медиатордун статусун кыскартат;
- мамлекеттик органдар жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары менен өз ара аракеттенүүдө медиаторлордун кызыкчылыктарын билдирет;
- уставда каралган башка функцияларды жүзөгө ашырат.

Кыргыз Республикасынын «Медиация жөнүндө» Мыйзамынын 9-беренесине ылайык, ***медиатор төмөнкүдөй жеке жак боло алат:***

- 1) *25 жашка толгондор;*
- 2) *жогорку билими бар;*
- 3) *медиация боюнча кошумча билим берүүнүн жыйынтыгы боюнча сертификат алгандар;*
- 4) *"Медиация жөнүндө" Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын талаптарына ылайык медиатордун күбөлүгүн алган адамдар медиатор боло алат.*

Ошол эле учурда медиатордун ишмердүүлүгү менен алектенүүгө **чектөөлөр** бар. Демек, ***медиатор боло алышпайт:***

- мамлекеттик жана муниципалдык кызматкерлер;
- аракетке жөндөмсүз же аракетке жөндөмдүүлүгү чектелген деп табылган адамдар;
- мыйзамда белгиленген тартипте жоюлбаган же алынбаган соттолгондугу бар адамдар.

Медиаторлор Кыргыз Республикасынын мыйзамдарынын талаптарына ылайык сертификат менен ырасталган, медиация жаатында атайын билимге ээ болушу керек, ошондой эле эки жылда бир жолудан кем эмес квалификациясын жогорулатууга милдеттүү.

Бүгүнкү күндө Кыргыз Республикасында **медиаторлордун жалпы республикалык реестри** иштеп жатат, анда иштеп жаткан медиаторлор тууралуу маалыматты таба аласыз. Реестр Республикалык медиаторлор коомдоштугунун сайтында <https://mediator.kg/mediators/> шилтемеси боюнча жайгаштырылган.

Медиаторлор жекече иштей алышат жана уюмдарга бириге алышат. Учурда Кыргызстанда төмөнкү медиация борборлору иштейт: “Талаштарды альтернативдүү чечүүнүн Борбор-Азиялык борбору”, “Улуттук медиация борбору”, “Медиация жана сүйлөшүү борбору”, “Медиация жана укук борбору” ж.б. Алар медиация жол-жобосун өткөрүүгө жана медиаторлорду даярдоо менен алектенишет. Толук маалыматты Республикалык медиаторлор коомдоштугунун www.mediator.kg сайтынан тапса болот.

1.3. Медиациянын принциптери

Медиациянын атайындаштырылгандыгы принциптердин өзгөчө системасында ачылат, аны айкындап алуу бул жол-жобону толук түшүнүү үчүн зарыл.

Кыргыз Республикасынын колдонуудагы мыйзамдарына карата медиациянын принциптерин кененирээк карап көрөлү. Принциптердин өзү Кыргыз Республикасынын "Медиация жөнүндө" Мыйзамынын 3-беренесинде жана ушул Мыйзамдын кийинки беренелеринде толук келтирилген.

Ыктыярдуулук принциби.

Бул принципке ылайык, медиация жол-жобосунун башталышы жана аякталышы ыктыярдуу болуп саналат. Медиацияга тараптарды, ошондой эле медиаторду катышууга эч ким мажбурлай албайт. Ошондой эле медиациянын катышуучуларынын кимиси болбосун андан каалаган убакта эч кандай терс кесепеттерсиз баш тартууга укуктуу (анын ичинде медиатор медиацияны андан ары жүргүзүү туура эмес деп эсептесе, аны токтотууга укуктуу).

Мындайда Кыргыз Республикасынын мыйзамы ишти карап жаткан судьяга талашып жаткан тараптарды медиатор менен маалымат жолугушуусуна жиберүүгө ыйгарым укук берген. Судьянын бул көрсөтмөсү тараптар үчүн

милдеттүү болуп саналат. Ошол эле учурда мындай түзүм ыктыярдуулук принцибин бузбайт, анткени тараптар медиациянын өзүнө эмес, медиатор менен маалыматтык жолугушууга⁸ гана жөнөтүлөт; бул жолугушуунун жыйынтыгы боюнча тараптар медиацияга катышуу жөнүндө да, ага катышуудан баш тартуу жөнүндө да чечимди эркин кабыл алууга укуктуу.

Тараптардын кызматташтыгы жана тең укуктуулугу принциби.

Медиация жол-жобосунда тараптар бири-бири менен жарышпастан, бирдиктүү аракеттенип, биргелешип болгон көйгөйдүн чечүү жолун издөө керек. Кызматташуу - медиациянын базалык негизги компоненти, ансыз бул жол-жобо өзүнүн максатка ылайыктуулугун жоготот.

Медиацияда тараптардын тең укуктуулугу алардын мындан аркы кызматташтыгынын ачкычы болуп саналат. Тараптарга жол-жобо жагынан бирдей мүмкүнчүлүктөр берилген. Мисалы, ар бир тарап өз позициясын билдирүүгө, талкууга суроолорду берүүгө, талаш-тартышты чечүү боюнча конкреттүү сунуштарды киргизүүгө, келишимдин акыркы текстин талкуулоого катышууга жана башка бирдей мүмкүнчүлүккө ээ.

Медиатордун бейтараптык принциби.

Бул принцип Кыргыз Республикасынын "Медиация жөнүндө" Мыйзамынын 6-беренесине ылайык эки компонентти камтыйт:

- медиатор көз карандысыз болууга тийиш;
- медиатор калыс болушу керек.

Медиатордун көз карандысыздыгы анын талашып жаткан тараптардын эч кимиси менен кызматтык, эмгектик мамилелерде болбошу, б.а. алардан тике же кыйыр түрдө көз каранды болбоого тийиш экендигин билдирет. Мындан тышкары, Кыргыз Республикасынын «Медиация жөнүндө» Мыйзамынын 6-беренесинин 2-бөлүгүндө медиатордун мамлекеттик органдарга, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарына, алардын кызмат адамдарына, юридикалык жана жеке жактарга көз карандысыздыгы белгиленген. Медиатор соттон дагы көз карандысыз, ошол эле учурда сот мекемелери менен медиаторлордун өз ара аракеттенүүсүн кызматташуунун негизинде уюштуруу толук мүмкүн.

Талаш-тартышты жөнгө салууда медиатор тараптардан «бирдей аралыкта» алыстаган калыс ортомчу болуп кала берет. Ал эч бир тарапка артыкчылык бере албайт. Ал объективдүү жана адилеттүү аракет кылышы керек.

---

⁸ Маалымат жолугушуусу боюнча кененирээк "Медиация этаптары" колдонмосунун 1.5 параграфын караныз.

Мыйзамдык жактан медиатордун бейтараптыгын камсыз кылуунун кээ бир кепилдиктери бекитилиши мүмкүн. Ошентип, атап айтканда Кыргыз Республикасынын "Медиация жөнүндө" Мыйзамынын 9-беренесинде медиатор төмөнкүлөргө укугу жок деген эреже бекитилген:

1) медиация жүрүшүндө кайсы бир тараптын өкүлү болууга, ошондой эле өзү медиатор болгон талаш, жоруктар жөнүндө иш жана жазык иши боюнча соттук териштирүүдө же бейтарап териштирүүдө кайсы бир тараптын өкүлү же жактоочусу болууга;

2) эгерде тараптар башка тууралуу макулдашышпаса, медиациянын кайсы бир тарабына талаш боюнча консультациялык жардам көрсөтүүгө.

Купуялуулук принциби.

Чечимди иштеп чыгууга өбөлгө түзүүчү сүйлөшүүлөрдүн ишенимдүү атмосферасын түзүү үчүн медиацияга тиешелүү бардык маалыматтар купуялуу болуп саналат деген эреже белгиленген. Иш жүзүндө мындай маалыматка медиация жол-жобосун жүргүзүүнү сунуш кылган тарап, экинчи тараптын медиацияга катышууга даярдыгы же даяр эместиги жөнүндө, медиация жүргүзүлгөндүгү фактысы жөнүндө, медиация алкагында тараптардын сунуштары, мойнуна алуулар жөнүндө маалыматтар камтылат, медиациянын жүрүшүндө тараптардын жасаган ар кандай билдирүүлөрү жөнүндө, медиация келишимин түзүү фактысы же медиация жол-жобосун токтотуу үчүн башка жагдайлардын болушу ж.б. Медиациянын өзү "жабык эшик артында" жүргүзүлөт, б.а. коомчулуктун, жалпыга маалымдоо каражаттарынын жана медиацияга катышпаган башка адамдардын катышуусуна жол берилбейт. Бул да купуялуулук принцибинин бир көрүнүшү.

Кыргыз Республикасынын "Медиация жөнүндө" Мыйзамынын 7-беренесине ылайык, бул принцип медиаторго (медиаторлорго), ошондой эле медиаторлор уюмунун кызматкерлерине да жайылтылат.

Купуялуулук принцибин камсыз кылуунун кепилдиктери (8-берене):

• Медиатор, медиаторлор уюмунун кызматкерлери маалыматтык жолугушунун жана медиациянын жүрүшүндө аларга белгилүү болгон маалыматтар жөнүндө күбө катары суракка алынышы мүмкүн эмес. (окшош эреже КР Жарандык процесстик кодексинин 78-бер.). Бул статья медиаторлор уюмунун кызматкерлери ачык айтпайт. Бирок, ченемдерди тутумдуу талдоону, ошондой эле жалпы жана атайын ченемдерди талкулоо эрежесин эске алганда, аларды да суракка алууга болбойт деген тыянакка келүүгө мүмкүн.

- Мыйзамда каралган учурларды кошпогондо, медиатордон жана медиаторлор уюмунан медиацияга тиешеси бар маалыматты талап кылууга тыюу салынат.

Медиациянын саналып өткөн принциптери бири-биринин аракетине кепил болуп, айкалышып иштейт. Мисалы, тараптардын бири медиатордун бир жактуу мамилесин сезсе (б.а. медиатордун бейтараптык принцибинин бузулушу), анда ал медиация жол-жобосунан баш тарта алат (б.а. медиацияга ыктыярдуу катышуу принцибин ишке ашыруу). Ошол эле башка принциптерди бузууга да тиешелүү. Ошентип, медиациянын принциптери бири-бири менен өз ара байланышта болуп, бири-биринин колдонулушун шарттап, тутумдуу аракеттенет жана талаштарды чечүүнүн башка ыкмаларына салыштырмалуу медиациянын өзгөчөлүктөрүн аныктайт.

1.4. Талаш-тартыштын медиабельдүүлүк түшүнүгү

Медиация талаш-тартышты чечүүнүн альтернативдүү жолу катары ар бир кырдаалда натыйжалуу боло бербейт. Ушуга байланыштуу талаш-тартыштарды чечүүнүн бул механизмдин колдонуу максатка ылайыктуу болгон жана башка жолду тандап алуу керек болгон учурларды аныктоо маселеси келип чыгат, мисалы, чечим кабыл алуу үчүн мамлекеттик же бейтарап сотко кайрылуу жолу менен.

Мамлекеттик соттордун юрисдикциясынын предмети болуп саналган маселелердин чөйрөсүн аныктоо үчүн көбүнчө "ведомстволук караштуулук", "сотко караштуулук", "компетенттүүлүк" деген терминдер колдонулат; талаш-тартыштын бейтарап соттордо жана эл аралык коммерциялык арбитраждарда чечилүү мүмкүнчүлүгүн көрсөтүү үчүн, "арбитрабелдүүлүк" деген термин абдан туруктуу болу саналат.

Медиатордун ишинин юрисдикциядан сырткары мүнөзүнө, медиациянын сүйлөшүү табиятына байланыштуу бул терминдерди медиация үчүн толук колдонуу туура болбой калат. Натыйжада, медиация жол-жобосунун алкагында чечиле турган талаш-тартыштардын категорияларын белгилөөгө мүмкүндүк берүүчү терминди аныктоо зарылчылыгы келип чыкты. Бул максаттар үчүн "медиабелдүүлүк" термини колдонулат.

Бул термин бизге талаштарды медиабелдүү жана медиабелдүү эмес деп бөлүүгө, бул белгилүү бир талаш-тартыш медиация жол-жобосунун алкагында жөнгө салынышы мүмкүн же мүмкүн эмес дегенди билдирет.

Медиабелдүүлүктүн практикалык мааниси:

- талаш-тартыштын тараптары ага кайрылганда конкреттүү кырдаалда медиацияны жүргүзүү мүмкүн деген тыянакка келгенде, медиатор тарабынан медиабелдүүлүгү аныкталат.

- Судьяларга, медиаторго кайрылуу укугун тактоого ыйгарым укуктуу же талашып жаткан субъекттерди медиацияга жиберүүгө ыйгарым укук берилген башка органдарга да медиабелдүүлүктүү аныктоо максатка ылайыктуу. Акыркы учурда медиабелдүүлүктүн туура аныкталышы процесстик экономиянын максаттарына жооп берген жана сот бийлигинин беделин бекемдей турган атайлап медиабелдүү эмес кырдаал боюнча тараптар медиаторго жөнөтүлгөн кырдаалдардан качууга жардам берет. Талаш-тартыштын медиабелдүүлүгүн аныктоо алгоритмин бул колдонмонун 2-бөлүмүнөн караңыз.

Эң жалпы формада медиабелдүүлүк мыйзам чыгаруучу тарабынан да аныкталат, мында талаш-тартыштардын конкреттүү категориялары боюнча медиацияга тыюу салуулар ченемдик укуктук актылардын деңгээлинде белгиленгенде же, тескерисинче, айрым иштер боюнча медиация сотко чейинки милдеттүү жол-жоболор катары киргизилген.

Ошентип, медиабелдүүлүк – бул укуктук талаш-тартыштын ушундай касиети, анын күчү менен ал медиация жол-жобосунун алкагында чечилиши мүмкүн.

1.5. Медиациянын баскычтары

Медиациянын баскычтуу экенин түшүнүү соттон жана ыйгарым укуктуу органдардан медиациядан туура күтүүлөрдү түзүүгө, ошондой эле талаштын катышуучуларына маалыматтык жолугушунун маанисин туура түшүндүрүүгө жардам берет.

Кыргыз Республикасынын Жарандык-процесстик кодексинин 153-беренесинин 13-пунктуна ылайык, судьяларга тараптарды медиатор менен милдеттүү маалыматтык жолугушууга жиберүүгө мүмкүндүк берет, ал эми Кыргыз Республикасынын "Медиация жөнүндө" Мыйзамынын 20-беренеси арбитрлерге, тергөөчүлөргө жана тергөө органдарынын ыйгарым укуктуу кызмат адамдарына дагы ушундай укуктар бар экени жөнүндө кошумча айтат. Мындай учурда тараптар мындай жолугушууга катышуудан баш тартууга укугу жок.

Медиация жол-жобосунун өз баскычтары менен жүрүшү мыйзам тарабынан жөнгө салынбайт жана биз муну туура деп эсептейбиз, анткени медиация жол-жобосу сүйлөшүүлүк негизге ээ, ал эми сүйлөшүүлөр белгилүү бир структурага ээ болсо да, ал ийкемдүү, конкреттүү кырдаалдын талаптарына жооп бериши керек, бул алардын аракеттерин жөнгө салуунун максатка ылайыксыздыгын алдын ала аныктайт.

Медиацияда үч негизги баскыч бар:

- a) *Медиация жол-жобосуна даярдоо;*
- b) *Медиациянын жол-жобосу;*
- c) *Медиацияны аяктоо.*

Алардын ар бирин өзүнчө карап көрөлү.

А. Медиация жол-жобосуна даярдоо, медиатор менен маалыматтык жолугушуу.

Иш жүзүндөгү медиация жол-жобосун өткөрүүнүн алдында медиация жол-жобосуна даярдоо баскычы өтөт, анын алкагында медиацияны өткөрүү боюнча уюштуруу маселелери чечилет.

Даярдыктын алкагында медиатор төмөнкү милдеттерди чечет:

- медиация жол-жобосунун маңызын, мүмкүнчүлүктөрүн, артыкчылыктарын жана чектөөлөрүн түшүндүрүү;
- медиациянын келечегине алдын ала баа берүү (кырдаалдын медиабелдүүлүгүн аныктоо);
- зарыл болгон учурда талаштын экинчи тарабын медиацияга чакыруу, ошондой эле сүйлөшүүлөргө бардык башка катышуучуларды тартуу (бул жерде тараптар процесстик мыйзамдар менен чектелбейт жана медиацияда адамдардын кеңири чөйрөсү катыша алат);
- медиациянын башталышын медиацияны колдонуу жөнүндө келишим түзүү аркылуу документтештирип тариздөө. Бул келишим жазуу жүзүндө түзүлүүгө тийиш.

Кыргыз Республикасынын «Медиация жөнүндө» Мыйзамынын 21-беренесине ылайык, ***медиацияны колдонуу жөнүндө келишимде төмөнкү маалыматтар камтылган:***

- 1) келишим түзүлгөн дата жана жер;
- 2) талаштын тараптарынын фамилиясы, аты жана атасынын аты же аталышы;

- 3) талаштын тараптарынын өкүлдөрүнүн фамилиясы, аты, жана атасынын аты же аталышы алардын ыйгарым укуктарын ырастоочу документтердин реквизиттерин көрсөтүү менен;
- 4) медиатордун же медиаторлордун фамилиясы, аты жана атасынын аты;
- 5) талаш предмети;
- 6) медиация жүргүзүлүүчү тил;
- 7) медиация жүргүзүүнүн купуялуулугу жана мындай милдеттенмени аткарбоонун кесепеттери жөнүндө тараптардын макулдашуусу;
- 8) медиация жол-жобосу жүргүзүлүүчү жер, анын катышуучулары;
- 9) медиация жүргүзүүгө байланышкан чыгымдарды төлөө шарттары жана тартиби, ошондой эле медиатордун жардамына акы төлөөнүн өлчөмү;
- 10) медиация жүргүзүү мөөнөтү;
- 11) медиация жүргүзүү тартиби.

Бул медиация колдонуу жөнүндө келишимине милдеттүү талаптар, алар медиатордун жана талаш-тартыштын тараптарынын кароосу боюнча башка маалыматтар менен толукталышы мүмкүн.

Даярдоо баскычынын саналып өткөн милдеттери медиатор тарабынан **тараптар менен маалыматтык жолугушуунун** алкагында ишке ашырылат.

 Кыргыз Республикасынын “Медиация жөнүндө” Мыйзамынын 2-беренесине ылайык, **маалыматтык жолугушуу – медиация жол-жобосунун маңызын түшүндүрүү үчүн талаштын, жорук жөнүндө иштин, жазык ишинин тараптары менен медиатордун жолугушуусу.**

Даярдоо баскычы милдеттүү болуп саналат жана ар дайым иш жүзүндөгү медиация жол-жобосунан мурда болот. Демек, судья же башка ыйгарым укуктуу орган тараптарды медиацияга жөнөткөндө иш жүзүндө тараптарды медиатор менен маалыматтык жолугушууга жиберет. Бул жолугушуунун жүрүшүндө тараптар медиация жана аны жүргүзүү эрежелери, медиация менен соттук териштирүүнүн айырмасы тууралуу кеңири маалымат алып, медиатор менен таанышып, ал тууралуу алгачкы түшүнүктөрүн калыптандырып, андан соң толук маалыматка ээ болуп, медиация жүргүзүү жөнүндө чечим кабыл алат.

Медиатор менен тараптардын ортосунда маалыматтык жолугушууну өткөрүү үчүн соттук териштирүү, эгерде алар болсо, кийинкиге жылдырылышы мүмкүн (КР ЖПКнын 171-беренесинин 1-бөлүгү).

Медиацияга катышуунун ыктыярдүүлугу принцибинин күчү менен маалыматтык жолугушуунун натыйжасы бардык катышуучулар тарабынан медиацияны баштоо же медиацияга катышуудан баш тартуу жөнүндө чечим кабыл алынышы мүмкүн. Эгерде маалыматтык жолугушуунун жыйынтыгы оң болсо, медиацияны колдонуу жөнүндө келишим түзүлөт жана мындай келишимдин түзүлүшү, эгерде бар болсо, бул талаш-тартыш боюнча соттук териштирүүнү токтото туруу үчүн негиз боло алат (Кыргыз Республикасынын Жарандык процесстик кодекстин 216-беренеси).

В. Медиация жол-жобосу

Медиацияны колдонуу жөнүндө келишим түзүлгөндөн кийин гана бул жол-жобо башталды деп эсептелет (Кыргыз Республикасынын «Медиация жөнүндө» Мыйзамынын 18-беренесинин 1-бөлүгү). Бул медиациянын негизги баскычы болуп саналат, анын алкагында талаш-тартышты чечүүгө багытталган сүйлөшүү процессин уюштуруу жана өткөрүү ишке ашырылат.

Медиация жол-жобосунун **жүргүзүү мөөнөттөрү** медиацияны колдонуу жөнүндө келишимде аныкталат жана 60 календардык күндөн ашпоого тийиш. Медиациянын тараптарынын макулдашуусу боюнча бул мөөнөт узартылышы мүмкүн, бирок 30 календардык күндөн ашпоого тийиш. Ошол эле учурда **соттун жана бейтарап соттун өндүрүшүндө турган талаш боюнча, жоруктар жөнүндө иш жана жазык иши боюнча** медиация 30 календардык күнгө чейин аякташы керек. Тараптардын жана медиатордун өз ара макулдашуусу боюнча бул мөөнөт узартылышы мүмкүн, бирок 30 календардык күндөн ашпоого тийиш («Медиация жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 17-беренеси).

Медиация жол-жобосунун баскычын бир нече ырааттуу этаптарга бөлүүгө болот:

- 1) медиатордун кириш сөзү;*
- 2) тараптардын позицияларын көрсөтүү;*
- 3) сүйлөшүүлөрдүн темасын жана талкуулоо үчүн маселелерди аныктоо;*
- 4) талаш-тартышты чечүү боюнча сунуштарды иштеп чыгуу;*
- 5) медиация келишимин түзүү жана аны тариздөө;*
- 6) факультативдик этап - медиатордун тараптар менен жекече иши⁹.*

⁹ Нотариустун практикасында медиация / жооптуу ред. С.К. Загайнова, Н.Н. Тарасов, В.В. Ярков. М.: Инфотропикалык медиа, 2012. С. 89.

1) Медиатордун кириш сөзү.

Бул этапта уюштуруу маселелери чечилип, медиациянын эрежелери кайрадан эскерилет. Ошентип, сүйлөшүүлөргө бардык керектүү болгон катышуучулар катышып жатышабы аныкталат, алардын медиация тартибинде сүйлөшүүлөрдү жүргүзүүгө ыйгарым укуктары текшерилет, медиацияны жүргүзүү эрежелери түшүндүрүлөт, медиатор жол-жобонун жүрүшүндө эрежелерди сактоого макулдугун алат, ошондой эле иштөөнүн жалпы регламенти аныкталат. Өзүнүн презентациясы менен медиатор медиациянын багытын аныктайт, тараптарга кызматташуу стратегиясында конструктивдүү сүйлөшүүлөргө даяр болууга жардам берет.

2) Тараптардын позицияларын көрсөтүү.

Бул этаптын максаты болуп чыр-чатактык кырдаалдын маңызы жөнүндө түшүнүктү калыптандыруу саналат. Бул максат тараптардын талаштуу жагдайга өз көз карашын баяндаган ырааттуу сүйлөөсү аркылуу ишке ашырылат. Медиатор бул этаптын алкагында тараптардын позицияларын тактайт жана ачып көрсөтөт, талаш-тартыштын тараптары бири-биринин позициясын түшүнүүсүн камсыздайт, ошондой эле чыр-чатакка талдоо жүргүзөт (белгилеп кетүүчү нерсе, чыр-чатакты талдоо медиатор тарабынан даярдоо баскычынан баштап, медиация жүргүзүү ичинде жүзөгө ашырылат. Бирок, медиатор чыр-чатак тууралуу эң кеңири маалыматты дал ушул этапта алат, бул деталдуу талдоо жүргүзүүгө өбөлгө түзөт).

3) Сүйлөшүүлөрдүн темасын жана талкуулоо үчүн маселелерди аныктоо.

Келтирилген маалыматтын негизинде медиатор тараптарга сүйлөшүүлөрдүн жалпы темасын аныктап алууга жардам берет, ошондой эле маселенин чечилишин талап кылган ачкычтуу аспектилерин бөлүп көрсөтөт. Бул этаптын жыйынтыгы тараптар макулдашкан “сүйлөшүүлөрдүн күн тартиби”, б.а. суроолордун тизмеси жана аларды талкуулоонун белгилүү ырааттуулугу. Ошентип, бул этап сүйлөшүүлөрдүн чектерин аныктоого, ошондой эле бул процессти түзүүгө мүмкүндүк берет. Макулдашылган "сүйлөшүүлөрдүн күн тартиби" медиациянын жүрүшүндө, эгерде зарыл болсо, тараптардын кароосу боюнча толукталышы жана өзгөртүлүшү мүмкүн.

Ошол эле учурда, медиация иш сотто болгон учурда доонун предметине жана негизине байланышпагандыктан, талкуулоо үчүн маселелердин тизмеси

тараптар тараптан чечүүнү талап кылган укуктук жана укуктук эмес ар кандай көйгөйлөрдү камтышы мүмкүн.

4) Талаш-тартыштарды чечүү боюнча сунуштарды иштеп чыгуу.

Этаптын аталышы анда эмне болуп жатканын түздөн-түз айтып турат. Бул жерде тараптар мурда аныкталган маселелер боюнча өз сунуштарын тариздешет. Медиатор тараптар тарабынан сунуштарын иштеп чыгууга көмөктөшөт, бул сунуштардын чоо-жайын тактайт, эки тараптын сунуштарын талкуулоону уюштурат. Бул этаптын жыйынтыгы талкууга коюлган бардык маселелер боюнча макулдашылган чечимди иштеп чыгуу болуп саналат.

5) Медиация келишимин түзүү жана аны тариздөө.

Бул этапта тараптар жетишилген макулдашууларды жазып белгилөө менен медиация келишиминин долбоорун түзүү жана талкуулоо жүрөт. Талкуулоодон жана зарыл болгон учурда оңдоолордон кийин тараптар медиациялык макулдашууга кол коюшат.

 Кыргыз Республикасынын “Медиация жөнүндө” Мыйзамынын 2-беренесинде **медиациялык макулдашуу медиациянын натыйжасында тараптардын ортосунда жетишилген, талашты жөнгө салуу жөнүндө жазуу жүзүндөгү макулдашуусу деп аныкталган.**

Кыргыз Республикасынын “Медиация жөнүндө” Мыйзамынын 22-беренеси медиациялык макулдашуусунда мазмунуна бир катар милдеттүү талаптарды белгилейт. Аларды жалпылап айтсак, биз жалпысынан медиациялык макулдашуу башка келишимдерден айырмаланып турат деп айта алабыз, мында медиацияны ким жүргүзгөн медиаторду (медиаторлорду) көрсөтүү зарыл, талаш-тартыштын предметин сыпаттоо, ошондой эле макулдашуунун шарттарын, аларды аткаруунун ыкмаларын жана мөөнөтү көрсөтүлөт. Медиациялык макулдашууда мыйзамдын талаптарына карама-каршы келбеген шарттар камтылышы мүмкүн.

Ошол эле учурда, эгерде медиация соттун же бейтарап соттун кароосунда турган талаш-тартыш боюнча жүргүзүлсө, анда бул медиация келишими процесстик укуктун ченемдерине же бейтарап сот жөнүндө мыйзамга ылайык

жарашуу келишими катары бекитилиши мүмкүн (Кыргыз Республикасынын «Медиация жөнүндө» Мыйзамынын 22-беренесинин 4-бөлүгү)¹⁰.

Бул этаптын жыйынтыгы тараптар кол койгон медиация келишими болуп саналат. **Медиация келишимине** кол коюлган күндөн тартып **медиация** жол-жобосу **токтотулду** деп эсептелет (Кыргыз Республикасынын «Медиация жөнүндө» Мыйзамынын 23-беренесинин 1-пункту).

Ошол эле учурда мыйзам **медиация жол-жобосун токтотуунун башка негиздерин** да караган. Ошентип, медиацияны улантуу мүмкүн болбогон учурда, медиация медиатордун өзү тарабынан токтотулган учурларда, тараптардын бири, бир нечеси же бардык тараптардын медиациядан баш тартуусу; медиация жүргүзүүнүн мөөнөтүнүн бүтүшү; жеке жак болуп саналган тараптардын бири каза болгондо же юридикалык жак болуп саналган тараптардын бири жоюлганда токтотулду деп эсептелет; (Кыргыз Республикасынын «Медиация жөнүндө» Мыйзамынын 23-беренеси).

б) Медиация жол-жобосунун факультативдик этабы - медиатордун тараптар менен жекече иш алып баруусу.

Медиатордун менен тараптардын жекече иш алып баруу этабынын негизги максаты – бул тоскоолдуктарды жоюу жана сүйлөшүүлөрдө тараптардын жемиштүү өз ара аракеттенүүсү үчүн шарттарды түзүү болуп саналат.

С. Медиацияны аяктоо.

Медиация келишимине кол коюлгандан кийин (же медиацияны токтотуу үчүн башка негиздер болгондо) медиациянын үчүнчү этабы өтөт - аны аяктоо.

Бул этаптын алкагында медиациянын жыйынтыгы чыгарылып, уюштуруу маселелери чечилет. Медиатор тараптар менен жол-жобонун жүрүшүн жана натыйжасын талкуулайт, медиация келишимин ишке ашыруунун жүрүшү жөнүндө маалымдоо тартибин макулдашат жана башка маселелерди чечет.

¹⁰ Медиация келишимин жарашуу келишими катары бекитүү жөнүндө көбүрөөк маалымат алуу үчүн ушул колдонмонун 2-бөлүмүнүн 3-пунктүн караңыз (“Медиациянын натыйжалары: процесстик каттоо”).

1.6. Медиатор колдонгон техникалар

Медиация, жогоруда айтылгандай, атайын уюштурулган сүйлөшүүлөр болуп саналат. Ошол эле учурда бул сүйлөшүүлөр талаш-тартыш болгон шартында жүргүзүлөт жана аны жөнгө салууга багытталган. Бул сүйлөшүүлөр мүмкүн болушунча натыйжалуу болушу үчүн, аларды атайын уюштуруу жана башкаруу зарыл. Тараптардын өз ара аракеттенүүсүн уюштуруу функциясын медиатор дал өзү өзүнө алат, сүйлөшүүлөрдүн жүрүшүн башкарат, аларга жетекчилик кылат.

Медиаторго жүктөлгөн функцияларды ийгиликтүү ишке ашыруу үчүн ал **атайын техникаларга** ээ болушу керек, алардын арасында:

- *байланыш техникалары,*
- *чыр-чатакты талдоо техникалары,*
- *сүйлөшүү техникалары,*
- *жол-жоболук техникалар¹¹.*

Байланыш техникалары:

Медиацияда тараптардын бири-бирин бирдей түшүнүүнү камсыз кылуу жана медиатор талаштын тараптарын түшүнүү өтө маанилүү болуп саналат. Көптөгөн чыр-чатактар туура эмес күтүүлөрдөн, интерпретациялоодон, жалпысынан алганда, адамдардын бир эле окуяларды, фактыларды, билдирүүлөрдү түшүнүү айырмачылыгынан ж.б. келип чыгат. Медиатор, байланыш техникаларын колдонуу менен, түшүнүүдөгү бул айырмачылыктын бар экендигин ачып берет жана тараптарга муну түшүнүүгө мүмкүндүк берет. Ошентип, байланыш техникаларынын ичинен түшүнүүнү текшерүүнүн атайын техникаларын ажыратылат.

Бийликтүү ыйгарым укуктары менен ээ болбогон субъект катары, медиатор сүйлөшүүлөр процессин башкаруу үчүн ыйгарым укуктуу көрсөткүчтөн башка куралдарга ээ болушу керек. Суроо ыкмалары көбүнчө ушундай курал катары иштейт. Суроо берүү – бул медиатордун өзүнчө чеберчилиги, ага ал атайын даярдалган. Туура түзүлгөн суроо талаш-тартышты чечүүнүн ачкычы боло алат, тараптарды кырдаалды башка түрдө кароого мажбурлай алат, сүйлөшүүлөрдү белгилүү бир багытка багыттай алат. Максаттары, түзүлүшү боюнча суроолордун ар кандай түрлөрү бар жана

¹¹ Медиатордун ыкмаларын аныктоодо башка ыкмалар бар. Бул колдонмонун алкагында биз “Нотариустун практикасындагы медиация” китебинде берилген ыкмаларга токтолуп, жооптуубуз. ред. С.К. Загайнова, Н.Н. Тарасов, В.В. Янков. М.: Инфотропикалык медиа, 2012. С. 139-173.

медиатор конкреттүү кырдаалда суроо берүүдө мунун баарын эске алат. Суроо техникалары да байланыш техникасына тиешелүү.

Чыр-чатактарды талдоо техникалары:

Медиацияда сүйлөшүүлөр чыр-чатактар болгон учурда жүрүп жаткандыктан, андыктан медиатор бул чыр-чатакты чечүү үчүн анын түзүлүшүн аныктай алышы керек. Ошентип, медиабелдүүлүк жөнүндө пунктта каралып жаткан “тараптын кызыкчылыгы”, “терс кабыл алуу максаттуулугу” түшүнүктөрү чыр-чатактын түзүлүшүнө кирет жана талаш-тартышты чечүү максатында ачып көрсөтүүгө жатат. Чыр-чатактарды талдоо техникаларынын ичинен башкалары да бар (мисалы, тараптардын эмоционалдык чыңалуусун жөнгө салуу техникалары). Бирок, бул топтун бардык техникалары тараптардын кызыкчылыктарынын негизинде талашты жөнгө салууга көмөктөшүүгө багытталган.

Сүйлөшүү техникасы:

Сүйлөшүү техникаларына ээ болуу медиаторго талаштуу жагдайды чечүүдө сүйлөшүүлөрдө болгон куралдарды колдонууга мүмкүндүк берет. Мисалы, медиатор сүйлөшүү процессинин бул жерде жана азыр баалуулугун көрсөтүү үчүн сүйлөшүүлөрдү аягына чыгарбай туруп, сүйлөшүүлөрдүн үзгүлтүккө учурашынын кесепеттери жөнүндө маселени талкууга коюшу мүмкүн жана ошону менен тараптын жүрүм-турумуна таасир этиши мүмкүн.

Сүйлөшүүлөргө болгон мамилени адамдардын ортосундагы өз ара аракеттенүүнүн дээрлик “табигый” таризи катары көп жолуктурууга болот, ал жашоонун ар кандай чөйрөлөрүндө (профессионалдан күнүмдүк турмушка чейин) бардык жерде кездешет. Ошол эле учурда, сүйлөшүүлөр катышуучуларынын ортосунда иш жүзүндө ар кандай баарлашууну билдирет. Мунун баары, албетте, сүйлөшүүлөрдүн маанилүүлүгүн баса белгилейт, бирок бул жол-жобо катары кеңири жайылган дегенди билдирбейт. Тараптар өз алдынча, медиатордун жардамысыз уюштурган талаш-тартыштарды жөнгө салуу боюнча сүйлөшүүлөрдү жүргүзүүдө тараптар жүйөлүү пикирлерди жана сунуштарды алмашуу иретинде сүйлөшүүлөрдү өткөрө алышат жана жөн гана бири-бирин ынандыруу, алардын көз карашын кабыл алууга башка жолдор менен түрткү берүүнү сүйлөшүүлөр деп атоосу мүмкүн. Медиациянын көз карашында тараптардын мындай баарлашуусу “сүйлөшүүлөр” түшүнүгүнө анча деле тиешеси жок. Демек, тараптардын медиация маанисиз болот деген божомолу туура эмес, анткени алар буга чейин өз алдынча сүйлөшүүгө аракет кылышкан, анткени алардын мурунку өз ара аракеттенүү тажрыйбасы

медиацияда ишке ашырылып жаткан сүйлөшүү моделинен кескин айырмаланат. Демек, медиатор сүйлөшүүлөрдү жүргүзүүнүн билимине жана ыктарына, сүйлөшүү процессин башкаруу техникаларына ээ болушу керек.

Жол-жоболук техникалар:

Медиация бул жол-жобо болгондуктан, б.а. анын белгилүү түзүлүшү, аткарылуучу иш-аракеттердин белгилүү ырааттуулугу бар, медиатор бул жол-жобону уюштуруу техникаларына (жол-жоболук техникалары) ээ. Ал ар бир этаптын маселелерин аныктай алат, тараптарды медиация жол-жобосунун ар бир этабын басып өтүүгө шыктандыра алат, медиациянын этаптан этапка өтүшүн камсыздайт алат.

Айтылгандарды жалпылап жатып, **медиатор - бул жөн гана сүйлөшүүлөрдү жүргүзүүчү адис эмес, чыр-чатактык кырдаалда жүргүзүлүүчү сүйлөшүүлөр жаатындагы адис экенин баса белгилесе болот.** Медиатор бул жол-жободо колдонула турган ар кандай техникаларга үйрөнүп, медиация жүргүзүү боюнча атайын даярдалган. Бул атайын техникаларды колдонуу талаш-тартыштуу жагдайды жөнгө салуу процессин эң натыйжалуу уюштурууга мүмкүндүк берет.

1.7. Коммерциялык талаш-тартыштар боюнча медиациянын өзгөчөлүктөрү (коммерциялык медиациянын мисалдары менен)

Юридикалык жактардын жана жеке ишкерлердин ишкердик жана башка экономикалык иштеринин натыйжасында келип чыккан талаш-тартыштарды медиация тартибинде чечүү процесси коммерциялык медиация деп түшүнүлөт.

Коммерциялык талаш-тартышты карап жаткан судья бул талаш-тартышты медиацияга жиберүүдө бул чыр-чатактардын өзгөчөлүктөрүн эске алуусу маанилүү, атап айтканда: эреже катары, азыраак эмоционалдык чыңалуу, талаш-тартышты чечүүгө кеткен убакыттын жана чыгашанын мааниси. Коммерциялык талаш-тартышты жөнгө салуу укугун түшүндүрүүдө талаштагы тараптардын көңүлүн биринчи кезекте медиациянын төмөнкүдөй артыкчылыктарына буруу сунуш кылынат: 1) убакытты жана акчаны үнөмдөө; 2) тараптардын медиациянын натыйжасына жана медиация келишиминин мазмунуна толук көзөмөл жүргүзүүсү; 3) өнөктөштүк мамилелерди сактап калуунун жана мүмкүн болгон кызматташтыктын чөйрөсүн кеңейтүүнүн жогорку ыктымалдуулугу; 4) маалыматтын купуялуулугу жана талаштагы тараптардын ишкердик беделине шек келтирүүчү минималдуу тобокелдиктер.

Адабиятта коммерциялык медиация *эл аралык коммерциялык талаш-тартыштардын медиациясы жана ички коммерциялык талаш-тартыштардын медиациясы болуп экиге бөлүнөт.* Эл аралык коммерциялык медиация талаштагы тараптар ар кайсы мамлекеттерде жайгашкан учурларда ишке ашырылат. Экономикалык процесстердин ааламдашуу тенденциясы менен мындай талаш-тартыштар барган сайын көбүрөөк пайда болууда. Ошол эле учурда өзүнчө алынган бир мамлекетте көпчүлүк коммерциялык талаш-тартыштар дагы эле ички мүнөзгө ээ. Медиациянын түрү колдонулуп жаткан укуктарга таасирин тийгизет (атап айтканда, эл аралык укуктук актылар колдонулабы же жокпу, ошондой эле кайсы өлкөнүн мыйзамдары колдонулат).

Мисалы, УрМЮУнун медиация борборунун (Россия) практикасында кыргызстандык уюм россиялык компания менен технологиялык процессте колдонулган айрым товарларды жеткирүү боюнча талаш-тартышта медиацияга кайрылган. Бул компаниялардын ортосундагы жеткирүү келишиминде бул келишимден келип чыккан бардык талаш-тартыштарда медиация жөнүндө жобо камтылган. Бул жободон кийин кыргыз тарап медиаторлорго кайрылган. Ошол эле учурда, келишимдин шарттарын эске алуу менен, медиация боюнча Россиянын мыйзамдары, медиация жүргүзүү боюнча Урал мамлекеттик юридикалык университетинин жергиликтүү актылары колдонулган.

Бул мисалда коммерциялык талаш-тартыштар боюнча медиациянын дагы бир өзгөчөлүгүн белгилесе болот: *дал ушул чөйрөдө тараптардын макулдашууларынан келип чыккан талаш-тартыштар боюнча медиацияны колдонуу жөнүндө пунктту көбүнчө таба аласыз.* Медиацияны өлкөнүн укуктук маданиятына киргизүүнүн алгачкы этаптарында медиация пункттары менен түзүлгөн келишимдердин саны аз болот. Бирок, ар кайсы мамлекеттердин практикасы көрсөткөндөй, ишкерлер жол-жобонун маңызын жана анын артыкчылыктарын түшүнгөндөн кийин келишимдерде мындай пункттардын саны көбөйөт. Ошого жараша тарбиялык иш-чаралар, медиация жүргүзүүнүн алгылыктуу үлгүлөрүн жайылтуу абдан маанилүү.

Коммерциялык талаш-тартыштарда медиациянын мүмкүнчүлүктөрүн көрсөтүү үчүн, бул жерде медиацияда чечилген бир нече жагдайлар келтирилген:

1-мисал (Россиядагы медиация практикасынан):

«А» компаниясы менен «Б» компаниясы электр тармактарына технологиялык кошуу боюнча келишим түзүлгөн. «А» компаниясы ошол кездеги калк үчүн эт азыктарын өндүрүүгө адистештирилген гана өсүп келе

жаткан ишкана болчу. Бул компаниянын өндүрүштүк циклин колдоо үчүн кошумча кубаттуулук керек болгон, ал үчүн Б компаниясына (электр энергиясы менен камсыздоочу) комплекстүү инфраструктураны өнүктүрүү долбоорун ишке ашыруу, анын ичинде жаңы трансформаторду орнотуу жана райондогу иштеп жаткан көмөкчордонду (подстанция) модернизациялоо талап кылынган. Наркы болжол менен 85 миллион рублди түздү, төлөм эки этап менен алынышы керек болчу (10 миллион жана 75 миллион рубль). Бирок жумуш иш жүзүндө чындап бүткөндөн кийин биринчи этаптын акысы төлөнүп, «А» ишканасы экинчи этапты төлөөдөн качкан. «Б» компаниясы карызды өндүрүү жөнүндө доо арыз менен сотко кайрылган, «А» компаниясы келишим түзүлө элек деп таануу боюнча утурлама доо арыз менен кайрылган. Иш бир нече сот инстанцияларында каралгандан кийин тараптар медиаторлорго кайрылышкан.

Медиация жол-жобосунун жүрүшүндө «А» компаниясы өзүнүн жүрүм-турумун келишим түзүү учурунда анын региондук инвестициялык программага киргизилишине абдан ишенгендиги менен түшүндүрдү, анын натыйжасында экинчи этаптын баасы олуттуу төмөндөмөк. Бирок келишим инвестициялык программага киргизилген калды. Ошондой эле «А» компаниясы өндүрүштү баштап, андан пайда табуу үчүн бир нече ай талап кылынарын, «Б» компаниясы өзү электр энергиясын бербегендиктен, ишкананын токтоп калышына себепкер болуп, акча төлөөгө тоскоолдук кылып жатканын жүйө келтирди.

«Б» компаниясы өз кезегинде «А» компаниясынын жүрүм-туруму ага түшүнүксүз болгонун, бул абийирсиздик катары бааланып, буга байланыштуу сотко арыз менен кайрылып, электр жарыгын берүү баштала электигин. Долбоор боюнча чыгашалар буга чейин жасалган жана олуттуу болгондуктан, жетекчилик үчүн келишимде көрсөтүлгөн акчаны алуу өтө маанилүү болуп жатканын түшүндүрдү.

Медиацияда тараптар бири-биринин жүйөлөрүн угуп, мындан аркы өз ара аракеттенүүнүн келечегин көрө алышты. Медиация макулдашуусунда «Б» тарап «А» тарапка өндүрүштү баштоо үчүн зарыл болгон карызды төлөөнү 3 айга жылдырууну, андан кийин карызды ай сайын төлөө менен бөлүп төлөө планын берген. Ошол эле учурда «Б» компаниясы карызды төлөө кепилдиктеринен тышкары, «А» компаниясы тарабынан көрсөтүлгөн электр энергиясынын олуттуу керектөөчүсүн да алган, бул кошумча төлөмдөр келип түшөөрүн түшүндүргөн. «А» компаниясы банкротко учурабай, өз кезегинде өндүрүштү баштап, этап-этабы менен карызды төлөө мүмкүнчүлүгүн алган.

Медиацця ар бири болжол менен эки саатка созулган төрт жолугушууда өткөрүлдү. Ошол эле учурда бул тараптардын ортосундагы соттук териштирүүлөр дээрлик бир жарым жылга жакын созулду.

2-мисал (Кыргыз Республикасындагы медиацця практикасынан):

Сотто кредиттик келишим боюнча карызды өндүрүү боюнча иш каралды. Доогер банк, жоопкер - жеке ишкер болгон. Бул субъекттер сот тарабынан медиатор менен маалыматтык жолугушууга жөнөтүлүп, анын жыйынтыгында медиацця жүргүзүлдү.

Медиацциянын алкагында банк бир нече жолу жоопкерге карызды төлөө зарылчылыгы тууралуу билдирүү жөнөткөнүн, бирок төлөм түшпөгөнүн түшүндүргөн. ЖИ ар бир билдирүүдө карыздын жана пайыздардын ар кандай суммасы көрсөтүлгөнүн, бул ЖИ өзү жүргүзгөн эсептөөлөргө дал келбей турганын билдирди, буга байланыштуу ал банк аны алдап жатат деп эсептейт. Медиаццияга чейин эле ЖИ активдүү позицияны карманып, банктын мындай жүрүм-туруму тууралуу ар кайсы органдарга кабарлап, ошондой эле бардыгын жалпыга маалымдоо каражаттарына айтууну пландаштырган. Банк кадрлардын алмашуусуна токтолуп, так эместиктерге жол берилгенине өкүнүчүн билдирди.

Медиацциянын жүрүшүндө тараптар карыздын өлчөмүн (1,5 млн сомдон ашык) аныктоо менен эсептешүүлөрдү такташкан. Карызды реструктуризациялоо боюнча макулдашылган, анткени жеке ишкер пандемиядан улам өзүнүн ишмердүүлүгүнөн кыйла аз киреше ала баштаган. Мындан тышкары, маалыматтын купуялуулугунун шарттарын аныкташкан, ошондой эле ЖИ мурда кайрылган бардык органдарга кат жазат жана банк менен бардык маселелер жөнгө салынганы жөнүндө маалымдайт, арыздарын кайтарып алат деп макулдашылган. Кошумча тараптар соттук чыгымдарды көтөрүү шарттарын талкуулашты. Сотто бул келишим тынчтык келишими катары бекитилди.

Медиацция ар бири орточо 3 сааттан болгон үч жолугушууда өткөрүлдү.

Мындай кырдаалда банк өзүнүн ишкердик аброюн сактап кала алды жана юридикалык чыгымдарды аз тартты. Жеке ишкер талашты сотко караганда тезирээк чечти (жана бул ал үчүн да маанилүү болду, анткени ал жакында жумушка кетүүнү пландап жаткан), банк менен карыздын суммасын макулдашылды, бул белгисиздик абалынан чыгып, карызды реструктуризациялоого жетишти.

3-мисал (Беларусь Республикасындагы медиация практикасынан)¹²

Ижарачылар ижара мөөнөтү бүтө электе соода жайынан үч ай мурда эскертпестен жана бул үч ай үчүн ижара акысын төлөбөстөн шашылыш түрдө чыгып кетишкен. Жайларды пайдалануудан баш тартуунун себеби: товарлардын бул негизги түрүн базарда сатууга убактылуу тыюу салуу жөнүндө жергиликтүү бийлик тарабынан кабыл алынган чечимге байланыштуу.

Медиациянын жыйынтыгында тараптар ижарачы соода ордун пайдаланбай, талап кылынган сумманын бир бөлүгүн үч күндүн ичинде төлөп берүү боюнча макулдашышкан. Ошону менен бирге тараптар келечекте өнөктөштүк мамилелерди талкуулоого кайтып келүү мүмкүнчүлүгүн макулдашты. Медиациялык макулдашуу ыктыярдуу түрдө жана макулдашылган мөөнөттө аткарылды.

Медиация жалпы узактыгы 3 саатка созулган бир жолугушууда жүргүзүлдү.

Бул жагдайларда тараптар иш боюнча соттук териштирүүдө мүмкүн болбогон жыйынтыкка ээ болушкан. Медиация талаш-тартыштарды тез арада жөнгө салууга жана ишкерлердин мындан аркы үзгүлтүксүз ишин камсыз кылууга мүмкүндүк берген эффективдүү инструмент болуп калды.

Коммерциялык талаш-тартыштар боюнча медиациянын өзгөчөлүктөрүнүн ичинен талашып жаткан тараптардын кызыкчылыктары мыйзамдуу өкүлдөр-юристтер тарабынан корголгон иштердин олуттуу санын да белгилесе болот. Медиацияны мамлекеттин укуктук маданиятына киргизүүнүн алгачкы этаптарында адвокаттардын же жеке юристтердин арасынан, юридикалык коомчулуктун айрым мүчөлөрү тарабынан медиацияны өнүктүрүүгө каршылыктар көп кездешет.

Жеке адвокат-өкүлдөрдүн медиацияны өнүктүрүүгө каршы чыгышынын эң кеңири таралган себептеринин арасында төмөнкүлөр болуп саналат:

- медиациянын маңызын, медиатордун ролун жана бул жол-жободогу мыйзамдуу өкүлдүн функцияларын туура эмес түшүнүү, медиатор мыйзамдуу өкүлгө атаандаш болуп саналат деген туура эмес түшүнүк;

- адвокаттын иш-аракети үчүн акы төлөөдө медиациядагы өкүлчүлүк жана медиациялык (натыйжасында, мүмкүн жарашуу) макулдашуу түзүлүшү мүмкүнчүлүгү эске алынбашы.

¹² Мисал веб-сайтта жайгаштырылган сүрөттөмөнүн негизинде келтирилген: <http://medialead.by/o-kompanii/publikacii/kommercheskaya-mediaciya-biznes-mediaciya.html>

МЕДИАЦИЯНЫН НЕГИЗДЕРИ. СОТ ПРОЦЕССИНДЕГИ МЕДИАЦИЯ

Буну менен сот кантип иштейт:

Көйгөй	Чечимдин варианттары
<p>Медиациянын маңызын, медиатордун ролун жана бул жол-жободогу мыйзамдуу өкүлдүн функцияларын түшүнбөстүк.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Юридикалык коомчулукка түшүндүрүү иштерин жүргүзүү. 2. Конкреттүү адвокат-өкүлгө өзүнчө жарандык иштин алкагында медиациянын өзгөчөлүктөрүн түшүндүрүүгө; Эгерде талаш-тартыш медиабелдүү болсо, тараптарды медиатор менен милдеттүү маалыматтык жолугушууга жөнөтүү укугунан пайдалануу
<p>Адвокаттын иш-аракети үчүн акы төлөөдө медиациядагы өкүлчүлүк жана медиациялык макулдашуу түзүлүш мүмкүнчүлүгү эске алынбайт.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Юридикалык коомчулукка кардар менен түзүлгөн келишимдерге соттук териштирүүлөр менен бирге медиациядагы өкүлчүлүк үчүн акы төлөөнү киргизүү сунушталсын. 2. Конкреттүү учурда: ишеним берүүчүнүн өзүнө медиация укуктарын түшүндүрүүгө; медиацияга карата өкүлдүн каршы пикири болгон учурда мындай каршы пикирлердин себептерин талкуулоого; эгерде талаш-тартыш медиабелдүү болсо, тараптарды медиатор менен милдеттүү маалыматтык жолугушууга жөнөтүү укугунан пайдалануу.

1-бөлүмдүн ачкычтуу жоболору

- Медиация – эки тарапка тең алгылыктуу макулдашууга жетишүү үчүн талаштагы тараптардын кызыкчылыктарын шайкеш келтирүү жолу менен медиатордун(лардын) жардамы менен талашты жөнгө салуу жол-жобосу.
- Медиация аны соттук териштирүүдөн айырмалап турган юрисдикцияга жатпайт. Медиатор чечим кабыл албайт, бирок тараптарга аны иштеп чыгууга, принциптердин өзгөчө системасына, иш-аракеттердин белгилүү ырааттуулугуна жана атайын ыкмаларды колдонууга негизделген көмөк көрсөтөт.
- Медиатордун ишмердүүлүгү эл аралык да, улуттук деңгээлде да жөнгө салынат.
- Медиациянын принциптерине ыктыярдуулук, жол-жобонун купуялуулугу, медиатордун бейтараптыгы, тараптардын кызматташуусу жана тең укуктуулугу кирет.
- Медиация төмөнкү баскычтардан өтөт: 1) даярдоо, 2) медиация процедурасы жана 3) медиацияны аяктоо. Даярдыктын алкагында тараптардын медиатор менен маалыматтык жолугушуусу өткөрүлүүдө. Сот тараптарды мындай жолугушууга жиберет алат.
- Медиациядагы медиатордун негизги милдети – натыйжалуу байланышты уюштуруу жана сүйлөшүү процессин башкаруу. Бул үчүн медиатор коммуникация ыкмаларын, чыр-чатактарды талдоо ыкмаларын, сүйлөшүүлөрдү жүргүзүү жана жол-жоболук ыкмаларды колдонот.
- Коммерциялык талаш-тартыштарда медиация экономикалык жана убакыттык чыгымдар (анын ичинде соттук териштирүүнүн алкагында мүмкүн эмес) жагынан караганда тараптар үчүн эң жакшы вариантты табууга, ошондой эле ишкердик репутацияны сактоого жардам берет.

2-БӨЛҮМ. СОТ ИШИНДЕГИ МЕДИАЦИЯ

2.1. Медиацияны өнүктүрүүдө соттун ролу

Медиация жараштыруу жол-жобосу катары көп мамлекеттерде эбак эле калыптанып калган. Бүгүнкү күндө Кыргызстандын мыйзамдары медиацияны өлкөнүн укуктук маданиятына киргизүү үчүн укуктук негиз түздү. Ошол эле учурда мунун өзү бул жол-жобо автоматтык түрдө калк арасында популярдуу болуп калат дегенди билдирбейт. Көптөгөн жаңы нерселер адегенде кооптуу реакцияны жаратат. Жана, албетте, медиация практикасын “ишке киргизүү” үчүн ченемдик-укуктук базаны түзүү гана эмес, ошондой эле медиаторлордун зарыл корпусун, ошондой эле бул жол-жобону колдонууга түрткү берүү системасын түзүү зарыл.

Дүйнөлүк практика көрсөткөндөй, көптөгөн мамлекеттерде медиацияны өнүктүрүү милдетин сот бийлиги өзүнө жүктөгөн. Европа Кеңешинин Министрлер комитетинин **16.09.1986-жылдагы № R86(12) Рекомендациясында** баяндалган сунуштарынын бири соттук саясатка зарыл болгон учурда тараптардын жарашуусуна көмөктөшүү милдетин киргизүү, сот системасынын чегинен тышкары да, сот процессине чейин же учурунда да. Буга көмөктөшкөн чаралардын бири сотторго жоопкерчиликти негизги милдеттердин бири катары жүктөө мүмкүнчүлүгү болду, соттук териштирүү башталганга чейин же кайсы болбосун тиешелүү стадиясында тараптарды элдештирүү жана бардык тиешелүү маселелер боюнча жарашуу келишимин түзүүгө умтулуу (сунуштардын 1-бөлүгүнүн б пункту)¹³.

Бул Рекомендациянын уландысы катары көптөгөн европалык жана башка мамлекеттерде мыйзамда **соттун жарашуу жол-жобосунун алкагында талаш-тартыштарды жөнгө салуу укугун түшүндүрүү милдети каралган.**

Мисалы, Россияда сот тараптарга мындай укукту түшүндүрүүгө милдеттүү, ал эми практика көрсөткөндөй, судьялар медиация укугун формалдуу эмес түрдө билдирбестен, бул жол-жобонун өзгөчөлүктөрүн кылдат түшүндүргөндө гана күч алат. Кээ бир өлкөлөрдө иш сотто козголгондон кийин тараптарды медиацияга жиберүү мүмкүнчүлүгү каралган (мисалы, Италия), ал эми кайсы бир жерде судья өзү талаш-тартышты жөнгө салуучу медиатор катары чыгууга укуктуу (мисалы, Германия), Финляндия).

Бүгүнкү күндө кандайдыр бир талаш-тартыштуу жагдайлар болгондо, адамдарда сотко кайрылуу идеясы пайда болгондо, бул нормалдуу көрүнүш.

---

¹³ «Гарант» укуктук маалымдама системасы. URL: <https://base.garant.ru/2541417/>

Сот мамлекеттик орган катары тараптардын үстүнөн ыйгарым укуктарга ээ, ошондуктан тараптар судьянын түшүндүрмөлөрүн, анын ичинде элдештирүү мүмкүнчүлүктөрү боюнча түшүндүрмөлөрүн угат.

Медиацияны укуктук маданиятка киргизүү жолунда ар бир өлкөдө айырмаланган, бирок жалпысынан алганда бир топ окшош кыйынчылыктар пайда болот. Буларга калктын бул жол-жобону билбегендиги; квалификациялуу медиаторлордун жакшы түзүлгөн корпусунун жоктугу; жаңы жол-жобого ишенбөөчүлүк; мамлекеттик жана муниципалдык органдардын, жалпыга маалымдоо каражаттарынын деңгээлинде агартуу иштеринин төмөнкү активдүүлүгү; талаш тараптарынын жана алардын өкүлдөрүнүн медиацияга кызыкдар эместиги жана башкалар.

Медиация талаш-тартыштарды чечүүнүн жаңы ыкмасы катары, анын ичинде Кыргыз Республикасынын аймагында да киргизилгенде бул тоскоолдуктар жаралышы мүмкүн деп ойлойбуз. Бирок, бул тоскоолдуктардын көпчүлүгү медиациянын мүмкүнчүлүктөрү жана артыкчылыктары, анын натыйжаларынын юридикалык мааниси, медиатордун милдеттери, тараптардын өкүлдөрүнө пайда болгон перспективалар жана башкалар боюнча максаттуу жана кеңири түшүндүрүү иштерин жүргүзүү менен чечилет.

Жарандарды медиация жөнүндө маалымдоо ар кандай жолдор менен ишке ашырылышы мүмкүн жана судьянын сот отурумунда медиацияга болгон укукту түшүндүрүүсү да ушундай ыкмалардын эң керектүү жана өтө маанилүүлөрүнүн бири болуп саналат.

Сот тарабынан ойлонулуп, жекелештирилип мыйзамды түшүндүрүү, жарашуу жол-жобосун жүргүзүү жөнүндө маселесин чечимди кабыл алууда эң чоң натыйжа берет.

Сот отурумунун жүрүшүндө тараптар менен түздөн-түз байланышта болуу менен судья өз сөзүн сот залында отурган тараптарга мүмкүн болушунча жеткиликтүү түрдө кабыл алгыдай кылып курууга, эң натыйжалуу аргументтерди тандап алууга, мүмкүн болушунча алардын коркуу сезимин жоюу үчүн конкреттүү кырдаалдын жагдайларын эсепке алуу менен тараптардан келип чыккан суроолорго жооп берүү.

Кыргыз Республикасынын процесстик мыйзамдары судьяга тараптарга талашты тынчтык, ***анын ичинде медиация жолу менен чечүү укугун түшүндүрүү милдетин жүктөйт.*** Ошол эле учурда медиация жол-жобосун жайылтуу максатында сот тарабынан бул милдетти ишке ашыруунун өзгөчө маанилүүлүгүн дагы бир жолу белгилегим келет. Мындан ары ушул окутуу

куралында ишти карап жаткан сот тарабынан тараптарга бул укукту түшүндүрүү технологиясы келтирилет.

Мындай тактоо – бул жарандарга медиация тууралуу маалыматты жеткирүүнүн негизги жолу. Маалымат берүүнүн кошумча ыкмалары катары сот актыларында медиациянын маңызын түшүндүрүүнү колдонуу сунушталууда, (мисалы, доо арызын кабыл алууда), соттордун сайттарында, сот имараттарындагы стенддерге жана маалымат бурчтарына медиация жөнүндө маалыматтарды жайгаштыруу, мамлекеттик бийлик органдары, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары, уюмдар менен тегерек столдорду өткөрүү, басылмалар жана жалпыга маалымдоо каражаттарында сүйлөгөн сөздөрү ж.б.

Медиациянын маңызын жана мүмкүнчүлүктөрүн түшүнбөстүк көп учурда бул жол-жобону ишке ашыруудагы негизги тоскоолдуктардын бири болуп саналат жана калкты маалымдоо боюнча иш, бул көйгөйдү жоюуга мүмкүндүк берет.

2.2. Ишти карап жаткан судья тарабынан талаштын медиабелдүүлүгүнүн аныкталышы

Сот отурумунда медиацияга укукту түшүндүрүүдөн мурда судья бул талаш-тартыш медиацияга жарамдуубу же жокпу, аныкташы керек. Муну түшүнүү медиацияга мүмкүн эмес же иш жүзүнө ашпаган жагдайларда убакытты үнөмдөөгө жардам берет.

Колдонуунун ыңгайлуулугу үчүн биз талаш-тартыштын медиабелдүүлүгүн аныктоого мүмкүн болгон чен белгилеринин эки тобун бөлүп алабыз:

а) медиациянын объективдүү чен белгилери, б.а. чыр-чатактын катышуучуларынын ички кабылдоосуна, ниеттерине көз каранды болбогон чен белгилери;

б) чыр-чатактык кырдаалдын катышуучуларынын жүрүм-турумуна, алардын чыр-чатакка болгон көз карашына жана ниеттерине байланыштуу болгон субъективдүү чен белгилер.

Медиациянын объективдүү чен белгилери:

Конкреттүү иш боюнча медиацияны жүргүзүү мүмкүнчүлүгү жөнүндө чечим кабыл алууда (тараптар, медиатор, тараптарды медиацияга багыттаган судья үчүн) биринчи кезекте ***объективдүү чен белгилерге*** так баа берүү

максатка ылайык, бул эң оңой, анткени алар медиацияга мыйзамдык тыюу салуулардын болушу же жоктугу менен байланышкан.

Ошентип, Кыргыз Республикасынын “Медиация жөнүндө” Мыйзамынын 1-беренесине ылайык, бул тартип жарандык, үй-бүлөлүк, эмгектик мамилелерден келип чыккан талаштарга карата колдонулат. Жазык-укуктук мамилелерден келип чыккан талаш-тартыштар боюнча медиация мыйзамда түздөн-түз каралган учурларда гана колдонулат.

Мыйзамдык тыюу салуулардын ичинен, эгерде талаш медиация жол-жобосуна катышпаган жактардын же сот тарабынан аракетке жөндөмсүз деп табылган адамдардын таламдарын козгосо, бул адамдар же аракетке жөндөмсүз адамдардын мыйзамдуу өкүлдөрү процесске кирбесе, медиациянын мүмкүн эместигин белгилесе болот (Кыргыз Республикасынын «Медиация жөнүндө» мыйзамынын 1-беренесинин 3-бөлүгү).

Медиация бардык кызыкдар тараптардын катышуусу менен жүргүзүлөрүн баса белгилегим келет. Практикада бул ыктыярдуулук принцибинин негизинде талаш-тартышты чечүү укуктарына жана мыйзамдуу кызыкчылыктарына зыян келтириле турган бардык адамдар медиацияга катышууга макулдугун билдириши керек дегенди билдирет.

Ошол эле учурда, ар кандай кызыкдар тараптардын медиацияга катышуу форматы да башкача болушу мүмкүн, анткени талаштуу кырдаалга катышуунун даражасы дайыма эле бирдей боло бербейт.

Ошентип, *мисалы*, бул мүлк ээлеринин ортосунда мүлктү бөлүштүрүү боюнча талаш-тартыштарда, банк да кызыкдар болот, эгерде бул мүлк кредитти төлөөнү камсыз кылуу каражаты катары чыккан болсо. Ошол эле учурда талаш-тартыштарды чечүүгө кызыкдар болгон негизги субъекттер мүлктүн тең ээлери болуп саналат. Банктардын жана башка кредиттик уюмдардын өкүлдөрү бул банкта же кредиттик уюмда күрөөгө коюлган болсо дагы, негизги маселе мүлктү бөлүштүрүү болуп саналган медиацияга катышууга дайыма эле даяр боло бербейт. Мындай кырдаалда банктын өз өкүлүн медиация жол-жобосуна жиберүүдөн баш тартуусу дайыма эле медиациянын мүмкүн эместигин көрсөтө албайт. Ошентип, эгерде чечимдин вариантын иштеп чыгууда сүйлөшүүлөрдүн тараптары өздөрүнүн кызыкчылыктарын да, банктын кызыкчылыктарын да эске алышса жана медиациялык макулдашууну түзөрдөн мурун, алар чечимдин конкреттүү вариантына банктын макулдугун алышат. (бул медиация сессиясынан тышкары да жүргүзүлүшү мүмкүн), анда иш жүзүндө кредиттик мекеменин өкүлүнүн сүйлөшүү процессине катышуусуна жиберилбөө медиацияга

тоскоолдук болуп саналбайт, анткени банктын сүйлөшүүлөргө катышуусу, аны менен конкреттүү акыркы чечимди макулдашуу менен камсыз кылынат.

Ошентип, медиациянын мүмкүнчүлүгүн аныктоодо мыйзамдык чектөөлөрдү эске алуу менен укук мамилелеринин бул чөйрөсүндө медиацияны жүргүзүүгө жол бериле тургандыгын, ошондой эле кимдердин укуктарына жана мыйзамдуу кызыкчылыктарына зыян келтирилери мүмкүн экендигин аныктоо зарыл. конкреттүү талаш-тартышта бул субъекттер медиацияга катышууга макулбу, мындай макулдук жок болгон учурда - бул катышуучулардын таламдарына зыян келтирбестен талашты чечүү мүмкүнбү же жокпу?

Кээ бир сунуш катары, окуу куралынын тиркемесинде мыйзамдык чектөөлөрдү эске алуу менен медиация колдонулушу мүмкүн болгон талаш-тартыш категорияларынын тизмеси камтылган (тизме болжолдуу, талаштардын категориясынан тышкары, медиацияга жөндөмдүүлүктүн башка чен белгилери да эске алынууга тийиш)¹⁴.

Медиациянын субъективдүү чен белгилери:

Ошентип, медиабелдүүлүктү аныктоо үчүн чен белгилердин кийинки тобу шарттуу түрдө "субъективдүү" чен белгилер деп аталат. Мындай аталыш көп жагынан бул чен белгилер талаштын субъекттерине, алардын чыр-чатакка катышуусуна, ниеттерине жана мамилесине жараша болгондугуна байланыштуу. Ошол эле учурда, салыштырмалуу туруктуу болгон чен белгилердин мурунку тобунан айырмаланып, бул топтогу чен белгилердин көбү өзгөрмөлүү. Бул чыр-чатактын тоңуп калган абалда болбогону, динамикалуулугу, убакыттын өтүшү менен өнүгүп жаткандыгы менен түшүндүрүлөт.

Бул жагдайды анын ортомчулук жагынан талдоо максатында түшүнүү керек. Практика көрсөткөндөй, бир караганда тараптардын бири-бирин кабыл алуусу менен байланышкан чен белгилер боюнча так ортого алынбаган жагдайлар убакыттын өтүшү менен кыйла медиабелдүү болуп калышы мүмкүн.

Бул топтогу биринчи чен белги, балким, "тараптардын кызыкчылыгынын чегинде позициялык өзгөрмөлүүлүк" деп атоо туура болот.

---

¹⁴ «Медиация мүмкүн болгон иштердин индикативдик тизмеси» тиркемесин караңыз.

Башталыш үчүн тараптын “кызыкчылыгы” түшүнүгүн аныктоо зарыл. Кыскача айтканда, кызыкчылык – бул тараптын негизги кыймылдатуучу жүйөсү экенин, эмне үчүн ал каалаган нерсесин алууну каалайт деп белгилегенбиз.

Төмөнкү окуя “кызыкчылык” түшүнүгүн жакшы сүрөттөйт:

Бир жолу эки адам апельсин дарагынын түбүндө туруп талашып-тартышып калышты, бул апельсиндер кимге таандык болушу керек дешип.

“Мен бул даракты биринчи байкадым, апельсиндер меники болсо керек” деди бирөө.

“Мен бул даракка биринчилерден болуп жакындадым, ошондуктан менин апельсиндерим”, - деди экинчиси.

Биринчиси: “Атчанга жөө күлүк менен таймашуу оңой”, - деди.

Талаш кызып, кастык оту тутанып, манжалар муштумдай түйүлүп, апельсинден эч ким баш тарткысы келген жок.

Бир жолоочу жандарынан өтүп баратты. «Биздин ортобузга түшүп, калыстык кылыңыз, биз сенден суранабыз», - деп талашкандар жолоочуга жалбаруу менен кайрылышты.

Жолоочу жөн гана алардан сурады: “Бул апельсиндердин силерге эмне үчүн керек?”

“Бул ширелүү апельсиндердин ичиндеги жумшагынан кызымдын тоюнда конокторго тартуулоо үчүн апельсин ширесин жасайм”, - деди бири сыймыктанып.

“Баламдын үйлөнүү тоюна ушул апельсиндердин кабыгынан цукат жасап берем” дейт экинчиси.

Жолоочуга башка эч нерсе айтуунун кереги жок эле, талашкандар дагы эч нерсе сурашы керек эмес эле. Көздөрү жайнап, жүздөрүндө жылмаюу пайда болду.

Бул окуя каалаган максаты менен чыныгы кызыкчылыгынын ортосундагы айырманы көрсөтөт. Эреже катары, чыр-чатактар жагдайга келип, доо арызга айланып кетиши мүмкүн, тараптар эмне үчүн каалаарын эмес, эмнени каалаарын айтышат. Ошол эле учурда тараптардын кызыкчылыгы «эмнеге» же «эмне үчүн» каалаган нерсе керек деген суроого жооп берет.

Сотко доо коюу менен адамдар мыйзамдын ченемдерине ылайык талаптарды тариздейт. Ошол эле учурда, “кызыкчылык” абдан ар түрдүү болушу мүмкүн, ал ар дайым жеке жана кырдаалдык болуп саналат. **Ошентип, мисалы,** ижара келишими боюнча карызды төлөө доо арыз менен кайрылганда, ижарачы башка долбоорду ишке ашыруу үчүн акча издеп же кредиттерди, салыктарды, ж.б. төлөө үчүн, аны менен ижарачыны коркутушу мүмкүн, ж.б.

Токтотуу жөнүндө талапта доoger жаңы келишим түзүү үчүн жагымдуу шарттарга жетүү каалоосу менен шартталган же бул контрагент менен болгон мамилени иш жүзүндө токтотууну каалашы мүмкүн. Ошол бир эле талап такыр башка жүйөлөргө байланыштуу болушу мүмкүн.

Ошол эле учурда медиабелдүүлүктү аныктоо үчүн жана тараптарга медиация укугун деталдуу түшүндүрүүгө убакыт коротуунун кажети барбы, жокпу, аларды бул жол-жобого багыттоо зарылбы же жокпу, түшүнүү үчүн судья же башка ыйгарым укуктуу органга тараптардын “кызыкчылыктары” деген термин менен тааныш болушу керек.

Ошол эле учурда, жогоруда белгиленгендей, медиабелдүүлүктүн чен белгиси тараптардын кызыкчылыктарын аныктоодо эмес, кызыкчылыктарынын алкагында алардын позициясынын өзгөрмөлүүлүгүн аныктоодо турат.

Бул тараптардын кызыкчылыктары бир жол менен канааттандырылбашы мүмкүн дегенди билдирет, бирок кырдаалды чечүүнүн потенциалдуу ар кандай варианттары болушу мүмкүн.

Мисалы, ижара акысын өндүрүү боюнча доодо, эгерде бир тарап бул акчага башка долбоорду ишке ашырууга кызыкдар болсо жана экинчи тарап ижара мамилелерин сактоого кызыкдар болсо, бул кызыкчылыктарды канааттандыра ала турган вариант, анда акча бөлүп-бөлүп төлөнөт, ал эми ижарачы анын жаңы долбоорун ишке ашырууда үй ээсине жардам берет. Бирок, талаш-тартышты жөнгө салуунун бул варианты теориялык жактан жалгыз эмес. Ошентип, бул чен белгиге ылайык, талаш медиабелдүү болуп саналат.

Позициялардын өзгөрмөлүүлүгү укуктук чектөөлөрдөн жана тараптардын кырдаалга болгон көз карашынан көз каранды.

Ошентип, мыйзам тарабынан тараптардын тигил же бул кырдаалда өзүн алып жүрүүсүнүн жалгыз вариантын белгилеген учурларда медиация сунушталбайт. Бул эч кандай өзгөрүү жок дегенди билдирет. Көбүнчө мындай укуктук жөнгө салуу мамлекеттик бийлик органдарынын, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын ишмердүүлүгүнө мүнөздүү. Жарандык-укуктук мамилелер чөйрөсүндө мындай «ашыкча жөнгө салуу» сейрек кездешет. Бирок, кандай болгон күндө да, эгерде мыйзамда субъекттин жүрүм-турумунун бир гана мүмкүн болгон моделинин көрсөтүүсү камтылса, анда макулдаша турган эч нерсе жок.

Бул чен белгиге ылайык, медиация туура эмес болгон иштердин категорияларын бөлүп көрсөтүүгө болот: бул банкроттукка байланыштуу

көптөгөн учурлар, мында белгилүү бир жол-жоболор мыйзамда деталдуу аныкталган жана/же белгилүү бир ишмердикке тыюу салынган (айрым бүтүмдөрдү түзүү, эсептешүү келишимдери ж.б.); юридикалык маанидеги фактыларды аныктоо жөнүндө иштер, анткени мындай маселелер соттун компетенциясына гана кирет; акылга сыярлык мөөнөттө соттук териштирүүгө болгон укукту бузгандыгы үчүн компенсацияны дайындоо жөнүндө иштер - соттук териштирүүгө бузулган укукту коргоо зарылдыгынан улам бул коргоо сотто мамлекетти камсыз кылууга милдеттүү; бейтарап соттордун чечимдерин талашуу жана бейтарап соттордун чечимдерин мажбурлап аткартуу үчүн аткаруу баракчасын берүү жөнүндө иштер; чет өлкөлүк соттордун жана чет өлкөлүк арбитраждардын чечимдерин таануу жана аткаруу жөнүндө иштер.

Болжол менен ошол эле контекстте позициялык өзгөргүчтүк тараптын көрүүсүнө көз каранды деген билдирүүнү түшүнүү керек. Тараптар абдан катуу талап кылып, талаптарынан четтөөлөргө жол бербей жаткан жагдайлар бар. Алар кырдаалды жөнгө салуунун жалгыз жолун көрүшөт жана башкасын кабыл алышпайт. Мындай учурларда тараптардын позициясы өзгөрүлбөйт жана талаш-тартышты медиация жолу менен чечүү мүмкүн эмес деп айтууга болот, анткени сүйлөшүүгө башка эч нерсени көрүшпөйт.

Ошону менен бирге, эгерде тарап, жок эле дегенде, теориялык жактан, кырдаалдын натыйжасынын сотто талап кылгандан башка версиясын кабыл алуу мүмкүнчүлүгүн өз көзү менен көрсө, позициялык өзгөрмөлүүлүк талабы аткарыла тургандыгын белгилей кетүү керек.

Позициянын өзгөрмөлүүлүгү тараптын макулдашуу аракети, талаш-тартышты сотто билдирилгенден башка шарттарда чечүү сунушу менен далилдениши мүмкүн. Тараптар мурда макулдашкан эмес, талаш-тартышты чечүүнүн башка шарттары боюнча макулдашкан эмес, бул жагдай медиабелдүү эмес дегенди билдирбейт, анткени тараптардын сүйлөшүү жана эффективдүү коммуникацияны куруу көндүмдөрү жетишсиз болушу толук мүмкүн. Балким, мурунку сунуштар өз ара кызыкчылыктарды эске албагандыр, анткени тараптар аны кантип ачыкка чыгарарын билишпейт. Медиатор бул кемчиликтердин ордун толтурат, ошондуктан мындай жагдайлар бир топ медиабелдүү болуп саналат.

Бул топтун экинчи чен белгисин “терс кабылдоонун даректүүлүгү” деп атоого болот.

Терс кабыл алуунун *даректүүлүгү* тараптын терс мамилеси эмнеге багытталганын билдирет. Терс мамиленин максаттуулугунун үч түрүн шарттуу түрдө бөлүүгө болот:

1) Жагдайга болгон терс мамиле: терс мамиле талаш-тартыштын тараптарын бул жагдайлардын "барымтасы" катары түшүнүп айрым жагдайларды кабыл албоого алып келет. Кыйыр түрдө, терс мамиленин даректүүлүгүн, субъект алмаштыруу, ошол эле шарттардын болушунда да эч нерсени өзгөртпөй тургандыгын көрсөтөт.

2) Иш-аракетке терс мамиле: бул жерде кырдаал чыр чатакка катышкан субъекттин иш-аракетине көз каранды катары кабыл алынат, ал эми бул субъект өз алдынча "жаман" нерсе катары кабыл алынбайт, анын аракети же аракетсиздиги гана терс бааланат. Кыйыр түрдө даректүүлүгүнүн бул түрү субъекттин жүрүм-турумунун өзгөрүшү экинчи тараптын ага карата терс мамилесин жок кыла тургандыгы менен көрсөтүлөт.

3) Субъектке терс мамиле: четке кагуу чыр чатактын катышуучусунун өзүнө тиешелүү, «жекечеликке өтүү», субъекттин жасаган бардык иштери кескин терс кабыл алынат; кырдаалдын өзгөрүшү, анын жүрүм-турумунун субъектинин өзгөрүшү экинчи тараптын кабыл албоо деңгээлинин төмөндөшүнө алып келбейт.

Биз терс мамиленин даректуу үчүнчү түрүндө медиабелдүү эмес жөнүндө айта алабыз. Ал эми башка учурларда кырдаал медиабелдүү болуп саналат деп айта алабыз.

Кийинки маанилүү чен белги болуп чыр-чатакты тереңдетүү эмес, тарапты чыр чатактык кырдаалды жөнгө салуу үчүн көрсөтмө берүү саналат..

Анда ар бир тараптын жүрүм-туруму, реакциялары жана билдирүүлөрү, чыр-чатактын өнүгүшүнүн жүрүшүндө тараптардын аракеттери талданат. Демек, эгерде тараптар өз аракеттери менен чыр-чатакты жөнгө салуу каалоосун көрсөтсө, анда талаш-тартышты медиабелдүү деп айтууга болот.

Талаш дагы эле бар болгондуктан, тараптардын аракеттери талаштуу жагдайды жөнгө салууга алып келген жок дегенди билдирет. Ошол эле учурда медиабелдүүлүктү аныктоо үчүн натыйжа эмес, тараптардын ниети маанилүү.

Ошентип, талаш-тартышты чечүү ниети сүйлөшүүлөрдү жүргүзүү аракеттери, жарашуу келишимин түзүү сунуштары, сүйлөшүүлөр үчүн маалыматтарды чогултуу, кырдаалды жөнгө салууга жардам бере турган ар кандай соттук эмес органдарга кайрылуу ж.б.

Талашты чечүү ниети тараптардын талаш-тартышты чечүү үчүн медиатор менен байланышууга макулдугу менен да көрсөтүлүшү мүмкүн. Ошол эле

учурда, макулдук оозеки же алардын иш-аракеттери менен берилиши мүмкүн (мисалы, тарап медиатор менен маалыматтык жолугушууга келип, ошону менен иш жүзүндө медиаторго кайрылат)¹⁵.

Жүрүм-турум реакцияларынын ичинен чыр-чатакты чечүү ниети тууралык, ак ниеттүүлүк, талаш-тартышта экинчи тараптын кызыкчылыктарына көңүл буруу ж.б.

Тескерисинче, эгерде тараптын бардык реакциялары, анын аракеттери жана билдирүүлөрү тараптардын бири-бирине терс мамилесинин күчөшүнө алып келсе, анда чыр-чатакты тереңдетүү ниети жөнүндө сөз кылууга болот. Демек, мындай ой жүгүртүүнүн көрсөткүчтөрүн «позициянын жабыктыгы, кызматташудан баш тартуу, көңүл бурбоо, туура эмес жүрүм-турум, агрессия, экинчи тараптын пикирине маани бербөө, каршылашына жана анын аракеттерине терс баа берүү ж.б. эсептөө болот».¹⁶

Көбүнчө чыр чатактык кырдаалды жөнгө салууга басым жасоо кыйла олуттуу чен белги жана кандайдыр бир “медиациянын көрсөткүчү” деп айтууга болот. Ошентип, тараптардын бири-бирине өтө күчтүү терс мамилеси менен, бирок ошол эле учурда, талаш-тартышты чечүү үчүн коюлганда, сүйлөшүүлөр жетиштүү болуп, медиация келишимин түзүүгө алып келиши мүмкүн.

Өзүнчө, мен медиациянын сүйлөшүү табиятын да баса белгилегим келет. Бул жол-жободо туруктуу жана ишке ашырыла турган натыйжаны алуу үчүн катышуучулар өз иш-аракеттеринин маанисин түшүнүшү, аларды башкара билүүлөрү жана жетишилген чечимдердин кесепеттерин билүүсү зарыл. Ушуга байланыштуу тараптардын жок дегенде бирөөсү, аракетке жөндөмсүз же жөндөмү чектелген болсо (ыйгарым укуктуу орган мындай адамдын кызыкчылыгын билдиргенден башка учурларда) ошондой эле адамдын адекваттуулугуна жана анын иш-аракетинин маанисин түшүнө ала турганына шектенүүлөр болсо, медиацияны колдонуу сунуш кылынбайт.

---

¹⁵ Ошону менен бирге, бул жерде сөз медиатор менен болгон маалыматтык жолугушуу жөнүндө болуп жатканын, ага тараптар соттун милдеттүү көрсөтмөсү боюнча жиберилбегенин белгилейбиз. Мындан тышкары, аракеттер түрүндөгү макулдук медиацияга даярдоо стадиясына гана тиешелүү болушу мүмкүн. Медиацияга макулдуктун өзү дайыма жазуу жүзүндө берилет. Көбүрөөк маалымат алуу үчүн бул колдонмонун 1.5 пунктүн караңыз.

¹⁶ Нотариустун практикасында медиация / жооптуу ред. С.К. Загайнова, Н.Н. Тарасов, В.В. Ярков. М.: Инфотропикалык медиа, 2012. С. 157.

Жогоруда айтылгандардын бардыгын жыйынтыктап, **биз талаш-тартыштардын ар кандай категориялары үчүн универсалдуу болгон медиабелдүүлүктү**¹⁷ аныктоо үчүн төмөнкү алгоритмди сунуштайбыз:

1. Ушул категориядагы иштер (жарандык, үй-бүлөлүк, эмгек мамилелери; мыйзамда түздөн-түз каралган учурларда жазык-укуктук мамилелер) боюнча медиация жүргүзүүгө жол берилээрин аныктоо;

2. Бул талаш кимдин укуктарына жана мыйзамдуу кызыкчылыктарына зыян келтирет жана бул субъекттер медиацияга катышууга даяр же даяр эместигин (эгерде талаш медиация жол-жобосуна катышпаган жактардын же сот тарабынан жөндөмдүү эмес деп таанылган жактардын кызыкчылыктарына зыян келтирилсе медиация жүргүзүү мүмкүн эмес, кээ бир учурлардан тышкары, бул адамдар же аракетке жөндөмсүз адамдардын мыйзамдуу өкүлдөрү медиациянын тарабы катары процеске кирген учурлардан сырткары) аныктоо;

3. Талаш тараптардын максаттарын жана кызыкчылыктарын тактоо, б.а. тараптар эмнеге жетишүүнү каалашат жана эмне үчүн. Тараптар өз кызыкчылыктарынын алкагында талаш-тартышты жөнгө салуунун ар кандай варианттарынын теориялык мүмкүнчүлүгүнө жол берер-бербесин; мыйзам иш-аракеттердин бир эле жолун белгилеген эмеспи аныктоо. Катуу позиция "Ушундай жана эч кандай башкача эмес" деген менен медиация келечексиз;

4. Тараптардын терс мамилеси эмнеге багытталганын талдоо керек: чыр-чатак «жеке өздүгүнө» өткөнбү же субъекттин өзү эмес, субъекттин иш-аракети же кырдаал гана терс кабылданабы. Эгерде субъект "душман" катары, анын кандайдыр бир аракети "жаман" кабыл алынса, анда медиация ийгиликтүү болбой калышы мүмкүн, ошондуктан медиаторго жибербей эле коюш керек;

5. Талаш-тартышты жөнгө салуу үчүн чара көрүштүбү же жокпу тараптардан сураңыз. Ушул жана башка колдо болгон маалыматтардын негизинде тараптардын ниети чыр-чатакты тереңдетүүгө же аны чечүүгө багытталганбы аныктаңыз.

Аткарылган иштин жыйынтыгы боюнча кандайдыр бир тыянактарды чыгарып, тараптарды медиаторго кайрылуу сунушталганда жана сунушталбаган учурда бул тизме менен салыштырыңыз.

---

¹⁷ Бул иш-аракеттердин ырааттуулугу өзүнчө "Кырдаалдын медиалуулугун баалоодо аракеттердин алгоритми" тиркемесине киргизилген.

МЕДИАЦИЯНЫН НЕГИЗДЕРИ. СОТ ПРОЦЕССИНДЕГИ МЕДИАЦИЯ

Медиация сунушталат	Медиация сунушталбайт
<ul style="list-style-type: none"> - Медиациядагы талаш мыйзамдын негизинде жөнгө салынат; - тараптардын аракетке жөндөмдүүлүгү бар (же аракетке жөндөмсүз адамдардын өкүлдөрү медиацияга катыша алат), өз аракеттеринин маанисин жана анын кесепеттерин адекваттуу баалай алат; - чыр-чатак тараптардын дооматтарынын чегинен чыгып кетсе; - тараптар талаш-тартыштуу кырдаалдан чыгуунун башка жолунун теориялык мүмкүнчүлүгүн көрүп жатышат; - мындай талаш-тартыштарды чечүүнүн тартибине карата императивдик көрсөтмөлөр жок; - чыр-чатак азырынча тараптарды «душман» кыла элек. Бири-биринин аракети/аракетсиздиги же инсандыгына карабастан кырдаал терс бааланат; - тараптар талаш-тартышты тынчтык жолу менен чечүү аракетин көрүшөт жана медиацияны колдонууга даяр. 	<ul style="list-style-type: none"> - Белгилүү бир кырдаалда медиацияга мыйзамдуу тыюу салуулар бар; - тараптар жөндөмсүз жана алардын өкүлдөрү медиацияга катыша алышпайт; же тараптардын өз аракеттеринин маанисин жана алардын кесепеттерин адекваттуу баалоо жөндөмдүүлүгү шек туудурса; - тараптар (экөө тең же алардын бири) талашты чечүүнүн жалгыз вариантын талап кылышса; - мындай талаш-тартыштарды чечүүнүн жол-жобосу боюнча императивдик көрсөтмөлөр бар; - тараптар бири-бирин "душман" катары кабыл алышса, алардын ар кандай аракеттери чыр-чатакты гана курчутат; - тараптар чыр-чатакты чечүү үчүн эмес, курчутууга аракет кылышат, медиацияга макул эместигин билдиришет.

Ошол эле учурда чыр-чатактын өзгөрмөлүү экендигин жана ар кандай турмуштук жагдайлар чыр-чатактык кырдаалдын катышуучуларынын кабыл алуусун өзгөртүп, натыйжада кырдаалды медиабелдүү же медиабелдүү эмес кыла ала тургандыгын унутпаш керек.

2.3. Талашты медиация жол-жобосу менен жөнгө салуу укугун түшүндүрүү

Сот системасы туш болгон кыйынчылыктардын жана чакырыктардын шарттарында дал ушул сот талаш-тартыштарды тынчтык жол менен жөнгө салуу маданиятын калыптандыруунун негизги алып баруучусу боло алат жана болууга тийиш.

Кыргыз Республикасынын жаңы Жарандык процесстик кодекси 2017-жылдын 1-июлунан тартып күчүнө кирди, ага ылайык судьяга ишти соттук териштирүүгө даярдоо баскычында (151-беренесинин 5-пункту, 153-беренесинин 13-пункту) жана соттук териштирүү баскычында (ЖПКнын 171-беренесинин 1-бөлүгү, 174-беренеси) тараптардын жарашуусуна көмөк көрсөтүү милдети жүктөлгөн.

Тараптардын жарашуу функциясын судья эки негизги жол менен ишке ашырат:

1) ишти соттук териштирүүгө даярдоонун алкагында, анын ичинде, соттун алдын ала жыйналышында тараптарга медиация жолу менен жарашуу укугун түшүндүрүү, тараптарды милдеттүү маалыматтык жолугушууга жөнөтүү аркылуу;

2) түздөн-түз сот отурумунда.

Медиацияны демилгелеген судьянын артыкчылыгы – ал чыр-чатактын бардык тараптары менен байланышып, аларды медиацияга чогуу катышууга чакыра алат.

Тараптарга медиацияны өз убагында сунуштоо абдан маанилүү, антпесе чыр-чатактын курчуп кетүү, тараптар жана медиация процессинин башка катышуучулары өз ара пайдалуу натыйжага жетише албай кала турган коркунучу бар. Талаш башталгандан кийин сунуш же рекомендация канчалык тезирээк берилсе, анын ийгиликтүү болушу ошончолук жогору болот.

Алсак, ЖПКнын 153-беренесинин 13-пунктуна ылайык, судья ишти соттук териштирүүгө даярдоо үчүн тараптарга алардын талашты медиация аркылуу жөнгө салууга укугун түшүндүрөт жана тараптарды медиатор менен милдеттүү маалыматтык жолугушууга жөнөтүүгө укуктуу.

Ошол эле учурда судья үчүн маалыматтык жолугушууга жиберүү укук, ал эми тараптар үчүн маалымат жыйынына катышуу милдет болуп саналат.

Кыргыз Республикасынын Жарандык процесстик кодексинин 171-беренесинин 1-бөлүгүнө ылайык тараптарды медиатор менен милдеттүү маалыматтык жолугушууга жөнөтүү **сот өндүрүшүн кийинкиге калтыруунун негиздеринин бири болуп саналат.**

Кошумчалай кетсек, Кыргыз Республикасынын Жарандык процесстик кодексинин 174-беренесине ылайык ишти маңызы боюнча кароо төрагалык кылуучунун иш боюнча баяндамасы менен башталат, андан кийин төрагалык кылуучу доогердин өзүнүн талаптарын колдойбу же колдобой тургандыгын аныктайт; жоопкер доогердин талаптарын тааныйбы жана тараптар жарашуу келишимин түзүү же процесстик медиацияны жүргүзүү менен ишти токтотууну каалабайбы тактайт. Мында тараптар соттук териштирүүнүн каалаган стадиясында медиация жол-жобосуна өтүүгө укуктуу.

Эгерде тараптар медиацияны колдонуу жөнүндө келишим түзүшсө, **сот Кыргыз Республикасынын Жарандык процесстик кодексинин 216-беренесинин 8-пунктуна ылайык өндүрүштү токтото турууга укуктуу.**

▲ Ошентип, ишти соттук териштирүүгө даярдоодо да, сот отурумунда да ишти маңызы боюнча кароодо талаштын тиешелүү категориялары боюнча **судья тараптарга алардын медиация жол-жобосун колдонуу укугун түшүндүрүүгө, ошондой эле аны колдонуунун тартиби, жарашуу келишимин түзүүнүн артыкчылыктары, анын шарттары медиаторду тартуу менен макулдашылышы мүмкүн.**

Сот тараптардын медиация жана элдештирүү мүмкүнчүлүгүн түшүндүрүү (же сунуштоо) төмөнкүдөй **формада** болушу мүмкүн:

- **Жазуу түрүндө** (аныктамаларда: ишти соттук териштирүүгө даярдоо жөнүндө, убактылуу чаралар жөнүндө, доо арызын (арызды) өндүрүшкө кабыл алуу жана/же алдын ала соттук отурумду дайындоо жөнүндө, ишке кошумча доогерди кошуу жөнүндө, кошо жоопкерди тартуу, талаптагыдай эмес жоопкерди талаптагыдай жоопкер менен алмаштыруу же тийиштүү жоопкерди экинчи жоопкер катары тартуу, талаштын предмети боюнча өз алдынча талаптары билдирген үчүнчү жактын кириши боюнча; талаштын предмети

боюнча өз алдынча талаптарын билдирбеген үчүнчү жактын ишке кириши жөнүндө же үчүнчү жакты ишке катышууга тартуу жөнүндө, иштерди бир өндүрүшкө бириктирүү, талаптарды өзүнчө өндүрүшкө бөлүү жөнүндө, ишти соттук териштирүүгө дайындоо жөнүндө, кассациялык даттанууну өндүрүшкө кабыл алуу жана алдын ала соттук жыйналышты дайындоо жөнүндө, иш боюнча өндүрүштү токтото туруу же аны кайра жаңыртуу жөнүндө, соттук териштирүүнү кийинкиге калтыруу жөнүндө, ошондой эле иштин жүрүшүндө чыгарылган башка аныктамалар);

- **Оозеки:** сөзсүз түрдө - соттун алдын ала жыйналышында сүйлөшүү жүргүзүүдө; сот жыйналышынын даярдоо бөлүгүндө; ыктыярдуу түрдө, иштин жагдайларына жараша - ишти андан ары кароонун жүрүшүндө.

Медиацацияга укуктуу оозеки түшүндүрүүнүн негизги артыкчылыгы тараптарды жана үчүнчү жактарды бул алар үчүн эң жакшы тандоо экендигине ынандыра билүү болуп саналат. Бул жерде судья өзүнүн жеке аброюна таянып, ынандыруу жана далилдөө жөндөмүн колдонот. Ал медиацация деген эмне экенин түшүндүрүп, эмне үчүн жеке өзү медиацация бул талашты жөнгө салуунун туура ыкмасы деп эсептей турганынын негиздүү аргументтерин келтирет.

Медиацация жол-жобосуна тараптарды жиберүү медиаторду же медиацация жол-жобосун жүзөгө ашыруучу уюмду тандоо мүмкүнчүлүгүн көрсөтүү менен жалпыга жеткиликтүү булактарды, анын ичинде **Республикалык коомчулук тарабынан жүргүзүлүүчү Медиаторлордун республикалык реестрин** пайдалануу аркылуу гана жүзөгө ашырылат. Медиацация жол-жобосун конкреттүү медиаторго (медиацация жол-жобосун жүргүзүүнү камсыздаган уюмга) жөнөтүүгө жол берилбейт.

Мындан тышкары, медиацация жол-жобосу жөнүндө сөз кылууда демилгечи мүмкүн болгон учурда тараптарга медиацациянын мүмкүнчүлүктөрү жөнүндө, акы төлөнүүчү жана акысыз негизде маалымдоо боюнча чараларды көрүүгө тийиш.

Белгилей кетүүчү нерсе, судьянын талашты ортомчунун (медиатордун) катышуусу менен жөнгө салуу укугун түшүндүрүүсү судьянын милдети жана жарандарга жана уюмдарга маалымдоонун эң натыйжалуу жолу болуп саналат, анткени судья бардык катышуучулар менен түз байланышта болот, алардын арасында авторитет жана ишеним колдонот.

Бул тактоонун натыйжалуулугу төмөнкүдөй факторлордон көз каранды:

- судьянын медиацация жол-жобосунун маңызын, анын мүмкүнчүлүктөрүн жана чектөөлөрүн түшүнүүсү;

- тараптарда судьянын калыстыгынан же иштин жыйынтыгына кандайдыр бир кызыкчылыктан шектенбеши үчүн медиацияга укукту түшүндүрүү методикасына ээ болуу;
- судьянын кайсы учурларда медиация мүмкүн экенин жана кайсыл учурда мүмкүн эместигин, бул үчүн судьянын соттук талаштын медиабелдүүлүгүн аныктоо көндүмдөргө ээ болушу керектигин түшүнүүсү;
- Жарандык процесстик мыйзамдардын талаптарын эске алуу менен ишти медиацияга берүүнүн оптималдуу формасын белгилөө.

Судьянын вербалдык эмес “кызыкчылыксыздыгын”, тараптардын медиацияга болгон укуктарын түшүндүрүүгө формалдуу мамилесин, ошондой эле бул маселеде компетентүүлүгүнүн төмөндүгүн эске алуу менен, медиациядан өтүү мүмкүнчүлүгүн сот процесинин катышуучулары жеңил кабыл алышы мүмкүн.

Ошентип, судьялар төмөнкү тактикалык катарды кетириши мүмкүн:

- судья мүмкүн болушунча көп маалыматты дароо берүүгө аракет кылат, бул түшүнүүнү кыйындатат;
- презентациянын ылайыксыз темптери (өтө тез же тескерисинче өтө жай), судья тандап алган формулировка тараптарга маалыматты түшүнүүгө мүмкүндүк бербейт;
- тараптардын жана үчүнчү жактардын сүйлөшүүлөргө иш жүзүндө даярдыгы жетишсиз экендиги эске алынса;
- судья тараптарды медиация жол-жобосуна катышуу-катышпасын чечүүдө алардын жоопкерчилиги минимумга чейин төмөндөтүлгөн абалга коёт. Бул медиацияга начар даярдык болушу мүмкүн, анын жүрүшүндө тараптар өз аракеттери жана анын кесепеттери үчүн толук жоопкерчиликти алышы керек;
- Медиацияга тынымсыз, негизсиз жибере берүү тараптардын каршылыгын пайда кылышы мүмкүн (мисалы, алар демилгечинин калыстыгынан, анын иштен «кутулууга» умтулуусуна шектениши мүмкүн), аны жеңүү үчүн убакыт талап кылынат.

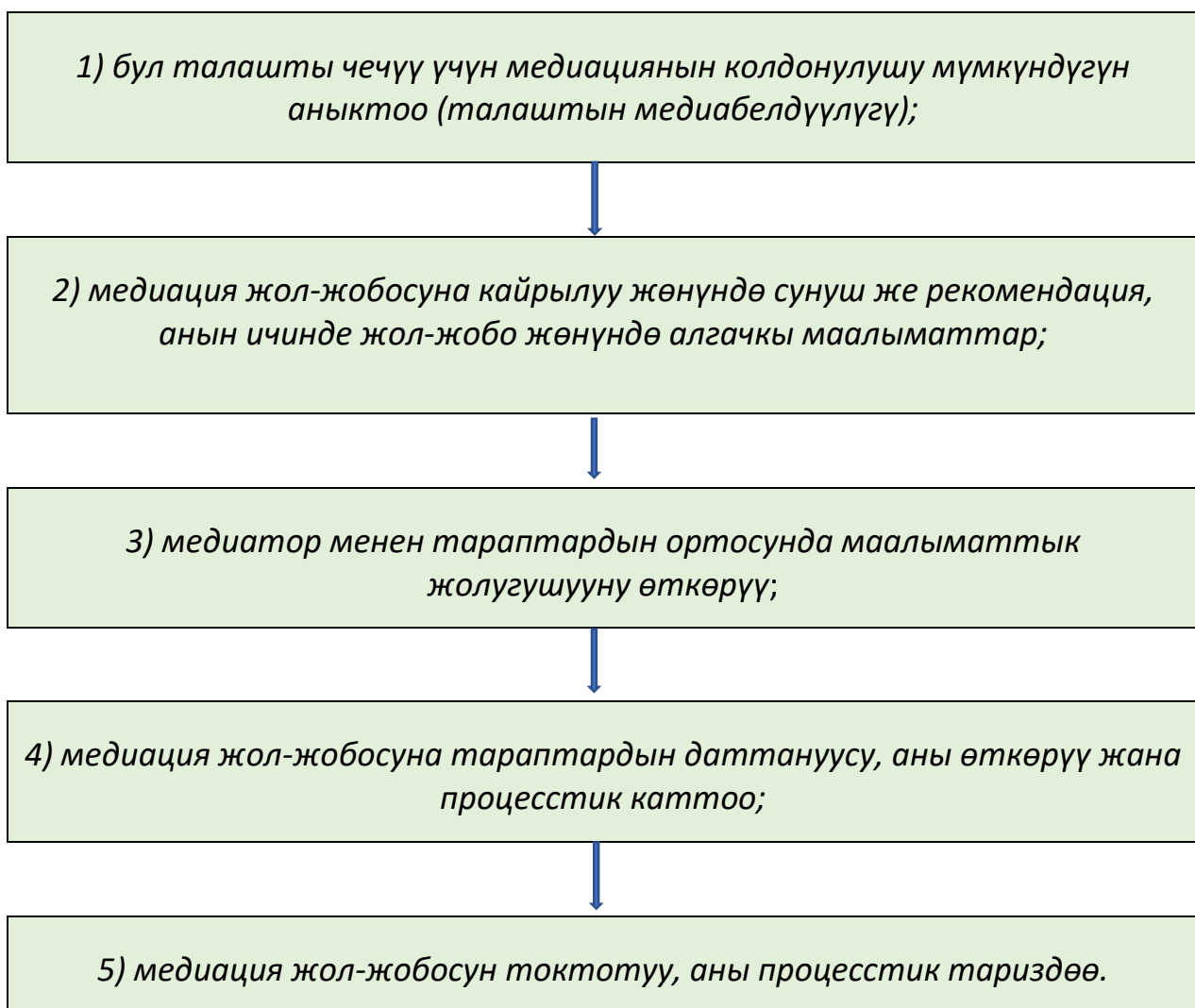
Ошентип, тараптарды медиацияга жөнөтүү маселесинде **сот үчүн төмөнкүлөрдү даярдоо өтө маанилүү:**

- ✓ **биринчиден**, медиацияга болгон укукту деталдуу түрдө тактоо үчүн күч-аракет жумшоо керекпи же жокпу, түшүнүү үчүн талаштын медиабелдүүлүгүн

аныктоо зарыл¹⁸. Эгерде талаш алдын ала талдоо боюнча да медиабелдүү эмес болуп саналса, анда судья тараптардын процесстик укуктарын түшүндүрүүдө тараптардын көңүлүн бул жол-жобого бурбашы керек;

✓ **экинчиден**, эгерде судья кырдаал медиабелдүү деген тыянакка келсе, анда медиация жөнүндө чечим кабыл алууга өбөлгө түзө турган конкреттүү кырдаалга ылайыктуу аргументтердин үстүнөн ойлонуу, медиацияга укук боюнча процесстин конкреттүү тараптары үчүн жеткиликтүү жана түшүнүктүү тилде кеңири түшүндүрмө даярдоо.

Медиацияга жиберүү жана жүргүзүү процесси комплекстүү болуп саналат татаал жана бир нече этаптан турат, анын ичинде:

Мурда баса белгиленгендей, тараптардын медиация жол-жобосунан өтүүгө болгон каалоосу көбүнчө судьянын маалымат берүү формасына, анын

¹⁸ Талаш-тартыштын медиациялуулугу жана аны аныктоонун критерийлери жөнүндө көбүрөөк маалымат алуу үчүн ушул колдонмонун 1.4 пунктүн караңыз.

толуктугуна, айкындыгына жана негизги оң жактарын чагылдыруусунан көз каранды.

Ишти соттук териштирүүгө даярдоо этабында судьянын медиатор менен маалыматтык жолугушууга натыйжалуу жолдомо берүүсү төмөнкү кадамдардан турат:

1. Процесстик укуктарды түшүндүрүү (ЖПКтин 167-бер., 174-бер. 2-бөлүгү).

2. Тараптар жарашуу келишимин түзүү боюнча кадамдарды жасагандыгын аныктоо?

3. Эгерде алар аракет кылбаса же өз алдынча макулдаша алышпаса, анда мыйзамга ылайык эки тарапка тең пайдалуу келишимди табууга кесипкөй жардам бере турган адиске (медиаторго) кайрылып, медиация жол-жобосунан өтүүгө мүмкүнчүлүгү бар экенин түшүндүрүү.

4. Медиация менен соттук териштирүүнүн айырмасын айтып жеткирүү.

5. Тараптар маалыматтык жолугушууга качан жана кантип бара аларын тактоо.

6. Тараптар маалымат жолугушууда медиация жол-жобосун баштоо жөнүндө чечим кабыл алганга чейин иш сот өндүрүшүндө кала берери, ал эми андан баш тартылган учурда өндүрүш улантыла тургандыгы, ал эми медиация жөнүндө макулдашуу түзүлгөнгө чейин токтотула тургандыгын түшүндүрүү.

7. Жарандык ишти жылдыруу жөнүндө маселени чечүү (адатта, ЖПКнын 171-беренесинин 1-бөлүгүнө ылайык кыска мөөнөткө кийинкиге калтыруу).

8. Маалыматтык жолугушудан кийин тараптардын аракеттерин түшүндүрүү.

МЕДИАЦИЯНЫН НЕГИЗДЕРИ. СОТ ПРОЦЕССИНДЕГИ МЕДИАЦИЯ

Түшүндүрүү учурунда **медиациянын артыкчылыктарын** чагылдыруу сунушталат:

Сот	Медиация
Формалдуу процесс	Расмий эмес жана тездетилген жол-жобо
Процесс экинчи тараптын эркине каршы бир тараптын демилгеси менен башталат	Эки тараптын тең каалоосун билдирет
Ачык-айкын	Купуялуулук
Чечим сот тарабынан так мыйзамга ылайык кабыл алынат	Ар биринин кызыкчылыгын эске алуу менен тараптар өздөрү бирдиктүү чечим иштеп чыгышат
Өткөнгө багыт алуу	Өз ара алгылыктуу келечекти түзүүгө максат кылуу
Мыйзамдын колдонулушу	Укуктан пайдалануу
"Утуш-утулуш" принциби боюнча тараптардын биринин жеңишке жетүү мүмкүнчүлүгү	Эки тарап тең утуш-утуш принцибинде жеңишке жетүү
Апелляциялык жана кассациялык өндүрүштө талаштарды чечүүнү улантуу ыктымалдыгы, кабыл алынган сот актысын мажбурлап аткартуунун перспективалары	Талаштын аякташы. Эреже катары, келишим тараптардын кызыкчылыктарын канааттандыргандыктан, мажбурлап аткартуунун зарылдыгы жок

Медиациянын типтүү артыкчылыктары ушул пособиенин **1-тиркемесинде** келтирилген.

Тараптардын жарашуусуна көмөктөшүү максатында сот өз демилгеси боюнча тараптарды жараштыруу же алар тарабынан медиацияны колдонуу жана башка жарашуу жол-жобо мүмкүнчүлүгүн кароо үчүн алдын ала сот жыйналышында же сот жыйналышында тыныгуу жарыялоого укуктуу. Эгерде тараптар медиация жол-жобосуна кайрылууну жана ошол эле учурда ишти сот тарабынан кароону кийинкиге калтыруу каалоолорун билдиришсе, **бул сот жыйналышынын протоколунда чагылдырылууга тийиш.**

Кыргыз Республикасынын Жарандык процесстик кодексинин 216, 217-беренесине ылайык, сот эки тараптын арызы боюнча, эгерде алар медиация жол-жобосун жүргүзүү жөнүндө чечим кабыл алышса, **медиация токтотулганга чейин өндүрүштү токтото турууга укуктуу.**

Кыргыз Республикасынын “Медиация жөнүндө” Мыйзамында бул иш боюнча сот өндүрүшүнүн бар-жогуна жараша медиациянын ар кандай мөөнөттөрү белгиленген. Ошентип, ушул Мыйзамдын 17-беренесине ылайык соттон тышкаркы медиацияны жүргүзүүдө **медиацияны жүргүзүүнүн мөөнөттөрү** медиацияны колдонуу жөнүндө келишимде аныкталат жана 60 календардык күндөн ашпоого тийиш. Медиация жүргүзүүнүн мөөнөтү медиация тараптарынын макулдашуусу боюнча отуз календардык күндөн ашпаган мөөнөткө узартылышы мүмкүн. **Эгерде тараптардын ортосунда соттук териштирүү болсо, анда медиациянын мөөнөтү 30 календардык күнгө чейинки мөөнөттө аякталууга тийиш.** Ошол эле учурда бул мөөнөттү узартуунун эрежелери соттон тышкаркы медиациядагыдай эле (тараптар менен медиатордун макулдашуусу боюнча 30 күн).

Эгерде мурда тараптар сотко кайрылганга чейин медиация жол-жобосун жүргүзүшсө, бирок кандайдыр бир себептер боюнча талаш сотко өткөрүлүп берилген жана тараптар аны кайрадан жүргүзүү жөнүндө чечим кабыл алышса, анда сот **ошондой эле ишти кароону токтото тура алат.**

Тараптардын өтүнүчү **соттук териштирүүнү кийинкиге калтыруунун** негизи болушу мүмкүн, анткени мындай тыныгуу тараптардын медиация жүргүзүү жөнүндө чечим кабыл алышы жана анын башталышын тариздеши үчүн зарыл.

Мурда эле түзүлгөн **медиацияны колдонуу жөнүндө келишим жана тараптардын тиешелүү өтүнүчү** бар болгондо гана **иш боюнча өндүрүштү токтото туруу** ишке ашырылат, б.а. медиация жол-жобосунун башталышынын фактысы документтештирилгенден кийин. Бул учурда иш боюнча өндүрүш Жарандык процессуалдык кодекстин 216, 217- беренелерине ылайык медиация токтотулганга чейин токтото турулушу мүмкүн, бул боюнча тиешелүү аныктама чыгарылат.

Сот ошондой эле белгилүү бир талаш боюнча медиатордун мыйзамдын талаптарына ылайык келишин текшерүүгө тийиш. Мындай текшерүү медиатор (медиация жол-жобосун камсыз кылуучу уюм) жөнүндө маалыматтарды Республикалык медиаторлор коомдоштугу тарабынан түзүлгөн Медиаторлордун республикалык реестринин маалыматтары менен салыштырып текшерүү жолу менен жүргүзүлүшү мүмкүн; Кыргыз

Республикасынын "Медиация жөнүндө" Мыйзамынын 9-беренесине ылайык, медиатордун статусун жана медиация ишин жүргүзүү укугун ырастоочу документтердин болушун текшерүү. Сот өз демилгеси боюнча медиация жол-жобосун жүргүзүү үчүн мындай жол-жоболорду колдонуу жөнүндө макулдашууда тараптар белгилеген мөөнөттөн айырмаланган мөөнөт белгилөөгө укуксуз.

Маалыматтык жолугушуудан кийин тараптар менен медиатор медиация келишимин түзүшпөсө, медиатор, эреже катары, тараптарга маалыматтык жолугушууга катышкандыгы, бирок медиация келишими түзүлбөгөнү жөнүндө маалымкат берет. Медиаторлор тарабынан мындай маалымкаттын берилиши жана анын формасы эч жерде белгиленбейт, бирок практикалык ойлордун негизинде медиаторлор аларды тариздөө үчүн чакырылат, ошону менен маалыматтык жолугушуунун жыйынтыгы бекитилет. Мындай учурларда иш боюнча соттук териштирүү улантылат.

2.4. Медиациянын жыйынтыгы: процесстик тариздөө.

Медиация жол-жобосун токтотуу үчүн негиздер болуп медиациянын токтотулгандыгын ырастоочу документтер, ошондой эле Кыргыз Республикасынын "Медиация жөнүндө" Мыйзамынын 23-беренесинде жол-жобо жүргүзүүнүн көрсөтүлгөн мөөнөтү аяктагандыгы. Ошентип, **медиация төмөнкү учурларда токтотулат:**

1. **тараптардын медиациялык макулдашууга кол коюусу** - мындай макулдашууга кол коюлган күндөн тартып;
2. **медиатор талашты медиация жол-жобосу менен жөнгө салуу мүмкүнчүлүгүн жокко чыгарган жагдайды белгилегенде** - мындай жагдай аныкталган күндөн тартып;
3. **талашты медиация жол-жобосу менен жөнгө салуу мүмкүн болбогондуктан бир, бир нече же бардык тараптардын медиациядан жазуу жүзүндө баш тартуусу** - тараптар жазуу жүзүндөгү баш тартууга кол койгон күндөн тартып;
4. **тараптардын биринин медиацияны улантуудан жазуу жүзүндө баш тартуусу** - медиаторго жана экинчи тарапка жазуу жүзүндөгү баш тартуу жөнөтүлгөн күндөн тартып;
5. **медиациянын мөөнөтү аяктаганда** - Кыргыз Республикасынын "Медиация жөнүндө" Мыйзамынын талаптарын эске алуу менен ал аяктаган күндөн тартып;

6. жеке жак болуп саналган тараптардын бири каза болгондо же юридикалык жак болуп саналган тараптардын бири жоюлганда – өлгөн күндөн же юридикалык жактын ишинин токтотулушу катталгандан тартып.

Эгерде медиация 2-6-пункттарында каралган негиздер боюнча токтотулса, медиатор, эреже катары, сотко токтотуунун негиздерин көрсөтүү менен **медиация жол-жобосун токтотуу жөнүндө маалымкат** берет. Мындай маалымкаты алгандан кийин сот Кыргыз Республикасынын ЖПКнын 219-беренесине ылайык иш боюнча өндүрүштү кайра жаңыртат жана соттук териштирүүнү улантат.

Кыргыз Республикасынын «Медиация жөнүндө» Мыйзамына ылайык тараптар талашты жөнгө салып, медиация жол-жобосунун жыйынтыгы боюнча **медиациялык макулдашууну** - аталган Мыйзамдын 22-беренесинде көрсөтүлгөн талапка ылайык документти түзө алышат. Мындай макулдашууга кол коюлган күндөн тартып медиация жол-жобосу токтотулду деп эсептелет.

Медиациялык макулдашуу жазуу жүзүндө түзүлөт жана төмөнкү маалыматтарды камтууга тийиш:

- макулдашуу түзүлгөн дата жана жер;
- талаштын тараптарынын фамилиясы, аты жана атасынын аты же аталышы;
- талаштын тараптарынын өкүлдөрүнүн фамилиясы, аты жана атасынын аты же аталышы алардын ыйгарым укуктарын ырастоочу документтердин реквизиттерин көрсөтүү менен;
- талаш предметинин сыпатталышы;
- медиация жол-жобосун жүргүзүүгө катышкан медиатордун же медиаторлордун фамилиясы, аты жана атасынын аты;
- макулдашуунун шарттары, аларды аткаруунун ыкмалары жана мөөнөттөрү жана аларды аткарбоонун же талаптагыдай эмес аткаруунун кесепеттери;
- мыйзамдын талаптарына каршы келбеген башка шарттар.

Медиациялык макулдашуунун негизинде сот процесстик мыйзамдарга ылайык жарашуу келишимин бекитиши мүмкүн.

Жарашуу келишими катары бекитүү жөнүндө медиация келишими, аны тараптардын ал жөнүндө өтүнүчү менен бир убакта сотко берилүүгө тийиш жана анын шарттары мыйзамга каршы келбесе гана бекитилүүгө тийиш (КР ЖПКтин 43-бер. 4-б., 175-бер. 5-б.).

▲ Жарашуу келишими катары бекитилгенден кийин медиациялык макулдашуунун шарттарын текшерүүнүн маанилүү чен белгиси болуп медиациялык макулдашуунун мурда айтылган талаптарга шайкеш келишин текшерүү саналат.

Медиацияда тараптардын талашты жөнгө салуу процессинде алгач айтылган талаптардын чегинен чыгуусу, жаңы милдеттенмелерди кабыл алуусу ж.б.у.с. бул нормалдуу көрүнүш болуп саналат. Бул учурда төмөнкүлөрдү эске алуу керек:

- кээ бир учурларда тараптар соттун бекитүүсүнө медиациялык макулдашуунун бүтүндөй текстин эмес, анын бир бөлүгүн гана бериши мүмкүн (мисалы, бул тараптар талашты жөнгө салуунун шарттары жөнүндө да, мыйзам менен жөнгө салынбаган, макулдашылганда мүмкүн болот, мисалга алсак, алар кээ бир тиричилик маселелерин жөнгө салышат);
- макулдашуунун шарттары так, түшүнүктүү жана ачык болушу керек, аткаруу учурунда анын мазмуну боюнча так эместиктер жана талаштар болбошу үчүн милдеттенмелердин аткарылышынын өлчөмү жана мөөнөттөрү жөнүндө маалыматты камтышы керек, ал эми макулдашуунун өзү, сот актыларын мажбурлап аткаруунун эрежелерин эске алуу менен аткарыла турган болууга тийиш;
- тараптардын өз ара өткөрүп берүүлөрү, эгерде алар соттун пикири боюнча бирдей баалуулукта эмес болсо да, макулдашууну бекитүүдөн баш тартуу үчүн негиз боло албайт; ошол эле учурда сот жарашуу келишимин жарым-жартылай беките албайт, кандайдыр бир шарттарды өзгөртө албайт же жокко чыгара албайт, бирок ал тараптарга мыйзамга каршы келген шарттарды алып салууну сунуштоого укуктуу;
- тараптар жарашуу келишимине келтирилген талаптарга тиешелүү болгон, бирок соттук териштирүүнүн предмети болбогон жоболорду киргизе алышпайт.

Сот медиациялык макулдашуусун жарашуу келишими катары бекитүү жөнүндө арыз келип түшкөн учурда төмөнкү аракеттерди жасоого укуктуу:

- жарашуу келишимин бекитүү жөнүндө соттун аныктамасы менен иш боюнча өндүрүштү токтотууга;
- жарашуу келишими бекитилбеген учурда сот бул жөнүндө аныктама чыгарып, ишти маңызы боюнча кароону уланта алат.

Тараптар жарашуу макулдашуусун бекитүүдөн тышкары талашты медиация жолу менен жөнгө сала алышат жана анын натыйжалары боюнча соттук териштирүүдө тараптарды жараштыруу үчүн белгиленген башка процесстик мүмкүнчүлүктөрдү пайдалана алышат:

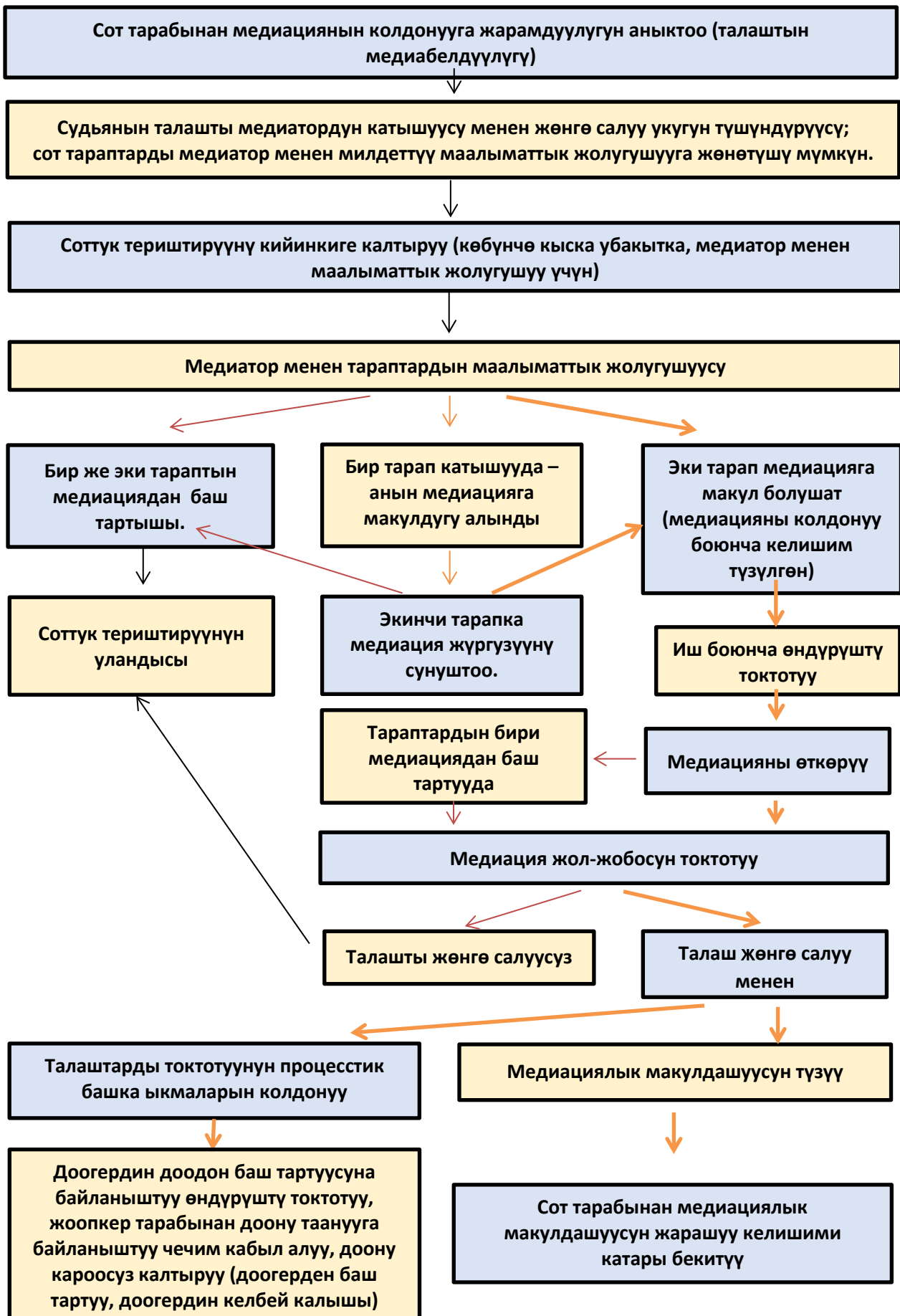
- ***доо талабынан толук же жарым-жартылай баш тартуу жана иш боюнча өндүрүштү токтотуу;***
- ***доону толук же жарым-жартылай таануу жана маңызы боюнча чечим кабыл алуу;***
- ***арызды чакыртып алуу жана арызды кароосуз калтыруу (анын ичинде биринчи инстанциядагы соттун отурумунан доогер келбей койгон учурда).***

Кыргыз Республикасынын ЖПКнин 109-беренесине ылайык медиация жол-жобосун жүргүзүү боюнча жол-жобону акы төлөнүүчү негизде жүзөгө ашырууда медиаторго төлөнүүгө тийиш болгон суммаларды соттук чыгымдарга кошууга болбойт.

Ошентип, талаш жөнгө салынбастан медиация жол-жобосу токтотулган учурда тараптар соттук чыгымдардын ордун толтуруу тартибинде медиацияга кеткен чыгымдарынын ордун толтурууну талап кыла алышпайт.

Талашты жөнгө салуу үчүн тараптар көмөк көрсөтүү үчүн медиаторго жиберилгенден кийин, тараптардын бири жарашуу жол-жобосуна катышуудан баш тартканы же четтегендигин аныктаган учурларда, сот эгерде мындай баш тартуунун же четтөөнүн себептерин сыйлабастык деп тааныса, ишти туура жана өз убагында кароого жана чечүүгө бөгөт коюуга багытталган иш жүзүндөгү жоготуу үчүн экинчи тараптын пайдасына компенсация өндүрүп алууга укуктуу. Компенсациянын өлчөмү сот тарабынан акылга сыярлык чектерде жана конкреттүү жагдайларды эске алуу менен аныкталат.

Медиация жол-жобосуна жиберүүнүн болжолдуу алгоритми

Далилдерге жол берүү

Практика көрсөтүп тургандай, медиация жол-жобосундагы иштердин көбү ийгиликтүү чечилет. Бирок тараптар өз ара канааттандырарлык макулдашууга жетишүүгө келишпестен, соттук териштирүүгө кайра барууга аргасыз болгон учурлар сейрек эмес кездешет. Ушуга байланыштуу, медиациянын негизги фундаментаалдуу принцибинин – **купуюлуулуктун** сакталышы үчүн мыйзам чыгаруучу тарабынан соттук териштирүүдө медиация боюнча далилдердин жол берилиши жөнүндө атайын ченем белгиленген.

Алсак, Кыргыз Республикасынын “Медиация жөнүндө” Мыйзамынын 24-беренесинде медиация тарабы же же жорук жөнүндө иш, жазык иши боюнча өндүрүштүн, соттук же бейтарап соттук териштирүүнүн алкагында медиация жол-жобосуна катышкан кандай болбосун жак далилдерди келтирбейт жана өздөрүнүн күбө катары көрсөтүүлөрүндө төмөндөгүлөргө шилтеме берүүгө укугу жок:

1) тараптардын биринин медиация жол-жобосуна кайрылуу жөнүндө сунушуна же тараптардын биринин медиацияга катышууга даярдыгына;

2) медиация тараптарынын бири талашты жөнгө салуу мүмкүндүгүнө карата айткан пикирлерге жана сунуштарга;

3) медиациянын жүрүшүндө тараптардын бири жасаган билдирүүгө же моюнга алууга;

4) талашты жөнгө салуу жөнүндө медиатор жасаган сунушту кабыл алуу фактысына;

5) медиациянын максаттары үчүн гана даярдалган документке.

Демек, эгерде медиация жол-жобосунун натыйжасында тараптардын бири же эки тарап тең сот жыйналышында жогоруда саналып өткөн маалыматтарга кайрылса, анда мындай маалыматтар **жол берилгис далил катары таанылып, жана сот тарабынан бааланышы жана соттун чечимине негиз түзүүгө мүмкүн эмес.**

2.5. Медиациялык макулдашууларын мажбурлап аткартуунун тартиби.

Кыргыз Республикасынын “Медиация жөнүндө” Мыйзамынын 22-беренесинин 4-бөлүгүнө ылайык, медиациялык макулдашуунун негизинде сот же бейтарап сот процесстик мыйзамдарга же бейтарап соттун колдонула турган эрежелерине ылайык жарашуу келишимин беките алат.

Жарандык сот өндүрүшүндө жарашуу келишими тараптардын өз ара өткөрүп берүүлөрдүн негизинде түзүлгөн келишим катары аныкталышы мүмкүн. Жарашуу келишими Кыргыз Республикасынын ЖПКнин 43, 220-беренелеринин негизинде соттун аныктамасы менен бекитилет. Ал талашты жөнгө салууга багытталган жана аны бекитүү өндүрүштү токтотуу үчүн негиз болуп саналат.

Жарашуу келишими аны бекитүү жөнүндө соттун аныктамасында каралган тартипте жана мөөнөттө ыктыярдуу түрдө аткарылат. Эгерде максат ишке ашса, анда мажбурлап аткартуу, эреже катары, талап кылынбайт, анткени тараптардын кызыкчылыктары келишим менен канааттандырылгандыктан, алар анын аткарылышына кызыкдар.

Бирок бул жарашуу келишими түзүлүп, бирок кийин ал ыктыярдуу түрдө аткарылбаган учур да болот. Мында мыйзам чыгаруучу жарашуу келишиминин аткарылбагандыгынын бирден-бир кесепетин - мажбурлап ишке ашыруу мүмкүнчүлүгүн караган.

Ыктыярдуу түрдө аткарылбаган жарашуу келишими ушул келишимдин тарабынын арызы боюнча сот тарабынан берилген аткаруу баракчасынын негизинде мажбурлап аткарылууга жатат.

Ошентип, медиация келишими соттун аныктамасы менен жарашуу келишими катары бекитилгенде, соттун аныктамасын аткаруунун жогоруда аталган механизми ишке кирет.

Тараптар түзгөн медиациялык макулдашуусу сот тарабынан бекитилбесе эмне болот?

Жалпысынан медиация келишиминин аткарылышын камсыз кылуу механизминин жоктугу анын табиятына туура келет. Ал эми көптөгөн өлкөлөрдө бул жок, анткени медиациянын алкагында тараптар өз кызыкчылыктарына толук жооп берген эки тарапка тең пайдалуу келишимди

иштеп чыгышат. Жарашуу жол-жобосу катары медиациянын негизги максаты дал ушунда камтылат.

Бирок, мындай макулдашуулардын аткарылышын кепилдөө максатында, мыйзам чыгаруучу Кыргыз Республикасынын «Медиация жөнүндө» Мыйзамынын 22-беренесинин 5-бөлүгүндө медиация тараптары, медиациялык макулдашуунун шарттарын аткаруу үчүн **нотариустун аткаруу жазуусун жүргүзүүнү** медиация макулдашууда кароого укуктуу.

Кыргыз Республикасынын «Сот аткаруучулардын статусу жөнүндө жана аткаруу өндүрүшү тууралуу» Мыйзамынын 17-беренесине ылайык, нотариустун аткаруу жазуулары аткаруу документинин бир түрү катары классификациялангандыктан, сот аткаруучу ага аткаруу документин жана аны кабыл алуу жөнүндө арызды аткарууга өткөрүп берген күндөн кийинки күндөн кечиктирбестен аткаруу документин кабыл алуудан баш тартуу жөнүндө маселени кароого же аткарууга киришүүгө милдеттүү.

Мындай тартип медиациялык макулдашуунун аткарылышын камсыз кылуунун жана медиация институтунун артыкчылыктуу милдеттеринин бири – сот системасынын жүктөмдүгүн азайтуунун эң жөнөкөй жана ишке ашыруунун тез ыкмасы болуп саналат.

Медиациялык макулдашуусун жарашуу келишими катары бекитүүдө, судья сотко кайрылууга негиз болгон талаштарды жөнгө салуу үчүн анын шарттарын, ошондой эле тараптардын милдеттеринин аткарылышынын чындыгын текшерүүгө тийиш экендигин түшүнүү абдан маанилүү. Бул милдеттенменин так жана ачык-айкын формулировкасын, анын аткарылуу учурун аныктоону, анын колдонуудагы мыйзамдарга каршы келбээрин ж.б. камтыйт. Медиациялык макулдашуунун шарттары өткөрүлүп берилген жарашуу келишимин бекитүү жөнүндө аныктамага, анын аткарылышы боюнча суроолор пайда болгон учурда, сот түшүндүрүп бере албайт, анткени ал маңызы боюнча чечим кабыл албаган жана бул келишимдин тарабы эмес.

Мындан тышкары, эгерде медиациялык макулдашуу Кыргыз Республикасынын “Медиация жөнүндө” Мыйзамынын 22-беренесинин 3-бөлүгүндө каралган нотариалдык жактан күбөлөндүрүү мүмкүнчүлүгүнө карабастан, соттук териштирүүнүн алкагында, бирок сот тарабынан бекитилбестен түзүлсө, муну жасоо мүмкүн эмес.

Бул учурда медиациялык макулдашуунун тарабы жарашуу келишимин жараксыз деп табуу же аны бузуу же өзгөртүү талабы менен сотко кайрыла алат.

Жогорудагы талаптар сот тарабынан жарандык укуктун ченемдерин пайдалануу менен иш өндүрүшүнүн жалпы эрежелери боюнча каралышы керек.

Медиациянын катышуучуларынын медиациялык макулдашуусунда нотариустун жазуусунун аткарылышын камсыз кылуу мүмкүнчүлүгүнө келсек, бул медиациялык макулдашуусунун шарттарын аткаруу жол-жобосун тез арада ишке ашыруу үчүн эң сонун кепилдик жана биздин оюбузча, бир кыйла прогрессивдүү ченем.

Мында медиациялык макулдашуунун катышуучусу нотариустун аракетине Кыргыз Республикасынын Административдик-процесстик кодексинин 23-бөлүмүнүн талаптарына ылайык административдик өндүрүш тартибинде даттанууга укуктуу.

Узак мөөнөттүү дүйнөлүк позитивдүү тажрыйба медиация институтунун натыйжалуулугун жана анын прогрессивдүү экендигин көрсөтүп турат. Медиация талаштарды жөнгө салуунун жана жарандардын бузулган укуктарын коргоонун колдонуудагы механизмдерин өркүндөтүүнүн артыкчылыктуу багыттарынын бири болуп саналат. Биздин оюбузча, бул институтту өнүктүрүү сот адилеттигинин сапатын жогорулатууга жана алгылыктуу мөөнөттө жарандардын соттук коргоого болгон укуктарынын ишенимдүү кепилдиктерин камсыз кылууга мүмкүндүк берет.

2-бөлүмдүн ачкычтуу жоболору

- Судья тараптарга алардын медиация жол-жобосун колдонуу укуктарын, ошондой эле аны колдонуунун тартибин жана медиациялык макулдашуусун түзүүнүн артыкчылыктарын түшүндүрүүгө милдеттүү.
- Сот тарабынан талашты медиация жолу менен жөнгө салуу укугун терең ойлонулган, жекелештирилген түшүндүрмөсү жарашуу жол-жобосун жүргүзүү маселесин чечүүдө эң чоң таасир этет.
- Маалыматтык жолугушууга жиберүү судьянын укугу, ал эми маалыматтык жолугушууга катышуу тараптардын милдети болуп саналат.
- Судья тарабынан тараптарды медиацияга жөнөтүү жол-жобосунун белгилүү бир алгоритми бар. Ошол эле учурда тараптарды медиацияга жиберүүдөн мурда судья талаштын медиабелдүүлүгүн аныкташы керек.
- Медиациялык макулдашуунун негизинде сот процесстик мыйзамдарга ылайык жарашуу келишимин бекитиши мүмкүн.
- Ыктыярдуу түрдө аткарылбаган жарашуу келишими ушул келишимдин талабы боюнча сот тарабынан берилген аткаруу баракчасынын негизинде мажбурлап аткарылууга жатат.
- Жарашуу макулдашуусун бекитүүдөн тышкары тараптар талашты медиация жолу менен жөнгө салууга жана анын натыйжалары боюнча соттук териштирүүдө тараптарды жараштыруу үчүн белгиленген башка процесстик варианттарды колдоно алышат.

Контролдук суроолор

1. Медиация деген эмне?
2. Медиация менен соттук териштирүүнүн ортосунда кандай айырма бар?
3. Медиация жол-жобосунун принциптери кандай?
4. Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында медиацияга карата кандай эрежелер бар?
5. Кайсы категориядагы иштерди медиация жүргүзүү максаттуу болот? Эмне үчүн?
6. Кандай категориядагы иштер медиация үчүн ылайыксыз? Эмнеге?
7. Тараптын «кызыкчылыгы» деген эмне жана ал кантип аныкталат?
8. Медиатор менен тараптардын ортосундагы маалыматтык жолугушуунун мааниси эмнеде?
9. Медиациянын кандай баскычтары жана этаптары бар?
10. Медиациянын башталышы жана аякташы кандай түзүлөт?
11. Медиатор талашты чечүү үчүн кандай ыкмаларды колдонот?
12. Практикада медиация жол-жобосу жөнүндө коомчулукка маалымат берүүнүн кандай ыкмалары колдонулат?
13. Медиацияда талашты жөнгө салуу укугун түшүндүрүү технологиясы кандай?
14. Ишти медиацияга берүү кандай таризделинет?
15. Соттук териштирүүнү кийинкиге калтырууга эмне негиз болуп саналат жана медиацияга байланыштуу өндүрүштү токтото туруу эмнеге негизделет?
16. Эгерде тараптардын ортосунда бир эле талаш боюнча соттук териштирүүлөр болсо, медиациянын мөөнөтү кандай?
17. Сот өндүрүшүндө медиациянын натыйжаларын камсыз кылуунун кандай процесстик варианттары бар?
18. Медиациялык макулдашуусун жарашуу катары бекитүүдө сот эмнени текшерет?
19. Төмөнкү учурларда медиациялык макулдашуусун аткарууга мүмкүнбү: а) ал жарашуу келишими катары бекитилсе; б) дооматтардын чегинен чыгып кеткендиктен, жарашуу келишими катары бекитилбей калганда?
20. Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында медиациянын натыйжасында алынган далилдердин жол берилишине карата кандай эрежелер белгиленген?

1-бөлүм боюнча тест суроолору

1. Медиация менен соттун айырмасы эмнеде (3-белгилөө):

- а) тараптар өздөрү чечет;
- б) жол-жобо жашыруун түрдө жүргүзүлөт;
- в) жарашууга жетишүүгө болот;
- г) тараптардын өкүлдөрүнүн катышуусуна жол берилбейт;
- д) талаш талаптардын чегинен тышкары чечилиши мүмкүн;
- е) жазуу жүзүндөгү документтерди жана материалдарды колдонууга болбойт

2. Мыйзамда түздөн-түз бекитилген медиация жол-жобосун жүргүзүүнүн принциптери төмөнкүлөр болуп саналат (3-белги):

- а) ыктыярдуулук;
- б) атаандаштык;
- в) конфиденциалдуулук;
- г) жарыялоо;
- д) теңдик;
- д) оозеки жана жазма тилдин айкалышы;
- ж) мамлекеттик тил

3. Медиациядагы ыктыярдуулук принцибине ылайык (2-белги):

- а) тараптар каалаган убакта медиация жүргүзүүдөн баш тартууга укуктуу;
- б) медиатор медиация башталганга чейин аны жүргүзүүдөн баш тартууга укуктуу;
- в) сот жыйналышында тараптарга судья медиация укугун түшүндүрүү же түшүндүрбөө жөнүндө чечим кабыл алууга укуктуу;
- г) эгерде доогер медиацияга макул болсо, судья соттук териштирүүнү кийинкиге калтырууга укуктуу;
- д) тараптар жарашуу келишими катары бекитилген медиациялык макулдашуусун аткара алышпайт.

4. Медиатордун бейтараптыгы деп төмөнкүлөр түшүнүлөт:

- а) тараптардын белгилүү бир чечимдин кабыл алынышына кызыкдар болбогондугу;
- б) жол-жоболордун жүрүшүндө ага белгилүү болгон маалыматтарды ачыкка чыгаруунун мүмкүн эместиги;
- в) медиатордун медиация жол-жобосун анын орунсуздугуна байланыштуу каалаган убакта токтотуу укугу

5. Медиация жол-жобосунун тараптарынын теңдик принциби төмөнкүлөрдү билдирет:

- а) өз суроолорун талкууга сунуштай алат;
- б) медиация жол-жобосун жүргүзүүдө аларга белгилүү болгон маалыматтарды үчүнчү жактарга ачып бере албайт;
- в) каалаган убакта медиация жол-жобосун жүргүзүүдөн баш тарта алат

6. Жалпы эреже катары медиацияда купуялуулук принциби колдонулат:

- а) тараптарга карата гана;
- б) тараптарга жана медиаторго карата;
- в) медиацияны жүргүзүүдө катышкан адамдарга карата;
- г) медиацияны жүргүзүүдө катышкан адамдарга жана талаш тараптарынын катышуусу менен ишти карап жаткан судьяга карата

7. Медиация жол-жобосуна даярдоо аякталат:

- а) тараптардын ар бири менен жекече иштөөгө өтүү;
- б) медиацияны колдонуу жөнүндө келишим түзүү;
- в) медиациялык макулдашуусун түзүү

8. Талаштын тараптары менен медиатордун маалыматтык жолугушуусу болуп төмөнкүлөр саналат:

- а) медиатордун жана талаш тараптардын ар бир жолугушуусу;
- б) медиациянын маңызын тактоо үчүн талаштын тараптары менен медиатордун жолугушуусу;
- в) медиация жол-жобосунун натыйжалары боюнча пикир алышуу үчүн медиатор менен талаш тараптарынын жолугушуусу

9. Тараптар менен жекече иш алып баруу болуп саналат

- а) медиациянын өз алдынча этабы;
- б) медиация жол-жобосунун милдеттүү этабы;
- в) медиация жол-жобосунун факультативдик этабы.

10. Медиатор болуп төмөнкүлөр саналат:

- а) 25 жашка толгон, жогорку билими бар, медиация боюнча кошумча билим берүүнүн жыйынтыгы боюнча сертификат жана медиатордун күбөлүгүн алган адам;
- б) 25 жашка толгон, жогорку юридикалык билими бар, медиация боюнча кошумча билим берүүнүн жыйынтыгы боюнча сертификат алган адам;
- в) 18 жашка толгон, толук аракетке жөндөмдүү, соттолбогон адам;
- г) 18 жашка толгон, толук аракетке жөндөмдүү, медиация боюнча кошумча билим берүүнүн жыйынтыгы боюнча күбөлүк алган адам

2-бөлүм боюнча тест суроолору

1. Сот процессинин кайсы баскычтарында судья тараптарды медиацияга жөнөтө алат?

- а) ар кандай;
- б) соттун алдын ала жыйналышында гана;
- в) маңызы боюнча соттук териштирүүдө гана;
- г) тараптардын дебатынын алдында

2. Тараптарга алардын медиацияга болгон укуктарын түшүндүрүү судьянын укугубу же милдеттүүбү?

- а) укук;
- б) милдет;
- в) Кыргыз Республикасынын Жарандык процесстик кодексинде каралбаган;
- г) кээде укук, кээде милдет

3. Тараптарды маалымат жолугушуусуна жиберүү судьянын укугубу же милдетиби?

- а) укук;
- б) милдет;
- в) Кыргыз Республикасынын Жарандык процесстик кодексинде каралбаган;
- г) кээде укук, кээде милдет

4. Тараптарга медиация жол-жобосунан өтүү мүмкүндүгү жөнүндө түшүндүрмө кандай формада берилет?

- а) жазуу жүзүндө;
- б) оозеки;
- в) жазуу жүзүндө жана оозеки;
- г) китепчелерди чыгаруу аркылуу

5. Тараптар медиаторду кайдан таба алышат?

- а) жеке таанышуу боюнча;
- б) достору жана тааныштары аркылуу;
- в) медиаторлордун атайын реестринде;
- г) сотто

6. Медиацияны жөнөтүүнүн жана жүргүзүүнүн этаптарын өз тартибинде бөлүштүрүү: 1) медиация жол-жобосуна кайрылуу жөнүндө сунуш; 2) талаштын медиабелдүүлүгүн аныктоо; 3) медиация жол-жобосун жүргүзүү; 4) маалыматтык жолугушуусун өткөрүү; 5) медиация жол-жобосун токтотуу.

- а) 1, 2, 3, 4, 5;
- б) 2,1,3,4,5;
- в) 2.1, 4.3.5;
- г) 4,2,1,3,5

7. Тараптар медиацияны колдонуу жөнүндө макулдашууну түзгөндө соттун аракеттери?

- а) тыныгуу жарыялайт;
- б) иш боюнча өндүрүштү токтото туруу;
- в) сот жыйналышын кийинкиге калтырууга;
- г) өндүрүштү токтотуу?

8. Медиациянын жыйынтыгы боюнча тараптар кандай документти түзүшөт?

- а) медиация жөнүндө макулдашуу;
- б) жарашуу келишими;
- в) медиациялык макулдашуу;
- г) жамааттык келишим

9. Тараптардын бири аткарбаган учурда жарашуу келишими катары сот тарабынан бекитилген медиациялык макулдашуунун шарттарын аткаруунун тартиби кандай?

- а) нотариустун аткаруу жазуусун коюу;
- б) соттук аткаруучулардын кызматына кайрылуу;
- в) аткаруу баракчасын берүү үчүн сотко кайрылуу;
- г) жаңы доо менен сотко кайрылуу.

10. Эгерде тараптардын бири аткарбаган учурда, сот тарабынан жарашуу келишими катары бекитилбеген медиациялык макулдашуунун шарттарын аткаруунун тартиби кандай?

- а) нотариустун аткаруу жазуусун коюу;
- б) соттук аткаруучулардын кызматына кайрылуу;
- в) аткаруу баракчасын берүү үчүн сотко кайрылуу;
- г) жаңы доо менен сотко кайрылуу

Тест суроолоруна жооптор

1-бөлүм:

1. а), б), д)
2. а), в), д)
3. а), б)
4. а)
5. а)
6. в)
7. б)
8. б)
9. в)
10. а)

2-бөлүм:

1. а)
2. б)
3. а)
4. в)
5. в)
6. в)
7. б)
8. в)
9. в)
10. г)

Окуу тапшырмалары

Тапшырма 1

Төмөнкү кырдаалдын медиабелдүүлүгүн аныктаңыз.

Туристтик агенттик "Компания А" ЖЧКсы, туристтик кызматтарды көрсөтүү менен алектенет. "Компания В" ЖЧКсы ири коммерциялык кыймылсыз мүлктүн негизги ээси болуп саналат, аны ижарага берет. Акыркы беш жылдын ичинде «Компания А» ЖЧКсы «Компания В» ЖЧКсынан Н. борборунан алыс жайгашкан өнөр жай зонасында кеңсе аянтын ижарага алып келген. Алты ай мурун «В» компаниясы ижара акысын чарчы метрине 1000 рублден 1400 рублга чейин көтөргөн. Ижара төлөмдөрүнүн өлчөмүн көбөйтүүгө макул болбогон «Компания А» ЖЧКсынын директору мурдагыдай эле ижара акысын төлөөнү улантып, анын натыйжасында ижара төлөмдөрү боюнча карыз пайда болгон. «Компания А» ЖЧКсынын директорунун «Компания Б» ЖЧКсынын директору менен ижара акысын азайтып, ошол эле суммада калтыруу боюнча макулдашуу аракети эч кандай жыйынтык берген эмес. «Компания Б» ЖЧКсы «Компания А» ЖЧКсынан ижара акысын жана башка адамдардын акча каражаттарын пайдалангандыгы үчүн пайыздарды өндүрүү боюнча доо арыз менен сотко кайрылган. Тараптар сотто ишти тынчтык жолу менен бүтүрүү мүмкүнчүлүгүн жокко чыгарышпайт.

"Компания А" ЖЧКсынын директорунун көз карашы.

"Компания А" ЖЧК бизнеси абдан туруктуу, жакшы киреше алып келет. Бирок офис жайгашкан жери боюнча анча деле жакшы жайгашкан эмес, имарат эски, капиталдык оңдоону талап кылат, кардарлар менен иштөө компаниянын кызматкерлеринин мобилдүүлүгү менен камсыздалат, алар кардарларга өз алдынча барышат (анткени ар бир кардар өнөр жай зонасына келүүгө макул болбойт, мындан тышкары ал жүргүнчүлөр транспорту менен анча жакшы камсыз кылынбаган). Директор бизнесин жаңыдан уюштуруп жаткан маалда бул бөлмө анын каржылык мүмкүнчүлүктөрүнө жооп берген, бирок кийин бул абалга көнүп, эч нерсени өзгөртүүнүн шашылыш зарылдыгы жок болчу. Бирок ижара төлөмдөрүнүн өлчөмүн көбөйтүп, аларды ошол эле суммада калтыруу боюнча «Компания Б» ЖЧКсынын директору менен тил табыша албагандан кийин, азыр да ижарага берүүчү сотко кайрылгандан кийин, директор «Б» компаниясы менен болгон мамилени токтотуу жөнүндө олуттуу ойлонгон. ЖЧК жана жаңы, көбүрөөк жакшы кеңсе мейкиндигин табуу - кырдаалдын өзү аны түртүп жаткандыктан. Албетте, «Компания А» ЖЧКсынын директорунун ижарага берүүчү менен мурда түзүлгөн мамилеси туура келген, айрым учурларда ижара акысын өз убагында төлөөдө кыйынчылыктар жаралганда,

ижара ээси муну кечирип, эч кандай жаза талап кылган эмес. Бирок, балким, бул конфликт "Компания А" ЖЧК чечиши көптөн бери кийинкиге калтырылган маселелерди чечүүгө - кеңсенин аймактык жайгашуусун жакшыртуу гана эмес, анын аянтын көбөйтүүгө мүмкүндүк берет.

"Компания Б" ЖЧКсынын директорунун көз карашы.

Акыркы мезгилде «Компания Б» ЖЧКсынын бизнеси абдан оор абалга кептелди – директор шаардын борбордук районунда көптөгөн жаңы турак-жай эмес жайларды курду, бул курулушка олуттуу каражаттар, анын ичинде карыздык каражаттар жумшалды. Курулган кыймылсыз мүлк али киреше алып келбегендиктен, анын көпчүлүк бөлүгүнө ижарага алуучулар табыла элек болгондуктан, чыгымдарды жабуу үчүн «Компания Б» ЖЧКсы эски ижарачылардын ижара акысын көтөрүүгө аргасыз болгон. Директор «Компания А» ЖЧКсы эң жакшы жайларды ээлебестигин түшүнөт, бирок, экинчи жагынан, «Компания Б» ЖЧКсы ар дайым ижарачынын муктаждыктарын канааттандырып, ижара төлөмдөрүнүн кечиктирилишине, жазаларды ар бир кыйынчылык болушу мүмкүн экенин түшүнүп, көз жумуп төлөөнү талап кылган эмес. Бирок азыркы абал компания үчүн кабыл алынгыс. «Компания Б» ЖЧКсына акча керек болгондуктан, директор сотко кайрылып, анын ичинде ушундай жол менен каржы маселесин чечүүнү көздөп жатат.

Тапшырма 2

«Ромашка» ЖЧКсы (ижарага берүүчү) менен «Магазин» ЖЧКсы (ижарачы) 2009-жылдын 3-декабрында турак эмес жайларды ижарага алуу келишимин түзүшкөн. Белгилүү бир убакта «Магазин» ЖЧКсы бул келишим боюнча төлөмдөрдү жүргүзүүнү токтоткон, ага байланыштуу «Ромашка» ЖЧКсы 3 700 600 рубль өлчөмүндөгү ижара төлөмдөрүн төлөө боюнча карызды өндүрүү боюнча сотко доо менен кайрылган. Судья тараптарга талашты ортомчунун (медиатордун) жардамы менен чечүү укугун түшүндүрдү. Медиация жол-жобосу өтүп, медиациялык макулдашуусуна кол коюлгандан кийин тараптар процесске кайтып келишти.

Доону токтотуунун варианттарын аныктаңыз.

Медиациялык макулдашуу

Шаар N.

7-февраль, 2021 жыл

Биз, «Магазин» жоопкерчилиги чектелген коому, юридикалык жактын мамлекеттик каттоодон өткөндүгү тууралуу күбөлүк 2008-жылдын 16-

октябрында берилген, PSRN 1506987456219, ИНН 6953218975, жайгашкан жери: Н., ул. Гагарина, 15 «Д», Башков Валерий Ильичтин 6409 сериясы № 644923 паспорту, 2003-жылдын 26-июнунда Н.Шаардык ички иштер башкармасы тарабынан берилген, 01.01.2020-жылы берилген ишеним каттын негизинде иш алып барган., мындан ары **"Медиацияга арыз берген Тарап"**

жана «Ромашка» жоопкерчилиги чектелген коому 2002-жылдын 31-мартына чейин катталган юридикалык жак жөнүндө Юридикалык жактардын бирдиктүү мамлекеттик реестрине жазууну киргизүү жөнүндө күбөлүк, 2002-жылдын 05-августунда берилген, PSRN 3265987416455, ИНН 6987456.588, жайгашкан жери: N. Магнитная, 3/1, директор Александр Иммануилович Цимерман, Уставдын негизинде иш алып баруучу, мындан ары **«Медиация сунушун кабыл алган Тарап»**,

мындан ары **"Тараптар"** деп аталган,

медиация жол-жобосунун жүрүшүндө:

«МБ» медиация борборунун медиатору Сергеева Жанна Эдуардовна, 2009-жылдын 3-декабрындагы «Ромашка» ЖЧКсынын «Магазин» ЖЧКсына карата ижара келишими боюнча медиация жол-жобосунун алкагында, 700 600 рубль өлчөмүндө ижара акысын өндүрүү жөнүндө доо боюнча талашты жөнгө салуу, (№81236/2020 иш соттун кароосунда),

Бул медиациялык макулдашууну төмөндөгүдөй түзүштү:

1. Тараптар өз ара эсептешүү актысын эсепке алуу менен "Магазин" ЖЧКсынын "Ромашка" ЖЧКсына ушул келишимге кол койуу учурундагы карызынын жалпы суммасы 12 760 рублди (эки мин жети жүз алтымыш рубль) 00 т. түздү. ЖЧК "Магазин" 12 760 рубль (эки мин жети жүз алтымыш рубль) 00 т. өлчөмүндө карыздын суммасын, бул макулдашуу сот тарабынан жарашуу келишими катары бекитилген күндөн тартып 30 (отуз) күндүн ичинде төлөп берүүгө милдеттенет.

2. Ижара келишиминин мөөнөтү аяктаган күндөн тартып, 12 760 рубль өлчөмүндөгү карыздын суммасына пайыздар кошулуп эсептелинет, тактап айтканда 14.09.2020-жылдан 02.08.2021-жылга чейин жылына 8% кайра каржылоо пайызынын негизинде чегерилет. "Магазин" ЖЧК "Ромашка" ЖЧКна 411 рубль 16 коп. (төрт жүз он бир рубль он алты тыйын) өлчөмүндө чегерилген пайыздарды, бул макулдашуу сот тарабынан жарашуу келишими катары бекитилген күндөн тартып 30 (отуз) күндүн ичинде төлөөгө милдеттенет.

3. Доо арызын берүүдө «Ромашка» ЖЧК 41 503 рубль 00 т. өлчөмүндө мамлекеттик алым эсептелип. төлөөнү кийинкиге жылдырган. Тараптар «Магазин» ЖЧКсы «Ромашка» ЖЧКсына 10 375 рубль 75 коп. (он миң үч жүз жетимиш беш рубль жетимиш беш тыйын), өлчөмүндө мамлекеттик алымдын бир бөлүгүн компенсациялоону макулдашты. ал бул макулдашуу сот тарабынан жарашуу келишими катары бекитилген күндөн тартып 30 (отуз) күндүн ичинде төлөп берүүгө милдеттенет.

4. Макулдашуу 4 нускада түзүлөт. Тараптардын ар бирине бирден нуска, бир нуска “МБ” медиация борборунда сактоо үчүн, бир нуска сот ишинин материалдарында сактоо үчүн.

“Магазин” жоопкерчилиги
чектелген коому

«Ромашка» жоопкерчилиги
чектелген коому

Башков В.И.

Цимерман А.И.

Тапшырма 3

Шурыпа Яков Петрович жана Шурыпа Петр Яковлевич БОБ-И.К ААКнун акционерлери болуп саналышат. Алардын ортосунда коомду башкарууга катышуу боюнча талаш пайда болгон. Шурыпа Петр Яковлевич «БОБ-И.К.» ААКнун катышуучуларынын жалпы чогулушунун чечимин жараксыз деп табуу жөнүндө доо менен сотко кайрылган. Ишти соттук териштирүүгө даярдоодо тараптарга талашты тынчтык жолу менен жөнгө салуу үчүн медиаторго кайрылуу укугу түшүндүрүлгөн. Медиация жол-жобосунун жыйынтыгында тараптар медиациялык макулдашууну түзүшкөн.

Сот процессинин аяктоо варианттарын аныктаңыз.

Медиациялык макулдашуу

Шаар N.

2021-жылдын 5-августу

Биз, бир жагынан «БОБ-И.К.» ААКнун акционери. Шурыпа Яков Петрович, 88 08 545454 паспорту, N областынын Кыялга чек шаардык ички иштер башкармасы тарабынан 2003-жылдын 12-майында берилген (1-тарап), жана экинчи жагынан, «БОБ-И.К.» ААКнун акционери. Шурыпа Петр Яковлевич, 88 08 121211 паспорту, Выдропужск шаарынын Карамбол районунун ички

МЕДИАЦИЯНЫН НЕГИЗДЕРИ. СОТ ПРОЦЕССИНДЕГИ МЕДИАЦИЯ

иштер башкармасы тарабынан 1999-жылдын 16-декабрында берилген (2-тарап),

мындан ары биргелешип "Тараптар" деп аталат,

Сотто каралып жаткан №1111/202-С4 иши боюнча соттук териштирүүнүн алкагында жүргүзүлгөн жарашуу жол-жобосунун (медиация) жыйынтыгы боюнча, «МБ» медиация борборунун медиатору Сергеева Жанна Эдуардовнанын жардамы менен,

соттук териштирүүнү токтотууну жана «БОБ-И.К.» ААКнун башкарууга катышуу боюнча талашты жөнгө салууга төмөнкү шарттарда макулдаштык:

1. Шурыпа Петр Яковлевич "БОБ-И.К." (N-аймак, Кыялдын чеги, Ленин көчөсү, 1), номуру 1-11-12345-D, номиналдык баасы 52 (элүү эки) рубль 872 (сегиз жүз жетимиш эки) даана акцияны Шурыпа Яков Петровичтин менчигине, ал эми Шурыпа Яков Петрович акцияларды кабыл алууга жана төлөөгө милдеттенет.

2. Тараптар 1 (бир) акция үчүн 3 016 (үч миң он алты) рубль 05 коп. эсептеп, өткөрүлүп берилген акциялар пакетинин баасы (872 акция) 2 630 000 (эки миллион алты жүз отуз миң) рубль 00 коп. түзөт деп макулдашышты.

3. Бул сумманы Шурыпа Яков Петрович 18 (он сегиз) айга бөлүп төлөө планы менен төмөнкү төлөм графигине ылайык бөлүп-бөлүп төлөйт:

1ден 17ге чейинки төлөмдөр (кошкондо) 49197 (кырк тогуз миң бир жүз токсон жети) рубль 50 коп. өлчөмүндө төлөнөт;

18- төлөм, 113 642 (бир жүз он үч миң, алты жүз кырк эки) рубль жана 50 коп. өлчөмүндө төлөнөт.

Биринчи төлөм ушул макулдашууга кол коюлган күндөн тартып бир айдын ичинде жүргүзүлөт. Кийинки төлөмдөр ар бир кийинки айдын 5 (бешинчи) күнүнөн 15 (он бешинчи) күнүнө чейин жүргүзүлөт.

Төлөө Шурыпа Яков Петровичтен Шурыпа Петр Яковлевичке акцияларды бир эле учурда өткөрүп берүү менен накталай акча которуу жолу менен жүргүзүлөт.

Тараптардын өз ара макулдашуусу боюнча акча каражаттары Шурыпа Яков Петрович тарабынан Шурыпа Петр Яковлевичтин жазуу жүзүндө берген реквизиттери боюнча Шурыпа Петр Яковлевичтин банктык эсебине которулушу мүмкүн.

4. Тараптар акцияларды өткөрүп берүүнүн төмөнкү тартибин аныкташты: акцияларды өткөрүп берүү боюнча бүтүмдөр нотариалдык таризде жүргүзүлөт.

Нотариусту тандоо Шурыпа Яков Петровичке тиешелүү болду. Нотариалдык тариздөөнү «Кыялдын чеги» муниципалитетинин аймагындагы нотариус тарабынан жүргүзөт, «Кыялдын чеги» муниципалитетинин аймагында нотариус жок болгон учурда, нотариалдык тариздөө «Кыялдын чеги» муниципалитетинин N областынын аймагында жайгашкан нотариус тарабынан жүргүзүлөт. Акцияларды өткөрүп берүүнү тариздөө боюнча нотариалдык иш-аракеттерди жасоо боюнча чыгымдарды Шурыпа Яков Петрович көтөрөт.

5. Шурыпа Яков Петрович ай сайын төлөөнүн өлчөмүн көбөйтүүгө жана жалпы карыздын суммасын мөөнөтүнөн мурда төлөө укугун өзүнө калтырат.

6. Тараптар өз милдеттенмелерин ыктыярдуу жана ак ниеттүүлүк менен аткарууга милдеттенишет. Эгерде милдеттенмелерди белгиленген мөөнөттө аткаруу мүмкүн болбосо, кечиктирүүгө жол берген же жол бериши мүмкүн болгон тарап милдеттенменин бузулгандыгы жөнүндө билген же билиши керек болгон учурдан тартып 3 (үч) жумушчу күндүн ичинде экинчи тарапка билдирүүгө милдеттүү.

7. Ушул макулдашуунун 2 (экинчи) пунктунда көрсөтүлгөн акча каражаттарын төлөө кечиктирилген учурда, Шурыпа Яков Петрович ар бир күн үчүн мөөнөтү өтүп кеткен төлөмдүн суммасынан жылдык 30 (отуз) % өлчөмүндө айып төлөөгө милдеттенет.

8. Инфляциянын өсүшүн эске алуу менен Тараптар ай сайын төлөнүүчү төлөмдөн кийин калган карыздын суммасына негизги төлөм менен бирге ай сайын төлөнүүчү жылдык 10 (он) % өлчөмүндө пайыздар эсептелээрин макулдашышты.

9. Бул макулдашууга кол коюу менен тараптар «БОБ-И.К.» ААКнун ишине байланыштуу бири-бирине карата кошумча талаптары жана (же) дооматтары жок экендигин билдиришет, ошондой эле жеке же алардын өкүлдөрү аркылуу бири-биринин жеке жана финансылык-чарбалык иштерине кийлигишпөөгө милдеттенишет.

10. Шурыпа Петр Яковлевич 20.06.2021-жылдан тартып РКФнын директорунун кызмат ордунан бошотуунун негиздеринин редакциясын “Өз каалоосу менен бошотулган” деп өзгөртүү жөнүндө арыз берүүгө милдеттенет.

Шурыпа Яков Петрович штатты кыскартууга байланыштуу Шурыпа Петр Яковлевичти ээлеген кызматынан бошотуу жөнүндө мурда чыгарылган

буйрукту жокко чыгарууга жана өзүнүн арызы боюнча Шурыпа Петр Яковлевичти ээлеген кызматынан бошотуу жөнүндө буйрукту чыгарууга милдеттенет.

Иш берүүчү кызматкерлердин санын кыскартууга байланыштуу иштен бошотуу жөнүндө жазууларды кошпогондо, эмгек мыйзамдарынын талаптарына ылайык мурда жасалган бардык жазууларды өткөрүп берүү менен эмгек китепчесинин дубликатын берүүгө милдеттенет.

Иш берүүчү 22.06.2021-ж. № 555 жана 22.07.2021-ж. № 777 эмгек акы ведомостторуна ылайык Шурыпа Петр Яковлевичке төлөнгөн бошонуу жөлөкпулунун суммаларын кайтарып берүү боюнча талаптарды койбоого милдеттенет. Ошондой эле ушул макулдашууга кол коюлган учурда мыйзамдуу күчүнө кирген соттун чечимдери боюнча бардык суммаларды төлөөгө, ошондой эле Шурыпа Петр Яковлевичтин эсебинен иштен бошотулганга чейинки мезгил үчүн эмгек акы, эмгек өргүү акысы, ооруп калгандыгы боюнча өргүү боюнча кайра эсептөөгө жана аларды төлөөгө милдеттенет.

11. Ушул макулдашууну аткарууга байланыштуу келип чыккан бардык талаштар тараптар тарабынан «МБ» медиация борборуна кайрылуу аркылуу чечилет.

12. Бул макулдашуу тараптар кол койгон учурдан тартып күчүнө кирет. Төрт түп нускада түзүлөт, тараптардын ар бири үчүн бирден, келишимдин бир нускасы “МБ” медиация борборунда калат, бир нускасы сотто каралып жаткан № 1111/202-С4 иши боюнча соттук териштирүүнүн материалдарына тиркелет.

_____
Я.П.Шурыпа

/

_____
П.Я.Шурыпа

/

Тапшырма 4

Төмөнкү жагдайдын негизинде, таблицаны толтуруу менен, медиатордун катышуусунда талашты жөнгө салуу укугу боюнча түшүндүрмө даярдаңыз:

Фабула: «А» компаниясы компьютердик техниканы жеткирүү боюнча «В» фирмасы менен келишим түзгөн. Тараптар 34 компьютердик техниканы камтыган продукциянын спецификациясын макулдашышкан. Сатып алуучу келишим боюнча баанын 60% өлчөмүндө алдын ала төлөмдү төлөп берген. Сатуучу продуктуну жөнөттү. Товарды кабыл алуу учурунда сатып алуучу

продукциянын кээ бирлери спецификацияда көрсөтүлгөнгө ылайык келбегендигин, кээ бир продукция жараксыз абалда келгендигин аныктаган. Сатуучу сатып алуучу менен макул болбой, калган төлөмдү талап кылган. Сатып алуучу акчаны төлөөдөн баш тарткандыктан, сатуучу сотко кайрылган.

Бул окуу куралда баяндалган эрежелерди сактоо менен медиацияга укугу боюнча түшүндүрмө даярдаңыз.

Окуу тапшырмаларына жооптор

Тапшырма 1.

1. Талаш жарандык-укуктук мамилелерден (ижара келишиминен) келип чыгат, мыйзамга ылайык талаштардын ушул категориясы боюнча медиацияга жол берилет.

2. Талаш эки компаниянын кызыкчылыгына зыян келтирет, алардын атынан директорлор иш алып барышат. Мүмкүнчүлүгү чектелген, аракетке жөндөмдүүлүгү чектелген адамдардын кызыкчылыктарына зыян келтирилбейт, башка бирөөлөрдүн да кызыкчылыктарына зыян келтирилбейт.

3. Бул жагдайда ижарага берүүчүнүн максаты - ижара акысы боюнча карызды, башка бирөөлөрдүн акчасын пайдалангандыгы үчүн пайыздарды өндүрүү болуп саналат. Ижарачынын максаты-бул ижарага берүүчү менен ижара келишимин токтотуу.

Ижара берүүчүнүн кызыкчылыгы - жаңы аянттарды пайдаланууга берүү менен байланышкан карыздарды төлөө. Ижарачынын кызыкчылыгы - кеңсенин жайгашкан жерин жана анын абалын жакшыртуу. Бул кызыкчылыктарды канааттандыруу ар кандай жолдор менен мүмкүн жана катышуучулар койгон максаттардын жардамы менен гана эмес, тиешелүүлүгүнө жараша алардын позициялары тараптардын кызыкчылыктарынын чегинде өзгөрүлмөлүү.

4. Мүдүрлөрдүн сүрөттөлгөн өз ара аракетине караганда, алардын бири-бирине болгон мамилеси “душмандар” баскычына өткөн эмес, б.а. терс көз караштар жеке адамдын өзүнө эмес, бири-биринин аракетинен гана пайда болот. Өз ара аракеттенүүнүн өткөн тажрыйбасын, ошондой эле тараптар жарашуу келишимине жетишүү мүмкүнчүлүгүн жокко чыгарбаганын талдап, чыр-чатакты тереңдетүү эмес, чечүү ниетин айтууга болот.

Жалпы тыянак: талаш медиабелдүү болуп саналат. Тараптарды медиатор менен байланышууга сунуштоо же медиатор менен милдеттүү маалыматтык жолугушууга жиберилиши мүмкүн.

Тапшырма 2.

Сотко ижара акысы боюнча карызды өндүрүү боюнча доо арыз менен кайрылган. Медиациялык макулдашууда тараптар бул маселени жөнгө салышкан, ошондой эле соттук чыгымдарга байланыштуу маселелерди да чечишти. Процесстик мыйзамдарга ылайык бул медиациялык макулдашуу жарашуу келишими катары бекитилиши мүмкүн (анткени ал көрсөтүлгөн талаптардын чегинде, мыйзамга каршы келбейт жана башка жактардын укуктарын жана мыйзамдуу кызыкчылыктарын бузбайт).

Тапшырма 3.

Сотко ААКнун акционерлеринин жалпы чогулушунун чечимин жараксыз деп табуу талабын койгон. Медиациялык макулдашууда тараптар акцияларды сатып алуу тууралуу, ошондой эле эмгек маселелерин чечүү боюнча макулдашышкан. Бул маселелер доо талаптардын чегинен чыгып кеткендиктен, жарашуу келишимин бекитүү мүмкүн эмес. Мындай кырдаалда доогер доо арыздан баш тартууга укуктуу, бул өндүрүштүн токтотулушуна алып келет. Мындан тышкары, доо арызы тараптардын соттук отурумга келбегендигине байланыштуу же доогердин доо арызын кайтарып берүү жөнүндө өтүнүчүнө байланыштуу кароосуз калтырылышы мүмкүн.

Тапшырма 4.

- Тараптарга Жарандык процесстик кодекстин 167 жана 174 беренелери менен берилген процесстик укуктары түшүндүрүлөт.

- Доогер, жоопкер, ишкер талашты тынчтык жолу менен жөнгө салууга, жарашуу келишимин түзүүгө кандайдыр бир аракеттерди көрдүңүз беле?

-Мыйзам ушундай милдетти мага жүктөгөндүктөн, ошондой эле тараптар аракет кылып, бирок өз алдынча тынчтык келишимине келе албагандыгына байланыштуу, мен сиздерге талашты үчүнчү бейтарап адам-медиатордун, эки тарапка тең пайдалуу чечимди табууга кесипкөй жардам бере турган, жардамы менен жөнгө салуу укугун түшүндүрөм.

- .... (мындан ары медиация деген эмне, ал соттук териштирүүдөн эмнеси менен айырмаланат жана конкреттүү кырдаалда анын кандай артыкчылыктары бар экендиги жөнүндө кыскача баяндалат).

- Биздин сотто жарашуу кабинети бар, ага дүйшөмбүдөн шаршембиге чейин саат 13.00дөн 17.00 чейин баштап кайрылсаңыз болот, кабыл алууну медиатор жүргүзөт. Медиатор менен биринчи жолугушуу маалыматтык мүнөзгө ээ жана анын алкагында медиацияны жүргүзүү маселеси чечилет. Сиз медиатор менен таанышып, медиация жана бул жол-жобонун алкагында иштөө эрежелери тууралуу көбүрөөк биле аласыз.

Маалыматтык жолугушуу өткөрүү мезгилинде жана медиациянын өзүндө иш сот өндүрүшүндө калат. Маалыматтык жолугушуунун жыйынтыгы боюнча медиациядан баш тартсаңыз, иш боюнча өндүрүш улантылат, ал эми медиацияны колдонуу жөнүндө келишим түзүлсө, медиациянын жыйынтыгы чыкканга чейин токтотулат. Сиз медиатор менен маалыматтык жолугушууга катышкыңыз келеби?

Сиз макул болгонуздан кийин медиатор менен кайсы мөөнөттө кайрыла турганыңызды талкуулайлы.

Жарандык процесстик кодекстин 171-беренесинин 1-бөлүгүнүн негизинде, иш боюнча өндүрүш 2022-жылдын хх.хх чейин жылдырылат. Маалыматтык жолугушуудан өткөндөн кийин бул жолугушуунун жыйынтыктары жөнүндө сотко маалымдоо керек жана эгерде ал түзүлгөн болсо, медиацияны колдонуу жөнүндө келишимди берүү керек.

1-ТИРКЕМЕ. Медиациянын типтүү артыкчылыктары (Судья үчүн эскертүү):

Медиацияга болгон укукту түшүндүрүүдө конкреттүү иштин жагдайларына жараша көрсөтүлүшү мүмкүн болгон медиация жол-жобосунун типтүү артыкчылыктары:

1. Медиатор чечим кабыл албайт жана чечимдерди сунуш кылбайт, бардык чечимдерди тараптар өздөрү кабыл алат жана ошондуктан тараптар жыйынтыктоочу макулдашуу алар үчүн пайдалуу болоруна ишене алышат;

2. Тараптардын макулдашуулары финансылык/укуктук аспектилер менен эле чектелбейт. Медиация мыйзамды жетекчиликке алуу менен, ошол эле учурда тараптарга алардын кызыкчылыктарын жана муктаждыктарын чагылдырган чечимдерди табууга мүмкүнчүлүк берет. Тараптар келип чыккан каршылыктарды талкуулоо жана алар үчүн маанилүү маселелер боюнча пикирге келүү мүмкүнчүлүгүнө ээ;

3. Бар болгон талашты жөнгө салуу процессинде келечекте келип чыгышы мүмкүн болгон пикир келишпестиктерди талкуулоо жана алдын алуу мүмкүнчүлүгү бар;

4. Эгерде мындай талаштар боюнча сот практикасы татаал же түшүнүксүз болсо, соттук териштирүүнүн жыйынтыгын так болжолдоо мүмкүн болбосо жана/же тараптар өздөрүнүн позициясынын/каршы тараптын позициясынын күчтүүлүгүнө ишенбесе, анда медиацияда болсо тараптар сүйлөшүү процессинин жүрүшүнө көзөмөлдү сактап, талашты чечүү боюнча кандай гана чечим болбосун алардын макулдугу менен жана өз кызыкчылыктарын эске алуу менен кабыл алынаарына ишене алышат;

5. Медиацияда тараптар доо талаптарынын предмети жана негиздери менен байланган эмес жана алар маселени чечүү үчүн зарыл деп эсептеген бардык маселелерди кароого укуктуу. Бул маселени чечүүгө комплекстүү мамиле кылууга мүмкүндүк берет;

6. Келечекте жеке жана ишкердик (өнөктөштүк) мамилелерди сактап калуу жана улантуу мүмкүн;

7. Талкуу жекелик, расмий эмес шартта өтөт;

8. Жол-жобонун купуялуулугу маанилүү маалыматтардын купуялуулугуна, абройунун сакталышына кепилдик берет;

9. Медиация ыктыярдуну, ар бир катышуучу бул процеске өз каалоосу менен кирет жана андан өз каалоосу менен чыгууга укуктуу;

10. Медиация кимиси туура, ким туура эмес экенин текшербейт, чечимдер эки тарапка тең пайдалуу негизде кабыл алынат жана келечекке багытталган болот;

11. Эгерде талашка жеке мамилелер жана чыр-чатактын эмоционалдык жагы таасир этсе, мындай талаш медиация жол-жобосу аркылуу натыйжалуураак чечилет, анткени бул жол-жободо мындай аспектилер эске алынат;

12. Медиация – талашты чечүүнүн тезирээк жолу болуп саналат. Көпчүлүк учурларда жөнгө салуу бир нече сессиянын ичинде ишке ашат жана медиатор менен байланышкан учурдан тартып 1-2 күндөн бир нече жумага чейин созулат. Натыйжада тараптардын медиация жол-жобосунда өкүлдөр үчүн чыгымдары сотко караганда азыраак;

13. Медиация талаштарды чечүүнүн башка жолдоруна караганда ресурстар (анын ичинде эмоционалдык) жагынан азыраак чыгым талап кылынат. Медиацияда кырдаалды жөнгө салуу үчүн далилдерди изилдөө талап кылынбайт, ошондуктан далилдерди чогултуунун, экспертиза жүргүзүүнүн ж.б.у.с. кереги жок;

14. Медиация соттук териштирүүгө караганда азыраак формалдуу, тараптарда медиацияны жүргүзүүнүн айрым уюштуруу аспектиери боюнча макулдашууга мүмкүнчүлүк алышат, мисалы, жолугушуулар үчүн ыңгайлуу убакытты тандоо.

2-ТИРКЕМЕ. Медиация мүмкүн болгон жарандык иштердин индикативдик тизмеси

Жарандык укуктук мамилелерден келип чыккан талаштар:

✓ **Келишимдердин негизиндеги талаштар:**

<p>карызды өндүрүү боюнча, келишим боюнча санкцияларды өндүрүү боюнча, келишимди аткарбагандыгы же талаптагыдай эмес аткаргандыгы жөнүндө, келишимди бузуу жөнүндө, келишимдин шарттарын өзгөртүү жөнүндө, келишимди жокко чыгаруу жөнүндө</p>	<p>сатып алуу жана сатуу (анын ичинде жеткирүү), алмашуу, белекке берүү, рента, ижарага берүү (мүлктүк ижара), турак жайды ижарага алуу, акысыз пайдалануу (кредиттер), келишим, акы төлөнүүчү кызмат көрсөтүүлөр, ташуу, ссуда, комиссия, агенттик, мүлктү ишенимдүү башкаруу, сактоо ж.б.</p>
---	--

✓ **Камсыздандыруу укуктук мамилелеринен келип чыккан талаштар:**

- камсыздандыруу компенсациясынын суммаларын өндүрүү жөнүндө;
- камсыздандыруу төгүмдөрүн өндүрүү боюнча;
- камсыздандыруу келишимин бузуу жөнүндө;
- камсыздандыруу келишимин талаптагыдай аткарбагандыктан келтирилген зыяндын ордун толтуруу жөнүндө жана башка.

✓ **Кредиттик мамилелерден келип чыккан талаштар:**

- кредиттик келишим боюнча карызды өндүрүү боюнча;
- кредиттик келишим боюнча айыптарды жана башка санкцияларды өндүрүү жөнүндө;
- кредиттик келишимди бузуу жөнүндө;
- кредиттик келишимдин шарттарын өзгөртүү жөнүндө жана башка.

✓ **Зыян келтирүү боюнча талаш-тартыштар:**

- өмүргө же ден-соолукка келтирилген зыяндын ордун толтуруу жөнүндө;
- мүлккө келтирилген зыяндын ордун толтуруу жөнүндө;
- товарлардын, жумуштардын, кызмат көрсөтүүлөрдүн кемчиликтеринин натыйжасында келтирилген зыяндын ордун толтуруу жөнүндө.

✓ **Негизсиз баюу боюнча талаштар;**

✓ **Менчикке негизделген талаштар:**

- мүлктүк укуктарды таануу боюнча талаштар;
- башка бирөөнүн мыйзамсыз ээлигинен мүлктү өндүрүп алуу жөнүндө;
- мүлктүн ээсинин укуктарын ишке ашыруудагы тоскоолдуктарды четтетүү жөнүндө.

✓ **Корпоративдик талаштар:**

- юридикалык жактын акцияларына ээлик кылууга же катышууга байланыштуу талаштар;
- юридикалык жакка катышууга негизделген укуктарды ишке ашырууга байланышкан талаштар;
- юридикалык жакка келтирилген зыяндын ордун толтуруу жөнүндө;
- юридикалык жактын башкаруу органдары тарабынан жасалган бүтүмдөрдү жараксыз деп таануу жөнүндө;
- юридикалык жактын башкаруу органдарынын курамына кирген адамдарды дайындоого же шайлоого, ыйгарым укуктарын токтотууга, токтото турууга жана жоопкерчилигине байланышкан талаштар;
- юридикалык жактын органдарынын чечимдерине даттануу боюнча талаштар жана башка.

✓ **Керектөөчүлөрдүн укуктарын коргоо боюнча талаштар:**

- сапаты начар товарларды алмаштыруу боюнча;
- товарда кемчиликтер табылган учурда товардын баасын шайкеш төмөндөтүү жөнүндө;
- продукциянын кемчиликтерин жоюу боюнча.
- келишимди талаптагыдай аткарбагандыктан келтирилген зыяндын ордун толтуруу жөнүндө;
- керектөөчүлөрдүн укуктарынын бузулушуна байланыштуу келишимди бузуу жөнүндө ж.б.

✓ **Интеллектуалдык менчикти коргоого байланышкан талаштар:**

- товардык белгинин колдонулбагандыгына байланыштуу аны укуктук коргоону мөөнөтүнөн мурда токтотуу жөнүндө;
- автордук жана чектеш укуктарды бузуу жөнүндө;
- товардык белгини мыйзамсыз пайдалангандыгы үчүн компенсацияны өндүрүү жөнүндө жана башка.

✓ **Ишкердик репутацияны коргоо боюнча талаштар**

✓ **Моралдык зыяндын ордун толтуруу боюнча талаштар**

«Жарандык» укук мамилелери термини кеңири чечмеленет (бул жерге жер, турак жай, ар кандай мүнөздөгү мурас талаштары да киргизилиши мүмкүн).

Ошол эле учурда жарандык-укуктук мамилелерден келип чыккан талаштар көбүнчө коммерциялык чөйрөдө кездешет. Көп учурда бул категориядагы иштер медиабелдүү болуп саналат, анткени мындай кырдаалдарда медиация жүргүзүүгө талаш тараптарынын бири-бирине олуттуу терс мамилеси менен байланышкан эч кандай тоскоолдуктар жок.

3-ТИРКЕМЕ. Кырдаалдын медиабелдүүлүгүн баалоодогу аракеттердин алгоритми

Алгоритм талаштардын ар кандай категориялары үчүн универсалдуу болуп саналат жана ар кандай кырдаалдарда медиабелдүүлүктү баалоого мүмкүндүк берет. Судьянын аракети:

1. Ушул категориядагы иштер (жарандык, үй-бүлөлүк, эмгек мамилелери; мыйзамда түздөн-түз каралган учурларда жазык-укуктук мамилелер) боюнча медиация жүргүзүүгө жол берилээрин аныктоо.

2. Бул талаш кимдин укуктары жана мыйзамдуу кызыкчылыктарына зыян келтирилип жатканын жана бул субъекттер медиацияга катышууга даярбы же жокпу аныктоо (Эгерде талаш медиация жол-жобосуна катышпаган адамдардын же сот тарабынан аракетке жөндөмсүз деп таанылган адамдардын таламдарына зыян келтирсе, бул адамдар же аракетке жөндөмсүз адамдардын мыйзамдуу өкүлдөрү процесске медиациянын тарабы катары кирбесе, медиацияны жүргүзүү мүмкүн эмес. (КР «Медиация жөнүндө» Мыйзамынын 1-беренесинин 3-бөлүгү)

3. Талаш тараптардын максаттарын жана кызыкчылыктарын тактоо, б.а. тараптар эмнеге жана эмне үчүн жетишүүнү каалагандарын аныктоо. Тараптар өз кызыкчылыктарынын алкагында талашты жөнгө салуунун ар кандай варианттарынын теориялык мүмкүнчүлүгүнө жол берерин аныктоо; мыйзам иш-аракеттердин бирден-бир гана жолун белгилейби; "ошондой, андан башкача эмес" деген катуу позиция менен медиация келечексиз.

4. Тараптардын терс мамилеси эмнеге багытталганын талдаңыз: конфликт «жекелик» болуп калдыбы же субъекттин өзү эмес, субъекттин иш-аракети же кырдаал гана терс кабылданабы. Эгерде субъект «душман» катары кабыл алынса, анын кандайдыр бир аракети «жаман» болсо, анда медиация ийгиликтүү болбой калышы мүмкүн, ошондуктан медиаторго кайрылууга болбойт.

5. Тараптар талашты жөнгө салуу үчүн чара көрүштүбү же жокпу деп сураңыз. Ушул жана башка бар болгон маалыматтардын негизинде тараптардын ниети чыр-чатакты тереңдетүүгө же аны чечүүгө багытталганбы аныктоо зарыл.

Аткарылган иштин жыйынтыгы боюнча кандайдыр бир тыянактарды чыгарып, тараптарды медиаторго жиберүү сунушталыш жана кайсы учурда сунушталбаш керектигин бул тизме менен салыштырыңыз.

Медиация сунушталат	Медиация сунушталбайт
<ul style="list-style-type: none"> - Медиациядагы талаш мыйзамдын негизинде жөнгө салынат; - тараптардын аракетке жөндөмдүүлүгү бар (же аракетке жөндөмсүз адамдардын өкүлдөрү медиацияга катыша алат), өз аракеттеринин маанисин жана анын кесепеттерин адекваттуу баалай алат; - чыр-чатак тараптардын дооматтарынын чегинен чыгып кетсе; - тараптар талаш-тартыштуу кырдаалдан чыгуунун башка жолунун теориялык мүмкүнчүлүгүн көрүп жатышат; - мындай талаш-тартыштарды чечүүнүн тартибине карата императивдик көрсөтмөлөр жок; - чыр-чатак азырынча тараптарды «душман» кыла элек. Бири-биринин аракети/аракетсиздиги же инсандыгына карабастан кырдаал терс бааланат; - тараптар талаш-тартышты тынчтык жолу менен чечүү аракетин көрүшөт жана медиацияны колдонууга даяр. 	<ul style="list-style-type: none"> - Белгилүү бир кырдаалда медиацияга мыйзамдуу тыюу салуулар бар; - тараптар жөндөмсүз жана алардын өкүлдөрү медиацияга катыша алышпайт; же тараптардын өз аракеттеринин маанисин жана алардын кесепеттерин адекваттуу баалоо жөндөмдүүлүгү шек туудурса; - тараптар (экөө тең же алардын бири) талашты чечүүнүн жалгыз вариантын талап кылышса; - мындай талаш-тартыштарды чечүүнүн жол-жобосу боюнча императивдик көрсөтмөлөр бар; - тараптар бири-бирин "душман" катары кабыл алышса, алардын ар кандай аракеттери чыр-чатакты гана курчутат; - тараптар чыр-чатакты чечүү үчүн эмес, курчутууга аракет кылышат, медиацияга макул эместигин билдиришет.

4-ТИРКЕМЕ. Процесстик документтердин үлгүлөрү

СОТ ЖЫЙНАЛЫШЫНЫН ПРОТОКОЛУ¹⁹

01.02.2021ж

Бишкек ш.

Башталганы: 2021-жылдын 1-февралы,
Аяктаганы: 2021-жылдын 1-февралы,
Кол коюлган: 2021-жылдын 2-февралы,

саат 14:00
саат 15:00
саат 14:00

Бишкек шаарынын Свердлов райондук соту
курамында төрагалык кылуучу Эшматов А.А.
сот жыйналышынын катчысы Исмаилова И.И.
жеке ишкер Ташматов Талгат Туратовичтин «Гриф» жоопкерчилиги чектелген коомуна
карата келишимди бузуу жөнүндө доо арызы боюнча жарандык ишти ачык сотто карап,

Төрагалык кылуучу сот отурумун ачык деп жарыялайт.
Катчы тараптардын келиши жөнүндө баяндайт.

Доогер: Жеке ишкер Ташматов Талгат Туратович
Дареги: Бишкек ш., 11-6-19
Телефон: 0566986745
- келди

Жоопкер: "Гриф" ЖЧК
Каттоо дареги: Бишкек ш., 10-кичи район, 5,

Жоопкердин өкүлү, 20.01.2021 ишеним каты боюнча иш алып барган,
Светлов Александр Иванович,
Дарек: ст. Шнитке, 87
Телефон: 0567213465
- келди

Соттун курамы белгилүү болду.

Четтетүү укуктары түшүндүрүлдү, четтетүү келтирилген жок.

Процесстик укуктар түшүндүрүлөт, укуктары түшүнүктүү.

Өтүнүч жок.

Сот ишти маңызы боюнча кароого киришет,

Төрагалык кылуучу дооматтардын маңызы боюнча иштин жагдайларын баяндайт.

Төрага процесстин катышуучуларына кайрылат.

Доогер Ташматов Т.Т.:

-Урматтуу сот, доо талаптарымды толугу менен колдойм, 2017-жылдын 20-декабрында
жоопкер экөөбүздүн ортобузда түзүлгөн көп кабаттуу үйдү курууга үлүштүк катышуу
келишимин бузууну суранам.

¹⁹ Судья Г.А Шин тарабынан берилген

МЕДИАЦИЯНЫН НЕГИЗДЕРИ. СОТ ПРОЦЕССИНДЕГИ МЕДИАЦИЯ

Жоопкердин өкүлү Светлов А.И.:

- Биз доо талаптарды жарым-жартылай тааныйбыз. Ооба, биз тараптан мыйзам бузуулар бар! Бирок, алар биздин күнөөбүздөн гана пайда болгон жок. Бизге талашты медиация жолу менен жөнгө салууга, сүйлөшүү үстөлүнө отурууга мүмкүнчүлүк бериңиз!

Төрагалык кылуучу тараптарга медиация жол-жобосунун өзгөчөлүктөрүн, анын артыкчылыктарын, шарттарын жана кесепеттерин түшүндүрөт. (Тараптар жарашуу келишимин түзүү боюнча иш-аракеттерди көргөнбү деген суроону тактоо менен?)

Эгерде алар аракет кылбаса же өз алдынча макулдаша алышпаса, анда мыйзамга ылайык, эки тарапка тең пайдалуу чечимди табууга жардам бере турган кесипкөй адиске (медиаторго) кайрылып, медиация жол-жобосунан өтүүгө мүмкүнчүлүгү бар экенин түшүндүрүңүз. Медиация менен соттук териштирүүнүн айырмасын түшүндүрүңүз. Тараптар маалыматтык жолугушууга качан жана кантип бара аларын тактаңыз. Тараптар маалыматтык жолугушууда медиация жол-жобосун баштоо жөнүндө чечим кабыл алганга чейин иш сот өндүрүшүндө кала берери жана андан баш тартылса, өндүрүш улантыла берери, медиация жөнүндө макулдашуу түзүлгөнгө чейин, ал медиациянын жыйынтыгы чыкканга чейин токтотула тургандыгы түшүндүрүлсүн. Маалыматтык жолугушудан кийин тараптардын аракеттерин түшүндүрүңүз)

Доогер Ташматов Т.Т.

- Мен каршы эмесмин.

Төрагалык кылуучу:

Соттолуучунун өкүлүнүн өтүнүчүн канааттандыруу, тараптарды медиатор менен маалыматтык жолугушууга жөнөтүү, соттук териштирүүнү 2021-жылдын 12-февралына саат 10.00.жылдыруу.

Сот отурумун жабык деп жарыяланды.

төрагалык кылуучу: Колу _____

Сот отурумунун катчысы: Колу _____

АНЫКТАМА
иш боюнча өндүрүштү токтото туруу жөнүндө²⁰

2021-жылдын 5-февралы

Бишкек шаары

Бишкек шаарынын Свердлов райондук соту
курамында төрагалык кылуучу судья А.А.Эшматовдун,
сот жыйналышынын катчысы И.И. Исмаилованын, доогердин, жоопкердин өкүлү, 2021-
жылдын 20-январындагы ишеним каттын негизинде иш алып барган, Светлов Александр
Ивановичтин катышуусу менен,
жеке ишкер Ташматов Талгат Туратовичтин «Гриф» жоопкерчилиги чектелген коомуна
карата келишимди бузуу жөнүндө доо арызы боюнча жарандык ишти ачык сотто карап,

ТАПТЫ:

Жеке ишкер Т.Т. Ташматов «Гриф» ЖЧКсына 2017-жылдын 20-декабрында көп кабаттуу үйдү
үлүштүк курууга катышуу үчүн тараптардын ортосунда келишим түзүлгөндүгүн көрсөтүп,
келишимди бузуу жөнүндө доо менен сотко кайрылганын, мында 1.1. куруучу өз алдынча же
башка жактарды тартуу менен төмөнкү даректе жайгашкан турак эмес жайлары бар көп
батирлүү үйдү курууга милдеттене тургандыгы белгиленген. Бишкек ш., көч. Жибек-Жолу,
295 жана 297 турак жайын пайдаланууга уруксат алгандан кийин үлүштүк курулуш
объектисинин менчик укугун доогерге, ал эми доогер жогоруда көрсөтүлгөн даректер
боюнча жайгашкан эки жер тилкесин курулушчуга өткөрүп берсин. Келишимдин 1.2-
пунктуна ылайык үлүштүк курулуш объектиси болуп 40 чарчы метрден кем эмес аянты менен
биринчи кабаттын жана кошумча тиркелген кире бериш тобу саналат, бийиктиги боюнча,
биринчи кабат менен бирдей деңгээлде жайгашкан, ал эми биринчи кабаттын астыңкы
кабаттан трассага чейинки бийиктиги 4 метрден кем эмес болушу керек, ошондой эле
экинчи кабаттагы эки бөлмөлүү батирдин аянты 81,34 кв.м. жана 2-кабатындагы 1 бөлмөлүү
батирдин аянты 48,01 кв.м. Бирок, жоопкер жогорудагы милдеттенмелерин өз убагында
аткарган эмес, учурда курулуш тоңдурулган боюнча турат, инженердик тармактары кошула
элек. Келишимдин шарттарын олуттуу түрдө бузгандыгына байланыштуу доо арызын
канааттандырууну өтүнгөн.

Жыйналыштын жүрүшүндө жоопкердин өкүлү А.И. Светлов тарабынан өндүрүштү токтото
туруу жөнүндө өтүнүч келип түшкөн, медиацияны колдонуу жөнүндө келишим
түзүлгөндүгүнө байланыштуу.

Доогер Т.Т. Ташматов өтүнүчкө каршы болгон эмес. Тараптардын оюн угуп, иштин
материалдары менен таанышып жоопкердин өкүлү А.И. Светловдун өтүнүчүн төмөнкү
негиздер менен канаттандырууга жатат деп эсептейт.

Иштин материалдарында доогер Ташматов Т.Т. менен жоопкер «Гриф» ЖЧКсынын
өкүлү - Светлов А.И., ага 2021-жылдын 20-январындагы ишеним кат менен берилген
ыйгарым укуктарынын чегинде түзүлгөн 2021-жылдын 1-февралындагы медиация жол-
жобосун колдонуу жөнүндө келишими бар.

²⁰ Судья Г.А Шин тарабынан берилген

МЕДИАЦИЯНЫН НЕГИЗДЕРИ. СОТ ПРОЦЕССИНДЕГИ МЕДИАЦИЯ

Кыргыз Республикасынын Жарандык процесстик кодексинин 216-беренесинин 8-пунктуна ылайык сот ишке катышуучу жактардын арызы же өз демилгеси менен иш боюнча өндүрүштү токтото алат, эгерде тараптар медиацияны колдонуу келишимин түзүшсө.

Кыргыз Республикасынын Жарандык процесстик кодексинин 217-беренесинин 6-пунктуна ылайык иш боюнча өндүрүш ушул Кодекстин 216-беренесинин 8-пунктунда каралган учурда - медиация токтотулганга чейин токтото турулат.

Ушуга байланыштуу сот жоопкердин өкүлү А.И. Светловдун өтүнүчүн негиздүү жана алгылыктуу деп эсептейт.

Жогоруда баяндалгандардын негизинде, Кыргыз Республикасынын Жарандык процесстик кодексинин 216-беренесинин 8-пунктун, 217-беренесинин 6-пунктун, 224, 225-беренелерин жетекчиликке алып, сот;

АНЫКТАДЫ:

Жеке ишкер Ташматов Талгат Туратовичтин «Гриф» жоопкерчилиги чектелген коомуна карата келишимди бузуу жөнүндө доо арызы боюнча өндүрүш медиация токтотулганга чейин токтото турулсун.

Чечимге жеке даттануу 10 күндүн ичинде Бишкек шаардык сотуна даттануу жолу менен берилиши мүмкүн.

Төрагалык кылуучу:

А.А. Эшматов

АНЫКТАМА
ишти кайра жаңыртуу жөнүндө²¹

2021-жылдын 27- февралы

Бишкек шаары

Бишкек шаарынын Свердлов райондук сотунун судьясы А.А.Эшматов жеке ишкер Т.Т.Ташматовдун арызын карап, анын «Гриф» ЖЧКсына карата келишимди бузуу жөнүндө доо арызы боюнча жарандык иш боюнча өндүрүштү кайра жаңыртуу жөнүндө арызды карап,

ТАПТЫ:

Бишкек шаарынын Свердлов райондук сотунун 2021-жылдын 5-февралындагы аныктамасы менен Т.Т. Ташматовдун «Гриф» ЖЧКсына карата келишимди бузуу жөнүндө доо арызы боюнча өндүрүш токтото турулган. Кыргыз Республикасынын Жарандык процесстик кодексинин 216-беренесинин 8-пунктунун негизинде медиация токтотулганга чейин. Тараптар менен медиатор С.С.Смирнованын ортосунда түзүлгөн 2021-жылдын 24-февралындагы №15 келишимге ылайык, тараптар медиациялык макулдашуу түзүлгөндүгүнө байланыштуу медиация жол-жобосун токтотушкан.

Кыргыз Республикасынын Жарандык процесстик кодексинин 217-беренесинин 6-пунктуна ылайык, ушул Кодекстин 216-беренесинин 8-пунктунда каралган учурда иш боюнча өндүрүш медиация токтотулганга чейин токтотулат.

Ошентип, ишти токтотууга негиз болгон жагдай жоюлду.

Жогоруда баяндалгандардын негизинде, Кыргыз Республикасынын Жарандык процесстик кодексинин 217, 224, 225-статьяларын жетекчиликке алып, судья

АНЫКТАДЫ:

Жеке ишкер Ташматов Талгат Туратовичтин «Гриф» ЖЧКсына карата келишимди бузуу жөнүндө доо арызы боюнча өндүрүш кайра жыңыртылсын. Ишти соттук отурумда 2021-жылдын 15-мартында саат 14.00гө дайындоо, бул жөнүндө ишке катышуучу жактарга билдирүү.

Судья

А.А. Эшматов

²¹ Судья Г.А Шин тарабынан берилген

АНЫКТАМА
жарашуу келишимин бекитүү жөнүндө²²

2021-жылдын 15- марты

Бишкек шаары

Бишкек шаарынын Свердлов райондук соту
курамында төрагалык кылуучу судьянын А.А.Эшматовдун,
соттук отурумдун катчысы И.И.Исмаилованын
доогердин, 2021-жылдын 20-январындагы ишеним каттын негизинде иш алып барган
жоопкердин өкүлү А.И. Светловдун катышуусу менен,
жеке ишкер Ташматов Талгат Туратовичтин «Гриф» жоопкерчилиги чектелген коомуна
карата келишимди бузуу жөнүндө доо арызы боюнча жарандык ишти ачык сотто карап,

ТАПТЫ:

Жеке ишкер Ташматов Т.Т. «Гриф» ЖЧКсына 2017-жылдын 20-декабрында көп кабаттуу үйдү үлүштүк курууга катышуу үчүн тараптардын ортосунда келишим түзүлгөндүгүн көрсөтүп, келишимди бузуу жөнүндө доо менен сотко кайрылган, мында 1.1. пунктунда куруучу өз алдынча же башка жактарды тартуу менен төмөнкү даректе жайгашкан турак эмес жайлары бар көп батирлүү үйдү курууга милдеттене тургандыгы белгиленген: Бишкек ш., көч. Жибек-Жолу, 295 жана 297 жана турак жайды пайдаланууга уруксат алгандан кийин үлүштүк курулуш объектисинин менчик укугун доогерге, ал эми доогер жогоруда көрсөтүлгөн даректер боюнча жайгашкан эки жер тилкесин курулушчуга өткөрүп берсин.

Келишимдин 1.2-пунктуна ылайык үлүштүк курулуш объектиси болуп биринчи кабаттын аянты жана биринчи кабат менен бирдей деңгээлде жайгашкан аянты 40 чарчы метрден кем эмес кошумча тиркелген кире бериш топ саналат, ал эми биринчи кабаттын астыңкы кабаттан трассага чейинки бийиктиги 4 метрден кем эмес болушу керек, ошондой эле 2-кабаттагы эки бөлмөлүү батирдин аянты 81,34 кв.м. жана 2-кабатындагы 1 бөлмөлүү батирдин аянты 48,01 кв.м. Бирок, жоопкер жогоруда көрсөтүлгөн милдеттенмелерди келишимде белгиленген мөөнөттө аткарбагандыктан, учурда курулуш тоңдурулган, инженердик тармактары кошула элек. Келишимдин шарттарын олуттуу түрдө бузгандыгына байланыштуу доо арызын канааттандырууну өтүнгөн.

Соттук териштирүүнүн жүрүшүндө тараптар медиацияны колдонуу жөнүндө келишим түзүшүп, ага ылайык 2017-жылдын 20-декабрындагы үлүштүк курулушка катышуу келишими боюнча курулуш мөөнөтү 2022-жылдын 30-мартына чейин узартылганын жана Ташматов Т.Т. убакыттын жана жоголгон кирешенин ордун толтуруу үчүн көп кабаттуу үйдүн үчүнчү кабатында аянты 70 чарчы метр болгон дагы эки бөлмөлүү батир берилет. Аларды жарашуу келишимди бекитип берүүнү суранышты.

Жарашуу келишиминин шарттары тараптар кол койгон сот жыйналышынын протоколунда таризделет, тексти ишке тиркелет. Ташматов Т.Т. жана «Гриф» ЖЧКнын өкүлүнө Кыргыз Республикасынын ЖПКнын 221-беренесинде каралган жарашуу келишимин бекитүүнүн жана иш боюнча өндүрүштү токтотуунун кесепеттери түшүндүрүлгөн.

Тараптар түзгөн жарашуу келишими мыйзамга каршы келбегендигин, эки тараптын тең кызыкчылыгы үчүн түзүлгөндүгүн эске алып, жоопкердин өкүлү А.И. Светловдун жарашуу

²² Судья Г.А.Шин тарабынан берилген

МЕДИАЦИЯНЫН НЕГИЗДЕРИ. СОТ ПРОЦЕССИНДЕГИ МЕДИАЦИЯ

келишимин түзүүгө ыйгарым укук берилгенде, сот тараптар жетишилген жарашуу келишимин бекитүүнү мүмкүн деп эсептейт.

Кыргыз Республикасынын Жарандык процесстик кодексинин 116-беренесинин 2-бөлүгүнө ылайык, эгерде тараптар жарашуу келишимин түзүүдө соттук чыгымдарды бөлүштүрүүнүн тартибин жана өкүлдүн кызмат көрсөтүүлөрүн төлөөгө кеткен чыгымдарды, алардын келишимине ылайык бөлүштүрүлөт. Эгерде мындай макулдашууга жетишилбесе, сот ушул Кодекстин 113-беренесинин эрежелерине ылайык соттук чыгымдарды бөлүштүрүү жөнүндө чечим кабыл алат.

Кыргыз Республикасынын Жарандык процесстик кодексинин 113-беренесинин 1-бөлүгүнө ылайык, сот, экинчи жагынан, анын пайдасына чечим чыгарылган тарапка иш боюнча тарткан бардык соттук чыгымдарды, ал тургай бул тарап сот тарабынан мамлекеттин кирешесине соттук чыгымдарды төлөөдөн сот тарабынан бошотулгандыгына карабастан алып берет. Ошол эле учурда КР ЖКнын 108-беренесинин 3-бөлүгү менен медиациялык макулдашуунун негизинде жарашуу келишимин бекитүүгө байланыштуу өндүрүш токтотулган учурда, тиешелүү сотто төлөнгөн мамлекеттик алымдын көрсөтүлгөн суммасынын жарымы кайтарылып берилет.

Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2019-жылдын 15-апрелиндеги токтому менен бекитилген Мамлекеттик алымдын ставкаларынын 1-пунктунун 4-пунктчасына ылайык, мүлктүк эмес мүнөздөгү доолордон 700 сом мамлекеттик алым алынат, демек, дооер тарабынан төлөнгөн 350 сом өлчөмүндөгү мамлекеттик алымдын жарымы жоопкер «Гриф» ЖЧКсынан өндүрүлүүгө тийиш.

Жогоруда баяндалгандардын негизинде, Кыргыз Республикасынын Жарандык процесстик кодексинин 43,175-беренесинин, 220-беренесинин 5-пунктунун, 221,224, 225-беренелерин жетекчиликке алып, сот;

АНЫКТАДЫ:

Жеке ишкер Ташматов Талгат Туратович менен «Гриф» жоопкерчилиги чектелген коомунун ортосунда түзүлгөн жарашуу келишими бекитилсин, анын шарттарында: 2017-жылдын 20-декабрындагы Көп батирлүү турак жайды үлүштүк курууга катышуу келишиминин 6.7-пунктуна курулуштун аяктоо мөөнөтүн 2022-жылдын 30-мартына чейин көрсөтүү менен толукталсын.

2017-жылдын 20-декабрындагы Көп батирлүү турак жайды үлүштүк курууга катышуу жөнүндө келишимдин 2-бөлүмү төмөнкүдөй мазмундагы 5-пункт менен толукталсын: «Көп кабаттуу үйдүн курулушу аяктагандан кийин, төмөнкү дарек боюнча: Бишкек ш., көч. Жибек-Жолу 295 – үй жана аны ишке киргизген «Гриф» ЖЧКсы кошумча Т.Т. Ташматовго аталган үйдүн 3-кабатында жайгашкан жалпы аянты 70 чарчы метр эки бөлмөлүү батирди тапшырат».

Ташматов Талгат Туратовичтин «Гриф» жоопкерчилиги чектелген коомуна карата келишимди бузуу жөнүндө доо арызы боюнча өндүрүш токтотулсун.

«Гриф» жоопкерчилиги чектелген коомунан жеке ишкер Ташматов Талгат Туратовичтин пайдасына, ал тарабынан республикалык бюджеттин кирешесине төлөнгөн 350 (үч жүз элүү) сом өлчөмүндө мамлекеттик алым өндүрүлсүн.

Чечимге жеке даттануу 10 күндүн ичинде Бишкек шаардык сотуна даттануу жолу менен берилиши мүмкүн.

Төрагалык кылуучу :

А.А. Эшматов

АНЫКТАМА
доону кароосуз калтыруу жөнүндө²³

2021- жылдын 15-марты

Бишкек ш.

Бишкек шаарынын Свердлов райондук соту

төрагалык кылуучу судьянын курамында А.А.Эшматов,
соттук отурумдун катчысы И.И.Исмаилова,
доогердин, 2021-жылдын 20-январындагы ишеним каттын негизинде иш алып барган
жоопкердин өкүлү А.И. Светловдун катышуусу менен,
жеке ишкер Ташматов Талгат Туратовичтин «Гриф» жоопкерчилиги чектелген коомуна
карата келишимди бузуу жөнүндө доо арызы боюнча жарандык ишти ачык сотто карап,

ТАПТЫ:

Жеке ишкер Ташматов Т.Т. «Гриф» ЖЧКсына 2017-жылдын 20-декабрында көп кабаттуу үйдү үлүштүк курууга катышуу үчүн тараптардын ортосунда келишим түзүлгөндүгүн көрсөтүп, келишимди бузуу жөнүндө доо менен сотко кайрылган, мында 1.1. пунктунда куруучу өз алдынча же башка жактарды тартуу менен төмөнкү даректе жайгашкан турак эмес жайлары бар көп батирлүү үйдү курууга милдеттене тургандыгы белгиленген: Бишкек ш., көч. Жибек-Жолу, 295 жана 297 жана турак жайды пайдаланууга уруксат алгандан кийин үлүштүк курулуш объектисинин менчик укугун доогерге, ал эми доогер жогоруда көрсөтүлгөн даректер боюнча жайгашкан эки жер тилкесин курулушчуга өткөрүп берсин.

Кыргыз Республикасынын Жарандык процесстик кодексинин 222-беренесинин 7-пунктуна ылайык, эгерде доогер арызды кайтарып берүүнү өтүнсө, ал эми жоопкер ишти маңызы боюнча териштирүүнү талап кылбаса, сот арызды кароосуз калтырат.

Мындай жагдайда ЖИ Т.Т. Ташматовдун келишимди бузуу жөнүндө доо арызы кароосуз калтырылат.

Жогоруда баяндалгандардын негизинде, Кыргыз Республикасынын Жарандык процесстик кодексинин 222-беренесинин 7-пунктун, 224, 225-статьяларын жетекчиликке алып, сот

АНЫКТАДЫ:

Жеке ишкер Ташматов Талгат Туратовичтин «Гриф» жоопкерчилиги чектелген коомуна келишимди бузуу жөнүндө доо арызы кароосуз калтырылсын.

Чечимге жеке даттануу 10 күндүн ичинде Бишкек шаардык сотуна даттануу жолу менен берилиши мүмкүн.

Төрагалык кылуучу

А.А. Эшматов

²³ Судья Г.А. Шин тарабынан берилген

АНЫКТАМА
иш боюнча өндүрүштү токтотуу жөнүндө²⁴

2021- жылдын 15-марты

Бишкек ш.

Бишкек шаарынын Свердлов райондук соту

төрагалык кылуучу судьянын курамында А.А.Эшматов,
соттук отурумдун катчысы И.И.Исмаилова,
доогердин, 2021-жылдын 20-январындагы ишеним каттын негизинде иш алып барган
жоопкердин өкүлү А.И. Светловдун катышуусу менен,
жеке ишкер Ташматов Талгат Туратовичтин «Гриф» жоопкерчилиги чектелген коомуна
карата келишимди бузуу жөнүндө доо арызы боюнча жарандык ишти ачык сотто карап,

ТА П Т Ы:

Жеке ишкер Ташматов Т.Т. «Гриф» ЖЧКсына 2017-жылдын 20-декабрында көп кабаттуу үйдү үлүштүк курууга катышуу үчүн тараптардын ортосунда келишим түзүлгөндүгүн көрсөтүп, келишимди бузуу жөнүндө доо менен сотко кайрылган, мында 1.1. пунктунда куруучу өз алдынча же башка жактарды тартуу менен төмөнкү даректе жайгашкан турак эмес жайлары бар көп батирлүү үйдү курууга милдеттене тургандыгы белгиленген: Бишкек ш., көч. Жибек-Жолу, 295 жана 297 жана турак жайды пайдаланууга уруксат алгандан кийин үлүштүк курулуш объектисинин менчик укугун доогерге, ал эми доогер жогоруда көрсөтүлгөн даректер боюнча жайгашкан эки жер тилкесин курулушчуга өткөрүп берсин.

Келишимдин 1.2-пунктуна ылайык үлүштүк курулуш объектиси болуп биринчи кабаттын аянты жана биринчи кабат менен бирдей деңгээлде жайгашкан аянты 40 чарчы метрден кем эмес кошумча тиркелген кире бериш топ саналат, ал эми биринчи кабаттын астыңкы кабаттан трассага чейинки бийиктиги 4 метрден кем эмес болушу керек, ошондой эле 2-кабаттагы эки бөлмөлүү батирдин аянты 81,34 кв.м. жана 2-кабатындагы 1 бөлмөлүү батирдин аянты 48,01 кв.м. Бирок, жоопкер жогоруда көрсөтүлгөн милдеттенмелерди келишимде белгиленген мөөнөттө аткарбагандыктан, учурда курулуш тоңдурулуп, инженердик тармактары кошула элек. Келишимдин шарттарын олуттуу түрдө бузгандыгына байланыштуу доо арызын канааттандырууну өтүнгөн.

Соттук териштирүүнүн жүрүшүндө доогер Ташматов Т.Т. медиация жол-жобосунун натыйжасында талашты жөнгө салууга байланыштуу талаптарынан баш тартып, өндүрүштү токтотууну суранган.

Жоопкердин өкүлү А.И. Светлов Ал иштин токтотулушуна каршы болгон жок.

Кыргыз Республикасынын Жарандык процесстик кодексинин 220-беренесинин 4-пунктуна ылайык, эгерде доогер доо арызынан баш тартса, сот өндүрүштү токтотот. Тараптарга Кыргыз Республикасынын Жарандык процесстик кодексинин 221-беренесинде каралган иш боюнча өндүрүштү токтотуунун кесепеттери түшүндүрүлдү.

Мындай жагдайда ЖИ Т.Т.Ташматовдун үлүштүк катышуу келишимин бузуу жөнүндөгү доо арызы боюнча өндүрүш токтотулууга жатат.

24. Судья Г.А. Шин тарабынан берилген

МЕДИАЦИЯНЫН НЕГИЗДЕРИ. СОТ ПРОЦЕССИНДЕГИ МЕДИАЦИЯ

Кыргыз Республикасынын Жарандык процесстик кодексинин 116-беренесинин 1-бөлүгүнө ылайык, эгерде доогер доодон баш тартса, ал тарткан чыгымдар жоопкер тарабынан толтурулбайт. Эгерде доогер доо коюлгандан кийин жоопкер тарабынан ыктыярдуу түрдө канааттандырылганына байланыштуу өзүнүн талаптарын колдобосо, анда сот доогердин арызы боюнча доогер тарткан бардык соттук чыгымдарды жоопкерден өндүрүп берет. иш жана өкүлдүн жардамын төлөө боюнча чыгымдар.

Соттук чыгымдардын ордун толтуруу боюнча доогердин арызы жок болгондугуна байланыштуу сот бул бөлүктө маселени чечпей жатат. Жогоруда баяндалгандардын негизинде, сот Кыргыз Республикасынын Жарандык процесстик кодексинин 43,175, 221,224, 225-статьяларын жетекчиликке алып,

АНЫКТАДЫ:

Жеке ишкер Ташматов Талгат Туратовичтин «Гриф» жоопкерчилиги чектелген коомуна карата келишимди бузуу жөнүндө доо арызы боюнча өндүрүш токтотулсун.

Чечимге жеке даттануу 10 күндүн ичинде Бишкек шаардык сотуна даттануу жолу менен берилиши мүмкүн.

Төрагалык кылуучу:

А.А. Эшматов

Медиатордун болжолдуу үлгүлүү документтери

**КЕЛИШИМ
МЕДИАЦИЯ ЖОЛ-ЖОБОСУН КОЛДОНУУ ЖӨНҮНДӨ²⁵**

Бишкек

" ___ " _____ 20 ___ ж.

Тараптардын ортосунда пайда болгон талаш-тартыштарды (талаштарды) чечүү үчүн тараптардын ыктыярдуулугу, кызматташуусу жана тең укуктуулугу, медиатордун бейтараптыгы принциптерин жетекчиликке алуу менен, тараптар ушул келишимге ылайык тараптардын ортосундагы талаш-тартышты медиация тартибинде чечүүгө макулдук беришет.

(юридикалык жактын толук аталышы)

атынан _____, кийинкиде аталышы "1-тарап»,

(юридикалык жактын толук аталышы)

атынан _____, кийинкиде аталышы "2-тарап»,

(юридикалык жактын толук аталышы)

атынан _____, кийинкиде аталышы "3-тарап»,

(юридикалык жактын толук аталышы)

атынан _____, кийинкиде аталышы "4-тарап»,
бир жагынан, мындан ары жамааттык түрдө «Талаш тараптары» жана медиаторлор
_____, экинчи
жагынан, мындан ары "медиатор" деп аталган, бул келишимди төмөнкүдөй түзүштү:

1. КЕЛИШИМДИН ПРЕДМЕТИ

1.1. Тараптар талаш (тар) боюнча медиациялык жол-жобосун өткөрүүнү макулдашты

(талаш же талаштын предмети)

1.2. Медиация жол-жобосунун жүрүшүндө тараптар сотто же арбитражда өндүрүштү токтотуу жөнүндө макулдашышкан.

1.3. Медиация жол-жобосун жүргүзүү үчүн Тараптар өз ара макулдашуу боюнча медиаторду тандашат (дайындайт).

Улуттук медиация борборунун медиаторлору.

2. ТАРАПТАРДЫН УКУКТАРЫ ЖАНА МИЛДЕТТЕРИ

2.1. Медиациянын тараптары төмөнкүлөргө милдеттүү:

1) медиация процедурасын уюштуруунун жана өткөрүүнүн жүрүшүндө аны кызыктырган маселелер боюнча медиаторго зарыл түшүндүрмөлөрдү берүүгө;

²⁵ Улуттук медиация борбору тарабынан берилген.

МЕДИАЦИЯНЫН НЕГИЗДЕРИ. СОТ ПРОЦЕССИНДЕГИ МЕДИАЦИЯ

2) медиаторго анын талабы боюнча медиация жол-жобосун жүргүзүү үчүн зарыл болгон документтерди жана маалыматтарды берүүгө;

3) медиация жөнүндө мыйзамга ылайык медиациянын принциптерин сактоого.

2.2. Медиациянын тараптары төмөнкүлөргө укуктуу:

1) ушул келишим боюнча өзүнө алган милдеттерди сактоо менен медиация жол-жобосун жүргүзүүдөн баш тартууга.

2) медиация жол-жобосун жүргүзүүдө келип чыккан маселелер боюнча медиатордон оозеки түшүндүрмөлөрдү алууга.

2.3. Медиатор төмөнкүлөргө милдеттүү:

1) «Медиация жөнүндө» мыйзамга ылайык медиация жол-жобосун жүргүзүүнү камсыз кылат;

2) талаш-тартыштын Тараптарына медиация жол-жобосун жүргүзүү боюнча зарыл түшүндүрмөлөрдү берүүгө;

3) ушул келишим боюнча иштин жүрүшүндө алынган жана түзүлгөн маалыматтардын, документтердин жана башка материалдардын купуялуулугун камсыз кылууга.

2.4. Медиатор төмөнкүлөргө укуктуу:

1) талаш-тартыштын Тараптары менен макулдашуу боюнча медиация жол-жобосун уюштуруунун жана өткөрүүнүн жолдорун жана ыкмаларын өз алдынча аныктоого;

2) медиация жол-жобосун жүргүзүүнү камсыз кылуунун жүрүшүндө келип чыккан маселелер боюнча талаш-тартыштын Тараптарынан оозеки түшүндүрмөлөрдү алууга;

3) эгерде анын Тараптары менен медиация жол-жобосу колдонуудагы мыйзамдардын нормаларына ылайык талаш-тартышты жөнгө салууга алып келбейт деп эсептесе, медиация жол-жобосун токтотууга.

3. МЕДИАЦИЯ ПРОЦЕДУРАСЫН ЖÜRГүзүүнүн тартиби

3.1. Бул келишим боюнча медиация жол-жобосу «Медиация жөнүндө» мыйзамга, медиация процедурасын жүргүзүүнүн эрежелерине жана ушул келишимге ылайык медиатор тарабынан жүзөгө ашырылат.

3.2. Медиация процедурасы _____ тилде жүргүзүлөт.

3.3. Медиация процедурасы «Улуттук медиация борбору» Бишкек ш. Бөкөнбаева к., 204, 402-кабинет.

3.4. Тараптар өз ара мамилелеринде жана медиаторлорго карата талаш-тартышты кароонун жүрүшүн кыйындаткан, анын ичинде макулдашууга жетишүү үчүн тоскоолдуктарды жараткан аракеттерден же жүрүм-турумдан алыс болууга милдеттүү.

3.5. Тараптар жана медиатор медиация жол-жобосун жүргүзүүдө алынган бардык маалыматтар жашыруун болуп саналат жана аны эч ким ачыкка чыгарууга укугу жок деп макулдашышты.

3.6. Тараптар жана ортомчу талаш-тартышты чечүү үчүн бардык күч-аракетин жумшай тургандыктарын макулдашышты. Талашты чечүүнүн эки тарапка тең пайдалуу варианты табылган учурда тараптар медиация келишимине кол коюшат, аны тараптар ыктыярдуу түрдө жана медиация келишиминде белгиленген мөөнөттөрдө аткарышат.

3.7. Тараптар талашты жөнгө салуу үчүн бардык күч-аракетин жумшай тургандыктарын макулдашышты. Тараптар талашты медиация жол-жобосунун алкагында чече албаган учурда, медиация жол-жобосу токтотулат жана тараптар кийинчерээк сотко, бейтарап сотторго кандайдыр бир жагдайлардын далили катары фактыга кайрылууга укугу жок:

3.7.1. тараптардын биринин медиация жол-жобосуна кайрылуу жөнүндө сунуштары же тараптардын биринин медиацияга катышууга даярдыгы;

МЕДИАЦИЯНЫН НЕГИЗДЕРИ. СОТ ПРОЦЕССИНДЕГИ МЕДИАЦИЯ

3.7.2. медиациянын тараптарынын бири тарабынан талаш-тартышты чечүүнүн мүмкүн болгон пикирлери же сунуштары;

3.7.3 медиация учурунда тараптардын биринин айткан сөздөрү же моюнга алуулары

3.7.4. медиатор койгон талаш-тартышты чечүү боюнча сунушту кабыл алуу фактысы;

3.7.5. медиация максатында гана даярдалган документ.

3.8. Тараптар медиация жол-жобосуна жеке катышууга макулдашышты, ошондой эле төмөнкүлөр:

1.Тараптар 1.

Фамилиясы аты _____,

Ишеним кат _____.

2. тараптар 2

Фамилиясы аты _____

ишеним кат _____

3.9. Өкүлдөр ошондой эле медиация жол-жобосунда алынган маалыматтардын купуялуулугун сактоого макул болушат.

3.10. Тараптар зарыл болгон учурда бири-бири менен жана медиатор менен макулдашуу боюнча медиация жол-жобосуна катышуу үчүн катышуусу зарыл деп эсептеген башка адамдарды да тарта ала тургандыгы жөнүндө макулдашышты.

4. МЕДИАЦИЯНЫ ӨТКӨРҮҮНҮН МӨӨНӨТТӨРҮ

4.1. Тараптар талашты медиация тартибинде чечүү ушул келишимге кол коюлган күндөн тартып 15 (он беш) календардык күндөн ашпаган мөөнөттө аякташы керек деп макулдашышты.

4.2. Медиациянын мөөнөтү тараптардын кошумча макулдашуусу боюнча узартылышы мүмкүн, бирок алтымыш календардык күндөн ашпоого тийиш.

5. КУПУЯЛУУЛУК

5.1. Тараптар ушуну менен бул Макулдашуунун алкагында алар алмашкан маалымат купуялуу экенин ырасташат.

5.2. Ушул келишимдин колдонулушунун жүрүшүндө да, ал токтотулгандан же токтотулгандан кийин да, тараптар бул келишимди ишке ашыруунун алкагында тараптардын ар бири алган маалыматтарды жашыруун сактоого милдеттенишет, келишимдин предметине тиешелүү фактыларды же маалыматтарды жалпысынан же өзгөчө түрдө, келишимдин экинчи тарабынын жазуу жүзүндөгү макулдугусуз үчүнчү жакка ыктыярдуу түрдө ачып бербөөгө. Ошону менен бирге, кабыл алынган чаралар ушул сыяктуу өзүнүн маалыматын сактоого кабыл алат.

6. ТАРАПТАРДЫН ЖООПКЕРЧИЛИГИ.

6.1. Жашыруун маалымат ачыкка чыккан учурда Медиатор жарандык-укуктук жоопкерчилик тартат жана _____ сом өлчөмүндө компенсация төлөйт.

6.2. Тараптардын бири жашыруун маалыматты ачыкка чыгарган учурда, күнөөлүү тарап экинчи тарапка _____ сом өлчөмүндө компенсация төлөйт.

7. МЕДИАЦИЯНЫН ТОКТОТУЛУШУ

7.1. Медиация төмөнкү учурларда токтотулат:

7.1.1. тараптардын медиация келишимине кол коюусу - мындай келишимге кол коюлган күндөн тартып;

МЕДИАЦИЯНЫН НЕГИЗДЕРИ. СОТ ПРОЦЕССИНДЕГИ МЕДИАЦИЯ

7.1.2. медиатор тарабынан талаш-тартышты медиация жолу менен чечүү мүмкүнчүлүгүн жокко чыгаруучу мындай жагдай аныкталган күндөн тартып аныкталганда;

7.1.3. талашты медиация жолу менен чечүү мүмкүн болбогондуктан бир, бир нече же бардык тараптардын медиациядан жазуу жүзүндөгү баш тартуусу - тараптар жазуу жүзүндөгү баш тартууга кол койгон күндөн тартып;

7.1.4. тараптардын биринин медиацияны улантуудан жазуу жүзүндөгү баш тартуусу - медиаторду жана экинчи тараптын жазуу жүзүндөгү баш тартуусун жиберген күндөн тартып

7.1.5. медиациянын мөөнөтүнүн бүтүшү.

7.1.6. жеке жак болуп саналган тараптардын бири каза болгондо же юридикалык жак болуп саналган тараптардын бири жоюлганда - юридикалык жак өлгөн же ишинин токтотулушу катталган күндөн тартып.

7.2. Медиация жол-жобосун, анын ичинде медиатордун демилгеси боюнча, Тараптардын же талаш-тартыштын Тараптарынын биринин токтотуусу медиатор тарабынан өз милдеттерин аткарбагандыгын же талаптагыдай аткарбагандыгын билдирбейт.

8. КОРУТУНДУ ЖОБОЛОР

8.1. Ушул келишимдин шарттарында каралбаган бардык башка учурларда тараптар Кыргыз Республикасынын колдонуудагы мыйзамдарын жетекчиликке алышат.

8.2. Бул келишим боюнча бардык пикир келишпестиктер сүйлөшүү жолу менен чечилет. Эгерде талаш маселелерди сүйлөшүү жолу менен чечүү мүмкүн болбосо, алар медиация жол-жобосун колдонуу менен чечилүүгө тийиш.

8.3. Бул келишимдин бардык тиркемелери анын ажырагыс бөлүгү болуп саналат.

8.4. Бул келишим бирдей юридикалык күчкө ээ _____ нускада түзүлдү, келишимдин тараптарынын ар бири үчүн бирден.

9. ТАРАПТАРДЫН РЕКВИЗИТТЕРИ, КОЛУ

--	--	--	--	--	--

МЕДИАЦИЯНЫН НЕГИЗДЕРИ. СОТ ПРОЦЕССИНДЕГИ МЕДИАЦИЯ

Медиатордон сотко берген кат²⁶

Бишкек шаарынын райондук сотунун

судьясына _____

медиатордон (медиация борборунун аталышы)
Бишкек шаарынын

Уюлд. Телефон _____

Урматтуу _____

Сиздин жиберүүнүз боюнча _____ жарандык иш
боюнча доогердин толук аты-жөнү - _____ жана
жоопкердин аты-жөнү _____ менен медиация боюнча
маалыматтык жолугушуу өткөрүлдү.

Маалыматтык жолугушуунун жүрүшүндө белгилүү болду:

Буга байланыштуу тараптардын ортосунда медиацияны колдонуу боюнча келишим түзүүгө
мүмкүнчүлүк болгон жок .

Урматтоо менен,
Медиатор

Толук аты-жөнү

---

²⁶ Улуттук медиация борбору тарабынан берилген.

МЕДИАЦИЯНЫН НЕГИЗДЕРИ. СОТ ПРОЦЕССИНДЕГИ МЕДИАЦИЯ

Медиация борборунун
директоруна

кимден: _____
Медиатордун Фам., аты.

АРЫЗ медиацияны токтотуу жөнүндө²⁷

Мен,

_____ /
(медиатордун аты-жөнү, күбөлүктүн номери, берилген мөөнөтү) _____ 20____ ж. №
1____ жана 2-Тараптын ортосундагы медиация жол-жобосун колдонуу жөнүндө келишимге
ылайык тараптардын ортосундагы талаш (жаңжал) боюнча медиация жол-жобосунда
медиатор, эки тарап менен жолугушудан кийин, төмөнкү жагдайлардын аныкталгандыгына
байланыштуу медиация жол-жобосу токтотулганын билдирем.

_____ /
(себептин сүрөттөлүшү).

Бул жагдайлар талашты (жаңжалды) медиация жолу менен чечүү мүмкүнчүлүгүн жокко
чыгарат. Медиацияны мындай токтотуунун кесепеттери Кыргыз Республикасынын
мыйзамдары, медиация жол-жобосун колдонуу жөнүндө келишим менен аныкталат.

Бул билдирүү _____ нускада түзүлдү.

Билдирүү менен төмөнкүлөр тааныш:

1 тарап

2 тарап

Бир нускасы медиатордо жана медиация борборунда сакталат.

МЕДИАТОРДУН ТОЛУК АТЫ ЖӨНУ колу

“ _____ ” _____ 20____ ж.

---

²⁷ Улуттук медиация борбору тарабынан берилген.

МЕДИАЦИЯНЫН НЕГИЗДЕРИ. СОТ ПРОЦЕССИНДЕГИ МЕДИАЦИЯ

Медиация жол-жобосун колдонуу жөнүндө келишимге макулдашуу № _____
Медиацияны токтотуу²⁸

“ ___ ” _____ 20__ ж.

Бишкек ш.

_____, мындан ары «1-тарап»,
_____, мындан ары «2-тарап», жана
_____, мындан ары «медиатор», бул макулдашууну
төмөнкүдөй түзүштү:

1. Тараптар медиация жол-жобосун колдонуу жөнүндө 2021-жылдын _____ № ____ келишимин бузууга макулдашышты. (мындан ары - Макулдашуу) 6-пунктуна ылайык (пунктчага ылайык токтотуунун себеби көрсөтүлөт).
2. Тараптардын Келишим боюнча өз ара милдеттенмелери ушул Макулдашууга кол коюлган күндөн тартып токтотулду деп эсептелет. Тараптардын Келишим боюнча же Келишимдин бузулушуна байланыштуу эч кандай дооматтары жок.
3. Бул Макулдашуу келишимдин ажырагыс бөлүгү болуп саналат.
4. Бул Макулдашуу эки нускада түзүлдү, бирдей юридикалык күчкө ээ. Тараптардын ар бири үчүн бирден.

Реквизиттер жана тараптардын колу

1-Тарап	2-Тарап	Медиатор

²⁸ Улуттук медиация борбору тарабынан берилген.